

**T.C.
BOZOK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı**

Mükerrem AYHAN

**LAKÎTA ROMANI BAĞLAMINDA
MUHAMMED ‘ABDULHALÎM ‘ABDULLAH’IN
ROMANCILIĞI**

Yüksek Lisans Tezi

**Danışman:
Prof. Dr. Tahsin DELİÇAY**

Yozgat – 2016

**T.C.
BOZOK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı**

Mükerrem AYHAN

**LAKÎTA ROMANI BAĞLAMINDA
MUHAMMED ‘ABDULHALÎM ‘ABDULLAH’IN
ROMANCILIĞI**

Yüksek Lisans Tezi

**Danışman:
Prof. Dr. Tahsin DELİÇAY**

Yozgat – 2016

T.C.
BOZOK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ KABULÜ

Enstitümüzün İşletme Anabilim Dalı 80110713021 numaralı öğrencisi Mükerrerem AYHAN'ın hazırladığı “**Lakîta Romanı Bağlamında Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah’ın Romancılığı**” başlıklı YÜKSEK LİSANS tezi ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca/...../..... günü saat’te yapılmış, tezin kabulüne OY ÇOKLUĞU/OY BİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

Başkan _____

Üye _____

Üye _____

ONAY

Bu tezin Kabulü, Enstitü Yönetim Kurulu'nun.....tarih ve.....sayılı kararı ile onaylanmıştır.

...../...../2016

Enstitü Müdürü

Doç. Dr. Yaşar TÜRK BEN

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum ‘‘Lakıta Romanı Bağlamında Muhammed ‘Abdulhalım ‘Abdullah’ın Romancılığı’’ adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı dűşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden olduğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

...../...../2016

Műkerrem AYHAN

ÖZET
YÜKSEK LİSANS TEZİ
“Lakîta Romanı Bağlamında
Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah’ın Romancılığı”
Mükerrem AYHAN
Danışman: Prof. Dr. Tahsin DELİÇAY
2016-Sayfa: 121+XI

Arap edebiyatı, 1798 Napolyon Bonapart’ın Mısır’ı işgali ile genelde batı edebiyatından özelde Fransız edebiyatından etkilenme sürecine girmiştir. Arap edebiyatında bir dönüm noktası kabul edilen bu gelişme, modern Arap edebiyatının miladı niteliğindedir. Arap kültür ve edebiyatında geçmişten modern döneme kadar oluşan kültürel miras ile Batıdan ithal edilen bazı değerler bir araya getirilerek modern dönem edebiyatının temel dinamikleri oluşturulmuştur.

Modern Arap Edebiyatı’nın önemli edebiyatçılarından Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah (1913-1970), modern Mısır romanının ikinci kuşak yazarlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Yazın hayatına roman ile başlayan ‘Abdulhalîm ‘Abdullah, kısa hikâyecilik alanında da başarılı eserler ortaya koymuştur.

Çalışmanın giriş kısmında modern Arap edebiyatında edebi bir tür olarak romanın ortaya çıkışı ve tarihi gelişim süreci ana hatlarıyla ele alınmıştır. Birinci bölümde Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah’ın hayatı, edebi kişiliği ve eserleri hakkında bilgi verilmiştir. Çalışmanın özünü teşkil eden ikinci bölümde ise, yazarın ilk romanı *Lakîta*’nın (1947) geniş bir özeti verildikten sonra roman unsurları açısından tahlili yapılmıştır. Sonuç kısmında yazar ve incelememize konu olan eserleriyle ilgili ulaşılan tespitler verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah, Lakîta, Modern Arap Edebiyatı, Romantizm.

ABSTRACT

Master Thesis

“Novel Writing of Muhammad Abdul Halim Abdullah in the context of his
Novel Named “Laqita”

By

Mükerrem AYHAN

Supervisor: Prof. Dr. Tahsin DELİÇAY

2016-Page: 121+ XI

Since Napoleon Bonaparte's invasion of Egypt in 1798, the Arabic literature has been influenced from the western literature in general and French literature in particular. This development, which is considered as a turning point in the Arabic literature, is a watershed of the modern Arab literature. The cultural heritage that formed within the Arabic culture and literature from past up to the modern era and the values that are imported from the West have consisted the basic dynamics of the modern era literature.

Muhammad ‘Abdulhalîm ‘Abdullah (1913-1970), one of the important writers of Modern Arab Literature, emerges as one of the writers of the second generation of the modern Egyptian novel. He began his career with novels and revealed successful works in the field of short story.

In the introduction, emergence of novel as a literary genre in modern Arabic literature and outlines of its historical development are explored. In the first chapter, information about life, personality and literary works of Muhammad ‘Abdulhalîm ‘Abdullah is provided. In the second chapter, after giving extensive summary of the author's first novel *Laqita* (1947), analysis is made by focusing on elements the novel. In the conclusion, findings about the author and the subjects of the study are presented.

Keywords: Muhammad ‘Abdulhalîm ‘Abdullah, *Laqita*, Modern Arabic Literature, Romanticism

İÇİNDEKİLER

TEZ KABULÜ	İ
YEMİN METNİ	İ
İÇİNDEKİLER	VI
KISALTMALAR.....	İX
ÖNSÖZ.....	X
GİRİŞ	1
MODERN MISIR ROMANI	1

BİRİNCİ BÖLÜM

MUHAMMED ‘ABDULHALİM ‘ABDULLAH’IN HAYATI, EDEBİ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

1.1. Hayatı	7
1.2. Edebi kişiliği	11
1.2.1. Muhammed ‘AbdulhalİM ‘Abdullah’ta Romantizm	15
1.2.2. Muhammed ‘AbdulhalİM ‘Abdullah’ta Romantik Gerçekçilik (Realizm- Romantizm)	16
1.2.3. Muhammed ‘AbdulhalİM ‘Abdullah’ta Gerçekçilik (Realizm)	16
1.3. Eserleri	17
1.3.1. Romanları	17
1.3.2. Hikâyeleri	18
1.3.3. Makâleleri.....	18
1.3.4. Röportajları.....	20
1.3.5. Diğer Eserleri	21

İKİNCİ BÖLÜM

LAKÎTA ADLI ROMANIN TAHLİLİ

2.1. Romanın Özeti.....	22
2.2. Materyal Unsurlar	47
2.2.1. Anlatıcı ve Bakış Açısı.....	47
2.2.2. Vak'a-Olay Örgüsü	50
2.2.3. Şahıs Kadrosu.....	56
2.2.3.1. Leyla	56
2.2.3.2. Zeyneb	64
2.2.3.3. Zeliha	65
2.2.3.4. Doktor K... ..	66
2.2.3.5. Ahlâm.....	67
2.2.3.6. Emin Bey	68
2.2.3.7. Yetimhane Müdürü	69
2.2.3.8. Kevkeb.....	69
2.2.3.9. Ümmü Süreyyâ	70
2.2.3.10. Süreyyâ	71
2.2.3.11. Suat	72
2.2.3.12. Sâlise.....	72
2.2.3.13. Cemal'in Annesi	73
2.2.3.14. Cemal'in Babası.....	73
2.2.3.15. Leyla'nın Annesi.....	74
2.2.3.16. Ahlâm'ın Sevgilisi	75
2.2.3.17. Cemal	75
2.2.3.18. Baş Hizmetli Kadın.....	78
2.2.3.19. Emin Bey'in Karısı	78
2.2.3.20. Başhemşire.....	78
2.2.3.21. Mücahit	78
2.2.3.22. Ahlâm'ın Anne ve Babası.....	79
2.2.3.23. Karşı Komşunun Oğlu	79
2.2.3.24. Doktor Rüştü.....	79
2.2.3.25. Mobilya Tüccarı.....	79
2.2.4. Zaman	79
2.2.5. Mekân	80
2.2.5.1. Kahire.....	81
2.2.5.2. İskenderiye.....	83
2.2.5.3. Giza.....	84

2.3. Anlatım Teknikleri.....	85
2.3.1. Anlatma-Gösterme Tekniği	86
2.3.2. Tasvir Tekniği	89
2.3.3. Diyalog Tekniği.....	90
2.3.4. Geriye Dönüş Tekniği	93
2.3.5. Montaj Tekniği	94
2.3.6. İç Diyalog Tekniği.....	97
2.3.7. İç Monolog Tekniği.....	99
2.3.8. Özetleme Tekniği	100
2.3.9. İç Çözümleme Tekniği	101
2.3.10. Mektup Tekniği	102
SONUÇ.....	106
KAYNAKÇA.....	109
ÖZGEÇMİŞ	113
EKLER:.....	114
MUHAMMED ‘ABDULHALÎM ‘ABDULLAH İLE İLGİLİ ÇEŞİTLİ YERLİ VE YABANCI GAZETE VE DERGİLERDE YAYIMLANAN MAKÂLELER	114

KISALTMALAR

A.Ü.	: Atatürk Üniversitesi
Ank. Ü.	: Ankara Üniversitesi
b.	: İbn
bkz.	: Bakınız.
c.	: Cilt
çev.	: Çeviren
Hz.	: Hazreti
s.	: Sayfa
SBE.	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
S.	: Sayı
S.Ü.	: Selçuk Üniversitesi
ts.	: Basım Tarihi Yok
U.Ü.	: Uludağ Üniversitesi
vb.	: Ve Benzeri
vd.	: Ve Diğerleri
Yay.	: Yayınları
ys.	: Basım Yeri Yok
yy.	: Yüzyıl

ÖNSÖZ

İlk yazarlık deneyimleri Dâru'l-'Ulûm fakültesi yıllarına uzanan ve bu yıllarda daha çok şiire meyilli olan Muhammed 'Abdulhalîm 'Abdullah, modern Arap edebiyatının gelişim sürecinde ortaya koyduğu eserlerle romanın sanatsal değerinin yükselmesine büyük katkıda bulunmuştur. 1947 yılında Arap Dil Kurumu'nun Hudâ Şa'râvî adına düzenlediği yarışmaya *Lakîta* romanıyla katılan 'Abdulhalîm 'Abdullah, katıldığı yarışmada döneminin başarılı isimlerinden daha sonraki yıllarda da Nobel ödülü alan Necîp Mahfûz'u geride bırakarak birincilik ödülüne layık görülmüştür.

Yazarlık hayatının ilk yıllarında daha çok roman türünde eserler veren ve *Delta romancısı* olarak tanınan 'Abdulhalîm 'Abdullah, kısa hikâyecilik alanında da başarılı eserler ortaya koymuştur.

Muhammed 'Abdulhalîm 'Abdullah'ın kısa hikâyecilik yönüyle ilgili çeşitli çalışmalar yapılmış olmasına karşılık romancılık yönüyle ilgili müstakil bir çalışmaya rastlamadık. Bu yönüyle ilgili çalışma yapılmaması nedeniyle alana mütevazı bir katkı sağlaması düşüncesinden hareketle yazarın ilk romanı *Lakîta*'yı çalışmamıza konu olarak seçtik.

Çalışmada söz konusu eserin içeriğine daha iyi nüfuz edebilmek için eser tamamıyla tercüme edilmiştir. Bu aşamada çeşitli sözlüklerden ve ihtiyaç duyulduğunda Arap öğretim elemanlarından yardım alınmıştır. Bu bağlamda yardımlarını esirgemeyen Okt. Anas MÜSLİM, Okt. Rihab MÜSLİM ve Yrd. Doç. Dr. Karim Farouk Ahmed ABD EL-DAİM'e teşekkür ederim.

Çalışmanın hazırlık aşamasında, modern Arap edebiyatı, Muhammed 'Abdulhalîm 'Abdullah'ın hayatı ve roman tahlili ile ilgili telif edilen eserler temin edilmeye çalışılmıştır. Bu aşamada yaşadığımız sıkıntılar aşikârdır. Bu konuda Mısır'dan kaynak temininde yardımlarını esirgemeyen değerli arkadaşım Wagih TAWAKOL'e ve özellikle ulaşamadığımız kitapları İskenderiye kütüphanesinden zor şartlarda temin edip tarafımıza ulaştıran Hakan ÖZELCAM ve Ahmet FETHÎ dostlarıma teşekkürlerimi sunarım.

Yine bu tezin fikir aşamasında en önemli yardımcıısı ve destekçisi olan, tezin bütün aşamalarında eleştirel ve yapıcı düşünceleriyle çalışmaya katkıda bulunan, okuma ve düzeltme aşamasında hiçbir fedakârlığı esirgemeyen hocam Prof. Dr. Tahsin DELİÇAY'a teşekkür ederim.

Ayrıca her türlü sıkıntıda yanımda olan anneme, babama ve kardeşlerime ayrı ayrı teşekkür ederken değerli tavsiyeleri ile çalışmamıza destek veren Ar. Gör. Emin CENGİZ, Ar. Gör. Dr. Kenan ÇETİNKAYA ve Ar. Gör. Mehmet KALKAN arkadaşlarıma teşekkürü bir borç bilirim.

Mükerrem AYHAN

Yozgat/2016

GİRİŞ

MODERN MİSİR ROMANI

Arap toplumunun batı toplumlarıyla temasa geçişini sağlayan Napolyon Bonapart'ın 1798 tarihindeki Mısır'ı işgali¹, edebiyat tarihçileri tarafından genelde Modern Arap Edebiyatı'nın özelde Modern Mısır Edebiyatı'nın başlangıcı olarak kabul edilmektedir. Bu görüş üzerinde her ne kadar ittifak olsa da bir edebi tür olarak romanın ortaya çıkışı hususunda farklı görüşler vardır.

Müsteşrik Hamilton A.R. Gibb (1895-1971), Kulon Bali ve Arap eleştirmen Louis Awad (1915-1990) Mısır'da romanın ortaya çıkışını doğrudan batı edebiyatının özellikle de Fransız, Rus ve İngiliz edebiyatının tesirlerine bağlamaktadırlar. Mısır edebiyatında romanın bir sanat türü olarak ortaya çıkmasına öncülük eden, Muhammed Huseyn Heykel (1888-1956), Tevfik el-Hakîm (1898-1987), Tâhâ Huseyn (1889-1973), 'Abbas Mahmûd el-'Akkâd (1889-1964), Corcî Zeydân (1861-1914) gibi müelliflerin üst düzey batı kültürüne sahip olmaları, Heykel'in *Zeyneb* (1914) ve el-Hakîm *'Avdetu'r-Rûh* (1933) adlı ilk romanlarını Avrupa'da yazmış olmaları bu görüşü destekler mahiyettedir.²

Diğer görüş ise, Arap kültür ve düşüncesine taassup derecesinde bağlı olan Mustafa Sâdık er-Râfî'î (1880-1937), Ahmed Zeyyât (1885-1968), Tâhâ Huseyn ve 'Abdulhamîd Yûnus (1910-1989), bir yandan Arapların cahiliye döneminde haber ve rivayetleri dinlemeyi sevdiklerini ve öyküye meyilli olduklarını ifade ederlerken diğer taraftan da Kur'ân-ı Kerîm'de açık bir dille kıssaları konu edinen sure ve ayetlerle de anlatı türünün eski Arap kültüründe olduğunu ortaya koymaya çalışmışlardır.³ Modern Mısır romanının menşei ile ilgili daha nesnel ve uzlaştırıcı olan diğer bir görüş ise; romanın Mısır'da ve diğer Arap bölgelerinde Arapların derin kültürel mirasından ve yabancılarla etkileşimleri neticesinde Avrupa edebiyatından etkilenerек ortaya çıktığı şeklindedir.⁴

¹ Bernard Lewis, *Uygurluk Tarihinde Araplar*, (çev. Hakkı Dursun Yıldız), Pegasus Yay., Birinci Baskı, İstanbul 2006, s. 242.

² Tâhâ Vâdî, *Medhal ilâ Târihi'r-Rivâyeti'l-Misriyye*, Dâru'n-Neşr li'l-Câmi'ât, İkinci Baskı, Kâhire 1997, s. 27-28; Rahmi Er, *Modern Mısır Romanı-I*, Hece Yay., Birinci Baskı, Ankara 2015, s. 55.

³ Tâhâ Vâdî, *Medhal ilâ Târihi'r-Rivâyeti'l-Misriyye*, s. 27-28; Er, *Modern Mısır Romanı-I*, s. 55.

⁴ Vâdî, *Medhal ilâ Târihi'r-Rivâyeti'l-Misriyye*, s. 27-28.

Gerek Fransızların Mısır'ı işgali sırasındaki kültürel etkileşimler gerekse işgalden sonra yönetime gelen Mehmet Ali Paşa'nın uygulamaları bu dönemdeki kültürel rönesansı hızlandırmıştır. Hedefi büyük bir imparatorluk kurmak olan Mehmet Ali Paşa ilk çalışmalarında orduyu güçlendirmek için harp, tıp, eczacılık, veterinerlik ve mühendislik okullarının yanında ilköğretim okullarının açılmasına öncelik vermiştir. Ordu bünyesinde açılan bu okullarda donanımlı öğretmen ihtiyacını karşılamak için Avrupa'ya heyet göndermiştir.⁵ Mısırlı gençlerden oluşan ve Rifâ'a Râfi' et-Tahtâvî⁶ başkanlığında gönderilen bu grup, batıların hayatına kısa sürede uyum sağlamış ve onların edebi zevkini yakından tanıma imkânına sahip olmuştur.⁷ Modern dönemde Batı medeniyeti ile Mısırlılar arasında gerçek manada ilk buluşmayı sağlayan mühendislik, tıp, ziraat, eczacılık, hukuk, siyaset, matbaacılık, arkeoloji ve mekanik gibi alanlarda eğitimini tamamlayarak ülkelerine dönen bu öğrenciler, Mısır'da modern dönem kültür ve edebiyatının temellerini atılmasında büyük rol oynamıştır.⁸ Bu grup, Mısırlıların batı kültürünü yakından tanımaları için çok geçmeden bilimsel tercüme hareketlerini başlatmıştır. Yapılan çalışmaları yakından izleyen Mehmet Ali Paşa, bu ihtiyacı karşılamak için diller okulu kurmuş ve 1842 yılında oluşturduğu tercüme dairesine Rifâ'a Râfi' et-Tahtâvî'yi müdür olarak atamıştır.⁹

Bu dönem kültürel ve edebi gelişmeyi etkileyen en önemli faktörlerden biri de Mehmet Ali Paşa tarafından 1821 yılında kurulan *Bulâk Matbaası*'dir.¹⁰ Rifâ'a Râfi' et-Tahtâvî'nin yardımıyla burada ilk önce Arapça ve Türkçe olarak iki dilde yayım yapan daha sonra Arapça yayımlanan ilk gazete *el-Vakâi 'u'l-Mısriyye* 1828 yılında basılmaya başlanmıştır.¹¹ *el-Vakâi 'u'l-Mısriyye*'nin ülkedeki çeşitli alanlarda

⁵ Ahmed Heykel, *Tatavvuru'l-Edebi'l-Hadîs fî Mısır*, Dâru'l-Me'ârif, Yedinci Baskı, Kâhire ts, s. 27.

⁶ Rifâ'a Râfi' et-Tahtâvî hakkında geniş bilgi için bkz. Hannâ el-Fâhûrî, *el-Câmi' fî Târihi'l-Edebi'l-'Arabiyyi el-Edebu'l-Hadîs*, Dâru'l-Cil, Birinci Baskı, Beyrût 1986, s. 70-77; Mehmet Yalar, *Modern Arap Edebiyatına Giriş*, Emin Yay., Birinci Baskı, Bursa 2009, s. 77-81; Ahmet Kâzım Ürün, *Modern Arap Edebiyatı*, Çizgi Yay., Konya 2015, s. 27-28.

⁷ Şevkî Dayf, *el-Edebu'l-'Arabiyyu'l-Mu'âsır fî Mısır*, Dâru'l-Me'ârif, Onuncu Baskı, Kâhire tsz, s. 23.

⁸ Heykel, *Tatavvuru'l-Edebi'l-Hadîs fî Mısır*, s. 26-27; Er, *Modern Mısır Romanı-I*, s. 16.

⁹ Dayf, *el-Edebu'l-'Arabiyyu'l-Mu'âsır fî Mısır*, s. 23.

¹⁰ Abdulmuhsin Tâhâ Bedr, *Tatavvuru'r-Rivâyeti'l-'Arabiyye*, Dâru'l-Me'ârif, Beşinci Baskı, Kâhire ts, s. 26.

¹¹ Geniş bilgi için bkz. Dayf, *el-Edebu'l-'Arabiyyu'l-Mu'âsır fî Mısır*, s. 30-37; Ahmed el-İskenderî vd., *el-Mufasssal fî Târihi'l-Edebi'l-'Arabî*, Dâru'l-Hayâti'l-'Ulûm, İkinci Baskı, Beyrût 2004, s. 536-537; Ahmet Savran, *19. yy. Osmanlı Döneminde Yeni Arap Edebiyatı*, A.Ü. Fen Edebiyat Yay., Erzurum 1991, s. 21-22.

meydana gelen gelişmelere yer vermesinin yanında sayfalarını edebi ürünlere, dış politikaya ve devletlerin sosyal işlerine açık tutması bu dönem için büyük önem arz etmektedir.¹² Bu önemli gelişmeyi, dönemin yöneticisi Hidiv İsmail'in izniyle et-Tahtâvî tarafından 1870 yılında kurulan ve sayfalarının büyük bir kısmını edebiyata ayıran ilk resmi gazete *Ravdatu'l- Medâris* takip etmiştir. Daha sonraki süreçte resmi nitelikli olmasıyla birlikte ilmi, edebi ve siyasi konularda yayım yapan ve ediplerin yazılarına geniş yer veren 'Abd el- Suud tarafından 1886 yılında yayım hayatına başlayan *Vâdî'n-Nîl* gazetesi kurulmuştur.¹³ Kısacası gazeteler bu dönem Mısır toplumunun kültürel düzeyini artırmada büyük bir rol üstlenmiştir.

Eleştirmenlerin çoğunluğuna göre edebi bir tür olarak roman unsurlarının çoğunu bünyesinde barındırdığı ifade edilen Muhammed Huseyn Heykel'in *Zeyneb* adlı romanın¹⁴ ortaya çıkışına zemin hazırlayan bir takım öncü çalışmalar yapılmıştır. Bunların başında Modern Mısır romanının teşekkül aşamasında Fransız aydınlanma sürecinden derin bir şekilde etkilenen¹⁵ Rifâ'a Râfi' et-Tahtâvî'nin batıdan yaptığı tercüme ile telif eserlerinin ayrı bir önemi vardır.¹⁶ Bu bağlamda et-Tahtâvî'nin Fransız yazar François Fénelon'un *Les aventure de Télèmaque* adlı romanının çevirisi, modern Mısır edebiyatında romancılığın hareket noktasını teşkil etmektedir.¹⁷ Aynı şekilde Rifâ'a Râfi' et-Tahtâvî'nin Paris'teki seyahatlerini içeren¹⁸ *Tahlîsu'l-İbrîz fî Telhîsi Bâriz*¹⁹ adlı telif eseriyle ve bu eserle aynı minvalde yazılmış olan 'Ali Mübârek'in *'Alemu'd-Dîn*²⁰ (1883) adlı eserleri eğitici roman türünün ilk örnekleri olarak kabul edilmektedir.²¹ Bu eserlerin ardından telif edilen

¹² Er, *Taha Huseyn ve Üç Romanı*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ank.Ü. SBE., Ankara 1988, s. 6.

¹³ Er, *Modern Mısır Romanı-I*, s. 26-27.

¹⁴ Ahmet Kâzım Ürün, *Çağdaş Mısır Romanında Necip Mahfuz ve Toplumcu Gerçekçi Romanları*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), A.Ü. SBE., Erzurum 1994, s. 15.

¹⁵ Er, *Modern Mısır Romanı-I*, s.17.

¹⁶ Savran, 19. yy. *Osmanlı Döneminde Yeni Arap Edebiyatı*, s.38.

¹⁷ Er, "Roman", *DİA*, XXXV, İstanbul 2008, s.164.

¹⁸ Bedr, *Tatavvuru'r-Rivâyeti'l-'Arabiyye*, s. 26.

¹⁹ Dört bölümden oluşan bu eser bir mukaddime ve her biri birkaç bölümden oluşan altı makaleyi içermektedir. Geniş bilgi için bkz. Er, *Modern Mısır Romanı-I*, s. 57.

²⁰ Doğu ve batı âdetleri arasında bir mukayese denemesi niteliğinde olan bir eserdir. Geniş bilgi için bkz. Er, *Modern Mısır Romanı-I*, s.61; Heykel, *Tatavvuru'l-Edebi'l-Hadîs fî Mısır*, s. 78-81.

²¹ Bedr, *Tatavvuru'r-Rivâyeti'l-'Arabiyye*, s.26; Vâdî, *Medhal ilâ Târîhi'r-Rivâyeti'l-Misriyye*, s. 21; Ahmet Kâzım Ürün, *Çağdaş Mısır Romanında Necip Mahfuz ve Toplumcu Gerçekçi Romanları*, s.16. Ürün, *Modern Arap Edebiyatı*, s. 20.

el-Muveylihi'nin²² (1846-1906) *Hadîs Îsâ b. Hişâm* (1905) Hâfiz Muhammed İbrahim'in *Leyâli Satîh* (1906) gibi eserleri makâme türü eserlerden roman sanatına adaptasyon sürecinde verilen önemli çalışmalardır.²³

On dokuzuncu asrın son çeyreğinde ve yirminci asrın ilk yıllarında eğitici ve eğlendirici roman türünde eserler verilmeye başlanmıştır.²⁴ Bu alanda doğudaki tarihi roman sanatının öncüsü kabul edilen²⁵ ve geniş kapsamlı tarihi roman telif eden ilk yazarlardan biri Corcî Zeydân (1861-1914)'dir.²⁶ Corcî Zeydân, sanatı tarihin hizmetine sunarak cahiliye döneminden başlayıp modern döneme kadar Arap tarihinin bütün aşamalarını eserlerinde konu edinmiştir.²⁷ Alexander Dumas'tan (1802-1870) etkilenen Zeydân, onun Fransız tarihini konu edinen seri romanlar yazması gibi *Fetâtu'l-Gassân* (1898) adlı eseriyle cahiliye dönemini konu edinen romanıyla Arap tarihini anlatmaya başlar ve tarihi roman serisini modern Arap dönemini konu edinen *Muhammed 'Ali* (1907) ve *el- İnkılâbu'l- 'Usmânî* (1911) adlı iki romanıyla sonlandırır.²⁸ Zeydân'ın bu tür eser vermedeki amacı, diğer yazarlar gibi bir roman ortaya koymak değil aksine tarihi konuları okuyucu sıkılmayacak şekilde aktarmaktır.²⁹ Bu alanda Corcî Zeydân'ın çalışmalarına benzer eserler Nasib Bey'in *Hafâyâ Mısır*'ı (1901) ve Farah Anton'un (1874-1922) *Ursalîm el-Cedîde*³⁰ (1903)'sidir.³¹

Şimdiye kadar bahsi geçen çalışmalar her ne kadar müstakil roman türü eserler olarak kabul edilmese de edebi romana doğru gidilen yolda önemli kilometre taşları mesabesinde dir. Tüm bu çalışmaların ardından Arap kültür ve edebiyatında kadîm geçmişten modern döneme kadar oluşan birikim, batıdan alınan sanatsal unsurlarla buluşturularak seçkin edebiyat örnekleri verilmeye başlanmıştır. Bunların başında gerçek manada Mısır'a ait ilk yerli roman olarak kabul edilen Muhammed

²² el-Muveylihi hakkında geniş bilgi için bkz., Ahmed Hasen Zeyyât, *Târihi'l- Edebi'l- 'Arabîyyî*, Dâru Nahda Mısır li't-Tab' ve'n-Neşr, Kâhire ts, s. 453-455.

²³ Vâdî, *Medhal ilâ Târihi'r-Rivâyeti'l-Mısriyye*, s. 21.

²⁴ Er, *Modern Mısır Romanı-I*, s.68.

²⁵ Savran, 19. yy. *Osmanlı Döneminde Yeni Arap Edebiyatı*, s. 166.

²⁶ Jacob M. Landau, *Modern Arap Edebiyatı Tarihi (20. Yüzyıl)*, (çev. Bedrettin Aytaç), Gündoğan Yay., Birinci Baskı, Ankara 1994; Er, *Taha Huseyn ve Üç Romanı*, s. 144; Corci Zeydân'ın hayatı hakkında geniş bilgi için bkz. Ürün, *Modern Arap Edebiyatı*, s. 13.

²⁷ Bedr, *Tatavvuru'r-Rivâyeti'l-'Arabîyye*, s. 95-100.

²⁸ Er, *Modern Mısır Romanı-I*, s. 69.

²⁹ Er, *Taha Huseyn ve Üç Romanı*, s.144.

³⁰ Kudüs'ün Hz. Ömer döneminde Araplar tarafından fethini konu edinmektedir. Ürün, *Modern Arap Edebiyatı*, s. 59.

³¹ Er, *Taha Huseyn ve Üç Romanı*, s.146-147.

Huseyn Heykel'in *Zeyneb*³² (1914) romanı gelmektedir. ³³ *Zeyneb*, sırasıyla “İlk Arap Romanı”, “İlk gerçek Arap romanı”, “İlk Edebi Arap romanı”, gibi nitelendirmelerle ödüllendirilmiştir.³⁴ Bir anlatı türü olarak roman sanatının unsurlarının çoğunluğunu bünyesinde barındırması açısından kendisinden önceki çalışmalardan farklılık arz etmiştir.³⁵ Roman ilk önce *Menâzır ve Ahlâk Rîfiyye* adıyla yayımlanmış 1929 yılında yapılan ikinci baskısında gerçek kimliğine kavuşmuştur. Heykel, genel olarak aşkı konu edinen bu eserini, hikâye yazarlığının henüz saygın çevrede bile hak ettiği yeri bulamamış olmasından ve avukatlık yaptığından dolayı kimliğine zarar verebileceği düşüncesiyle eserini müstear isimle yayınlamıştır.³⁶ ‘Abdulmuhsin Tâhâ Bedr, Heykel’in bu eserle yakaladığı başarısını, müellifin Mısır kültürüne olan hâkimiyetine ve genelde batı kültürünü özelde Fransız kültürünü yakından tanımasına bağlamaktadır.³⁷ Yazarın eserini Paris’teki eğitim yıllarında yazmaya başlaması ve burada tamamlaması da bu görüşü destekler mahiyettedir.

1914 yılında *Zeyneb* romanıyla başlayan modern Mısır romanı gelişim sürecini 1933 yılında Tevfik el-Hakîm’in³⁸ (1898-1987) *‘Avdetu’r-Rûh* romanıyla tamamlamış ve olgunlaşma sürecine girmiştir. Bu dönemin önde gelen isimlerinden İsmâil Edhem, İngiliz yazar Kulon Bali ve Yahyâ Hakkı *‘Avdetu’r-Rûh* romanını modern Mısır romanının dönüm noktası kabul ederlerken eserin gerçek manada olgunluğa ulaştığını ifade etmektedirler.³⁹ Tâhâ Vâdî’ye göre, Heykel ile başlayan bu olgunlaşma süreci, romantizm ve realizm akımlılarının etkisiyle edebiyat sahnesine yeni yazarların çıktığı 1944 yılında son bulmaktadır.⁴⁰

³² Zeynep romanı ile ilgili geniş bilgi için bkz. Bedr, *Tatavvuru’r-Rivâyeti’l-‘Arabîyye*, s.322-336; Vâdî, *Medhal ilâ Târihi’r-Rivâyeti’l-Misriyye*, s.31-37. Erol Ayyıldız, *Mısır Romanının Doğuşu ve Muhammed Huseyn Heykel’in Zeynep Romanının Tetkiki ve Tahlili*, Fatih Yayınevi, Bursa 1992, s. 82-160; Er, *Modern Mısır Romanı-I*, s.89-101.

³³ Ayyıldız, *Mısır Romanının Doğuşu ve Muhammed Huseyn Heykel’in Zeynep Romanının Tetkiki ve Tahlili*, s.83.

³⁴ Roger Allen, “Edebiyat Tarihi ve Arap Romanı”, (çev. Faruk Çiftçi), *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2005, S. 6, s.134.

³⁵ Heykel, *Tatavvuru’l-Edebi’l-Hadîs fî Mısır*, s. 198.

³⁶ Er, *Modern Mısır Romanı-I*, s. 92.

³⁷ Bedr, *Tatavvuru’r-Rivâyeti’l-‘Arabîyye*, s. 323-326.

³⁸ Tevfik el-Hakîm hakkında geniş bilgi için bkz. İsmail Güler, “*Tevfik el- Hakîm’in Mısır Tiyatrosundaki Yeri*”, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), U.Ü., SBE., Bursa 1997, s. 28-39; Hulusi Alptekin, “*Modern Mısır Edebiyatçısı Tevfik el-Hakîm ve ‘Usfûrun mine’ş-Şark Adlı Eserinin İncelenmesi*”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), S.Ü. SBE., Konya 2004, s. 27-58.

³⁹ Vâdî, *Medhal ilâ Târihi’r-Rivâyeti’l-Misriyye*, s. 53.

⁴⁰ Vâdî, *Medhal ilâ Târihi’r-Rivâyeti’l-Misriyye*, s. 13.

Fâtıma Mûsa, 20. asrın yazarlarını, otuzlu ve önceki yıllardaki yazarları birinci kuşak, kırklı ve ellili yıllardaki yazarları da ikinci kuşak olarak sınıflandırma yoluna gitmiştir. Romanlarının ilk çıkış yılı göz önüne alınarak yapılan bu sınıflandırmaya göre birinci kuşakta; Muhammed Huseyn Heykel, Mahmûd Teymûr (1894-1973), Tâhâ Huseyn (1889-1973), ‘Abdulkâdir el-Mâzinî (1890-1949), Tevfîk el-Hakîm, Tâhir Lâşin (1894-1954) ve ‘Abbâs Mahmûd el-‘Akkâd (1889-1964) bulunmaktadır. İkinci kuşakta kırklı yıllarda Necîp Mahfûz (1911-2006), Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah ve Yusûf es-Sibâ’î (1917-1978) bulunurken ellili yıllarda, İhsân ‘Abdu’l-Kuddûs (1919-1990), Fethî Ğanem (1924-1999), ‘Abdurrahmân Şarkavî (1920-1987), Yusûf İdrîs (1927-1991) ve Servet Abazâ (1927-2002) gibi müellifler bulunmaktadır.⁴¹

Bu dönem birçok sosyal ve siyasi olaylardan etkilenen yazarlar daha çok gerçekçi ve romantizm konulu eserler ortaya koymuşlardır. Bu iki kuşağın önde gelen müelliflerinin romantizm konulu önemli eserleri arasında; Tevfîk el-Hakîm’in ‘*Avdetu’r-Rûh* (1933), Mahmûd Teymûr’un *el-Atlâl* (1934), ‘Abbâs Mahmûd el-‘Akkâd’ın *Sâra* (1937), Tâhâ Huseyn’in *Şecâratu’l-Bu’s* (1944), ‘Abdulkâdir el-Mâzinî’nin *İbrâhîmu’s-Sânî* (1943) ve Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah’ın *Lakîta* (1947) romanı gibi önemli eserlerin olduğu görülmektedir.⁴²

Bu dönem eserlerdeki gerçekçilik akımı, *el-Medresetu’l-Hadîse* (Modern Okul) edebiyatçılarının çalışmaları sonucunda ilk önce kısa hikâyede ortaya çıkmış daha sonra bu ekole mensup olan Tâhir Lâşin’in *Havvâ’ bilâ Âdem* (1934) romanıyla romanda görülmeye başlamıştır.⁴³ Lâşin’in bu minvaldeki eserini Tevfîk el-Hakîm’in *Yevmiyyât Nâibu fi’l-Eryâf’ı* (1937), Necîp Mahfûz’un ‘*Abesu’l-Ekdâr’ı* (1937), Yahyâ Hakkî’nin *Kandîl Ummi Hişâm’ı* (1940) takip etmiştir.⁴⁴

Çalışmamızın bu bölümünde, Mısır’ın Fransızlar tarafından işgal tarihi olan 1798 yılı ile konumuz olan Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah’ın ilk romanı *Lakîta* nın yayım tarihi 1947 yılları arasındaki Modern Mısır edebiyatında görülen önemli gelişmeler özetle ele alınmaya çalışılmıştır.

⁴¹ ‘Aziza Marîdan, *el-Kıssa ve’r-Rivâye*, Dâru’l-Fıkr, Şam 1980, s. 50-57 ’den naklen Ürün, “Çağdaş Mısır Romanında Necîp Mahfuz ve Toplumcu Gerçekçi Romanları” s. 26.

⁴² Vâdî, *Medhal ilâ Târihi’r-Rivâyeti’l-Mısriyye*, s. 57.

⁴³ Vâdî, *Medhal ilâ Târihi’r-Rivâyeti’l-Mısriyye*, s. 74.

⁴⁴ Vâdî, *Medhal ilâ Târihi’r-Rivâyeti’l-Mısriyye*, s. 58.

BİRİNCİ BÖLÜM

MUHAMMED ‘ABDULHALİM ‘ABDULLAH’IN HAYATI, EDEBİ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

1.1. Hayatı

Modern Mısır edebiyatının önde gelen edebiyatçılarından⁴⁵ Muhammed ‘Abdulhalım ‘Abdullah, 20 Mart 1913 yılında el-Buhayra’ya bağlı Kumhâmede’nin Kefrbûlin köyünde doğmuştur. Yazarın künyesi Ebu Hişâm’dır. Yazarlık hayatının ilk yıllarında el-Bûluni ve Retîb Fehîm Cîd gibi müstear isimler kullanma yoluna giden ‘Abdulhalım ‘Abdullah, daha sonraki yıllarda gerçek ismiyle edebiyat dünyasındaki yerini almıştır.⁴⁶ Fakir bir ailede dünyaya gelen⁴⁷ ‘Abdulhalım ‘Abdullah, çocukluğunu köy şartlarının sunduğu sınırlı imkânlar çerçevesinde geçirmiştir. Yazar, doğup büyüdüğü ve edebi kimliğinin gelişiminde büyük etkisi olan köyünü, çocukluk izlenimleriyle şu şekilde anlatmaktadır:

“Çocukken... Bütün dünyanın bu köyden ibaret olduğunu zannedirdim... Köy, batıdan demir yolu hattı, doğudan el-Hatâtibe kanalıyla çevriliydi. Bu kanalın bütün yeryüzünü suladığını zannedirdim. Bu yüzden köyümüze yakın batıdaki çöllerden bir parça gördüğümde şaşırırdım. Köyümü diğer köyler gibi sulamadığında Kefrbûlin kanallarına sitem ederdim. Köyde, civar köylerden öğrencilerin yürüyerek geldiği sadece bir tek okul vardı. Okulun yüksek duvarları ve önünde de bir un değirmeni vardı. Kader akli ve cismi geliştiren böyle bir mekânı sanki bilerek bir araya getirmişti. Çocukken her gün sabah saat onda nerdeyse hiç değişmeyen bir vakitte teneffüs zilin sesiyle un değirmeninin birbirine karışan düdüğü sesini duyduğumda ruhumda derin tesirler bırakıyordu.

Belki köylerin en güzeli değildi ama ben köyümün kış çamurlarını, gece karanlığını, ağaçlarının uğultusunu, rüzgârının çığlıklarını, yangınlarından korkmayı, hırsızlarının soygunlarını, büyüleyici bir yaz mevsiminde köpeklerinin havlamalarını ve her yeri aydınlatan ay ışığını seviyordum.”⁴⁸

⁴⁵ Hayruddîn ez-Ziriklî, *el-A ‘lâm (I-VIII)*, Dâru’l-‘İlm li’l-Melâyîn, Beyrût 2002, II/187.

⁴⁶ Yûsuf Hasen Nevfel, *Muhammed ‘Abdulhalım ‘Abdullah Hayâtuhu ve Edebuhu*, İmâdetü Şüûni’l-Mektebât, Birinci Baskı, Riyâd 1981, s. 24.

⁴⁷ Yûsuf Nevfel, *Fennu’l-Kıssa ‘inde Muhammed ‘Abdulhalım ‘Abdullah*, eş-Şeriketü’l-Mısriyyetu’l-‘Âlemiyye, Birinci Baskı, Kâhire 1996. s. 3.

⁴⁸ Muhammed ‘Abdulhalım ‘Abdullah, *el- Vechu’l- Âhar*, Mektebetu Mısır, Kâhire ts, s. 169.

Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah, yazarlık hayatına adım attıktan sonra köyü ile olan ilişkisini kesmemiştir. Köyünün sıkıntıları ile de yakından ilgilenen yazar, 1957 yılında yapılan ve vefatının ardından isminin verildiği ortaokulun yapılması konusunda önemli katkılarda bulunmuştur. Ayrıca köy halkının istifade etmesi için balık çiftliği kuran yazar, yıllardır karanlıkta yaşayan köye elektrik getirilmesi gibi sosyal faaliyetlerde bulunmuştur.⁴⁹ 9 Eylül 1968 yılında Cerîdetu’l-Ahbâr’da yayımlanan makalede köyüne olan sevgisini ve bağlılığını şu şekilde dile getirmektedir:

“Köyümü basit nedenlerle seviyorum, birincisi benim memleketim, ikincisi annemin ve babamın kabirleri orada. Köyün bir köşesine sarmaşık ağacı diktim ve birkaç yaz mevsimini tarif edilemeyen bir hazla mor çiçeklerini düşünerek geçirdim. Yaş olarak ve fikren şu an büyüdüm... Ancak ben köyümle olan bağımı bir türlü koparamıyorum. Köydeki bütün yaşlılarımı ve onların çocuklarını tanıyorum. Sıkıntılı olduğum zamanlarda köye her gittiğimde köylüler beni tıpkı ellerinde çalışma izleri bulunan bir annenin kucaklaması gibi karşıyorlar.”⁵⁰

Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah, ilköğrenimine başlamadan önce ailesi tarafından hafızlık yapmak için Şeyh Tâhâ Şerafedîn’in yanına gönderildi ve Kur’ân-ı Kerîm’i ezberledi. Yazar, ilk eğitimini daha sonra ismi Kefâh olarak değiştirilen Kefrbûlin okulunda aldı. ‘Abdulhalîm ‘Abdullah, ilköğrenimi tamamladıktan sonra diğer arkadaşları gibi Kumhâmede’deki okulların birine kayıt olmak istedi. Ancak hafız olan yazarın dini ilimlerde daha başarılı olacağı kanaatinde olan babasının öğretmen arkadaşı Şeyh Abdulazîm Derdîra’nın tavsiyeleri üzerine babası onu İskenderiye Din Enstitüsü’ne kayıt ettirdi. İskenderiye’deki yaklaşık iki yıllık bir eğitimin ardından 1927 yılında Kahire’de Medresetu’l-Mu‘allimîn el-Evveliyye’ye⁵¹ giren ‘Abdulhalîm ‘Abdullah, bir yıl sonra Dâru’l-‘Ulûm’a kabul edildi.⁵² Fakültedeki yıllarında kuvvetli üslubu ve anlatımındaki parlak ibareleri ile okuldaki ders hocalarının dikkatini çekti.⁵³ Okuldaki çeşitli konferanslarda konuşma yapan yazar, Arapça ve İslami ilimlerin öğretilmesi gayesiyle Avrupaî tarzda

⁴⁹ Nevfel, *Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah Hayâtuhu ve Edebuhu*, s. 6.

⁵⁰ Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah, *el-Vechu’l-Âhar*, s. 169-170.

⁵¹ Yazarın yaşadığı dönemde mezunlarının ilkokul ve ortaokulda öğretmenlik yaptığı eğitim kurumu.

⁵² Nevfel, *Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah Hayâtuhu ve Edebuhu*, s. 11-12.

⁵³ Nevfel, *Fennu’l-Kıssa ‘inde Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah*, s. 19.

kurulmuş olan ve Mısır'ın seçkin âlimlerinin yetiştiği bu okuldan 1937 yılında mezun olmuştur.⁵⁴

Mezuniyetinin ardından aynı yıl içerisinde Arap Dil Kurumu'nda çalışmaya başlayan 'Abdulhalîm 'Abdullah, zamanla kurumun en üst düzey kademelerinde görev yapmıştır.⁵⁵

Yazarın yetişmesinde büyük bir pay sahibi olan annesi, Nûru'l-Hûdâ 'Abdullah eş-Şeyh, oğlunu toplumsal değerlere uygun bir şekilde yetiştirmiştir. 'Abdulhalîm 'Abdullah ilk temel dini bilgilerini annesinden almıştır. Annesi yazar için bir kız kardeş ve arkadaş mesabesinde. Çocukluğunda eğitim için Kahire'ye giden yazar, akrabasında kaldığı yıllarda anne hasretini derin bir şekilde yaşamış ve üzerinde çalıştığımız *Lakîta* romanında bu konuyu işlemiştir. Çok ince ruhlu bir kadın olan ve yazarın hem şahsi hem de edebi kişiliğine fazlasıyla etki eden annesi, 20 Şubat 1947'de vefat etmiştir.⁵⁶

Çiftçilik yaparak geçimini sağlayan babası, temiz kalpli, utangaç, sadık ve mütedeyyin bir köylüdür. Yazara birçok şahsi özellikleri babasından tevarüs etmiştir. Maddi sıkıntılara rağmen oğlunun eğitimini ihmal etmeyen ve onun eğitimine öncelik veren yazarın babası, eşinin vefatından sekiz yıl sonra 5 Şubat 1955'te vefat etmiştir.⁵⁷ Yazar, babasının kendisi için yaptığı fedakârlığı ölümünün ardından ona hitaben yazdığı risalede şu şekilde dile getirmektedir:

“Bana kendi hayatın gibi bir hayatı layık görmedin. Zulmün ve cehaletin karanlığının her şeyi sardığı bir zamanda köy hayatının zorluklarına beni sırtında taşıyarak daldın. Beni okutmaya karar verdiğin gün tek isteğin; beni, senin elbiselerinden daha iyi elbiseler içinde, senin evinden daha iyi bir evde ve senden daha bilgili bir şekilde görmektir.

Başka babalar zengindi ama vermiyordu, ama babacığım sen, ne kadar az olsa da hep verdin. İşte bak baba, ben bugün istediğin yerdeyim.

⁵⁴ Candemir Doğan, *Muhammed Abdulhalim Abdullah'ta Kısa Hikâyecilik*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), S.Ü. SBE., Konya 1991, s. 14.

⁵⁵ Nevfel, *Muhammed 'Abdulhalîm 'Abdullah Hayâtuhu ve Edebuhu*, s. 14.

⁵⁶ 'Abdulhalîm 'Abdullah, *el- Vechu'l- Âhar*, s. 155-157; Nevfel, *Muhammed 'Abdulhalîm 'Abdullah Hayâtuhu ve Edebuhu*, s. 4.

⁵⁷ Nevfel, *Fennu'l-Kıssa 'inde Muhammed 'Abdulhalîm 'Abdullah*, s. 8.

Ben de çocuklarıma senin gibi bir baba olduğumu düşünüyorum, ama ben senin kendini bize adadığın gibi kendimi onlara adayamıyorum. (...)

Babacığım... Yaratılanların en değerlisi, sana bayram selamı gönderiyorum."⁵⁸

1954 yılında evlenen yazarın Envâr, Hanên ve Hişâm adında üç çocuğu vardır.⁵⁹ 1970 yılında oğlu Hişâm ile birlikte çıktığı Ravza caddesindeki evinden köyü Keftbûlin'e dönerken yolda araç şoförüyle girdiği tartışmada ağır bir şekilde yaralanan yazar, Demenhûr hastanesinde 57 yaşında hayata veda etmiştir.⁶⁰

Devlet erkânı ve yazarın sevenleri ölümünün ardından ona olan vefalarını farklı şekillerde ortaya koymuşlar ve şunları yapmışlardır:

- Köyündeki okula ismi verildi.
- Demenhûr'daki caddelerin birine ismi verildi.
- İçinde yazarın çalışmalarını içeren bir kütüphanenin bulunduğu turistik bir türbe yapıldı.
- Buhayra bölgesinde yazarın ismini taşıyan bir kütüphane veya okuma salonu inşası düşünüldü.
- İstisnai bir devlet kararıyla ailesine maaş bağlandı.

⁵⁸ 'Abdulhalîm 'Abdullah, *el-Vechu'l-Âhar*, s. 159.

⁵⁹ Nevfel, *Muhammed 'Abdulhalîm 'Abdullah Hayâtuhu ve Edebuhu*, s. 6-58.

Nevfel, *Fennu'l-Kıssa 'inde Muhammed 'Abdulhalîm 'Abdullah*, s. 57. Hayatı hakkında geniş bilgi için bkz. Nevfel, *Muhammed 'Abdulhalîm 'Abdullah Hayâtuhu ve Edebuhu*, s. 3-60; Nevfel, *Fennu'l-kıssa 'inde Muhammed 'Abdulhalîm 'Abdullah*, s. 7-74; Yûsuf eş-Şârûnî, *er-Rivâiyyûne's-Selâse*, Merkezi'l-Hadârati'l-'Arabiyye, İkinci Baskı, Kâhire 2003, s. 215; Doğan, *Muhammed 'Abdulhalîm 'Abdullah'da Kısa Hikayecilik*, s. 14; Ahmet Kazım Ürün, "Muhammed 'Abdulhalîm 'Abdullah'ın Küçük Birlik Adlı Hikayesi", *Edebiyat Dergisi*, S. 15, 2006, s. 23; Hilmî Muhammed el-Kâ'ud, *el-Gurûbu'l-Mustehîl Sîretu Kâtip Muhammed 'Abdulhalîm 'Abdullah*, Metâbi'u'l-Hey'eti'l-Misriyye el-'Âmme li'l-Küttâb, ys ts, s. 169-171; Kâsım b. Mûsâ Bil'adîs, *Bunyetu'l-Hitâp 'inde Muhammed 'Abdulhalîm 'Abdullah*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Câmî'atü Muntûrâ Külliyyetü'l-Âdâb ve'l-Lugât, Konstantin 2006, s. 22-26; Muhammed Hasaneyn Kaşyût, *Dirâsa Edebiyye 'an A'mâl Muhammed 'Abdulhalîm 'Abdullah*, el-Hey'etü'l- 'Âmmetü's-Sekâfiyye, Kâhire 2000, s. 49-79; Tahsin Deliçay, *Kısa Hikâyeciliğin Gelişimi ve Muhammed 'Abdulhalîm 'Abdullah Ömer Seyfettin Modellemesi*, Dâru'l-Beyâni'l-'Arabî, Kâhire 2008, s. 65-66; Tahsin Deliçay, "Muhammed 'Abdulhalîm 'Abdullah'ın Hikâyelerinde Kahramanlar", *Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, XVI, 2, Güz 2014, s. 28; Farid Uddin Ahmed, "The Portrayal of 'Humanty' in the Fiction of Muhammad Abdul Halim Abdullah: A Discussion", *International Research Journal of Interdisciplinary Multidisciplinary Studies (IRJIMS)*, Volume 1, Issue 1, February 2015, s. 186; Farid Uddin Ahmed, "Social Issues in the Novel of Muhammad Abdul Halim Abdullah: A Study", *International Research Journal of Interdisciplinary Multidisciplinary Studies (IRJIMS)*, Volume 5, Issue 10, 2014, s. 215; Ahmet Kömürçü, "Muhammed 'Abdulhalîm 'Abdullah'ın "er-Ruknu'l Mukaddes" Adlı Hikâyesi", *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, c. 14, S. 3, 2014, s. 303.

- Edebiyatçılar, şairler ve gazeteciler tarafından geniş hacimli mersiyeler yazıldı.
- 1971 yılında önemli edebiyatçıların katıldığı anma töreni yapıldı.
- 1973 yılında Cumhurbaşkanı tarafından Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah adına ikinci dereceden Cumhuriyet madalyası hediye edildi.⁶¹

1.2. Edebi kişiliği

Yazarın kültürel ve sanatsal gelişimindeki en büyük tesir, görev yaptığı Arap Dil Kurumu’nun bünyesinde bulunan yaklaşık yirmi binden fazla kitaba kolayca ulaşma imkânıdır. Kâhire gibi bir ilim ve kültür merkezinde görev yapması, ‘Abdulhalîm ‘Abdullah’ın farklı kültür merkezleri ve Arap dünyasının önde gelen fikir ve edebiyat adamlarıyla kolayca irtibata geçmesine zemin oluşturmuştur.⁶² Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah, edebi kişiliğinin gelişimine etki eden unsurların başında yetiştiği köy ortamını ve henüz on beş yaşında ailesinden uzak bir şekilde eğitim aldığı yıllarda hissettiği duyguları zikretmektedir.⁶³ Ayrıca yazarın bizzat kendisi, edebiyata yönelmesinde ve edebiyatı sevmesinde hocası Hasen Ahmed el-Hatîb’in⁶⁴ etkisini şu şekilde dile getirmektedir:

“Eğitim hayatımda etkilendiğim hocam, Hasen ‘Ahmed el-Hatîb’dir. Mizacı çok sert olmasına rağmen aslında çok iyi bir insandı. Bizzat kendisi şair olan hoca, kompozisyon ve Arap Edebiyatı dersleri veriyordu. Onun sayesinde edebiyatı sevmeye başladım ve her zaman hatırladığım ve her hatırladığımda gurur duyduğum “Mesleğinin şerefi ile övünen kâdi ve mesleğinin hürriyeti ile övünen avukat arasında diyalog” başlıklı ilk kompozisyonumu onun ellerinde yazdım. Bu hoca gerçekten bir örnekti nasıl seveceğimizi ve nasıl saygı göstereceğimizi ondan öğrendik.”⁶⁵

Yazarın edebi gelişimine etki eden unsurlardan biri de dönemin devlet kurumlarındaki en prestijli mesleklerinden biri olan öğretmenlik imtihanına

⁶¹ Nevfel, Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah Hayâtuhu ve Edebuhu, s. 57-60.

⁶² Nevfel, Fennu’l-Kıssa ‘inde Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah, s. 22.

⁶³ Nevfel, Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah Hayâtuhu ve Edebuhu, s. 20.

⁶⁴ Dâru’l-‘Ulûm Fakültesi’nde Arap Dili öğretmeni.

⁶⁵ ‘Abdulhalîm ‘Abdullah, el-Vechu’l- Âhar, s. 163.

girmeden önceki yaptığı çalışmalarıdır. Sınav öncesinde temel kaynakları okuma fırsatı bulan Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah, şairlerin çoğunun divanını okudu ve ezberledi. Özellikle Ebû’l-‘Âlâ el-Ma‘arri, Mahmud Sâmi el-Bârudî, Ahmed Şevki, Râfî‘î ve Mahmud Teymûr gibi edebiyatçıların eserlerini ve *Bin Bir Gece Masalları*’nın gözden geçirilmiş baskısını okudu.⁶⁶

Yazar, hastalığına rağmen⁶⁷ birçok yurt içi ve yurt dışı gezileri yaparak çeşitli kültürel etkinliklerine ve konferanslara katılmıştır. Talim ve Terbiye Bakanlığı’nın desteği ile Fransa’ya giden yazar, kaldığı üç aylık süre zarfında yaptığı araştırmalarla kendini geliştirme imkânı bulmuştur.⁶⁸

Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah edebi kişiliğinin gelişim aşamasında yerli ve yabancı birçok kaynaktan beslenmiştir. Bunların başında çocukluk yıllarında severek okuduğu Cübrân Halîl Cübrân ve Mîhâil Nua‘yme’nin eserleri gelmektedir. Yazar, Cübrân Halîl Cübrân’dan etkilenmesinin sırnı şu şekilde izah etmektedir:

“Çünkü ben onda büyük bir sanatsal cevher gördüm, eğer ölmeseydi düşündüğümüzden daha fazlasını ortaya koyacaktı. Üstelik o, sanatının kökleri resim, şiir, roman ve aşk tutkusuna dayanan bir edebiyatçıdır.”

‘Abdulhalîm ‘Abdullah, Arap edebiyatının yetiştirmiş olduğu önemli değerlerden Taha Huseyn (dili kullanmadaki inceliğine ve şairane üslubuna), el-Akkâd (mantığına), Zeyyât (bütün yazdıklarına), el-Mâzinî, Heykel, Tevfik el-Hakîm, es-Sibâi ve Mahmud Teymûr gibi yazarlara olan hayranlığını bizzat kendisi ifade etmektedir.⁶⁹

Yazar, edebi kişiliğinin gelişim aşamasında en çok Mustafa Lutfî el-Menfalûtî’den etkilenmiştir. Dönemin eleştirmenlerinin çoğu Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah’ı, el-Menfalûtî’nin öğrencisi olarak görmüşlerdir. Yazar eserlerinde sıkça işlediği romantizm konularına el-Menfalûtî’nin etkisiyle

⁶⁶ Nevfel, *Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah Hayâtuhu ve Edebuhu*, s. 15.

⁶⁷ Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah, kolon iltihabı ve kalp romatizması gibi bedeni rahatsızlıklarının yanı sıra dönemin eleştirmenlerinin çalışmalarını görmezlikten gelmesi ve yapılan eleştirilerin çok sert olması neticesinde psikolojik rahatsızlıklar yaşamıştır. Bkz. Hasaneyn Kaşyût, *Dirâse Edebîyye ‘an A‘mâl Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah*, s. 58.

⁶⁸ Nevfel, *Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah Hayâtuhu ve Edebuhu*, s. 19.

⁶⁹ Yûsuf, *Fennu’l-Kıssa ‘inde Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah*, s. 25.

yönelmiştir. İki yazar arasındaki benzerliği dönemin eleştirmenlerinden Şükrî ‘Ayyâd şu şekilde ortaya koymaktadır:

“ Bu iki adam, karakterleri, kültürleri ve üslupları bakımından aşırı derecede birbirlerine benzemektedirler. Her ikisi de şehir hayatının etkileyemediği köylüdür, her ikisi de eski ve süslü Arap kalemıyla modern edebiyat türlerinde eserler vermektedirler. Ayrıca her ikisi de eserlerini şairane bir üslupla kaleme almaktadırlar.”⁷⁰ Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah’ın romanlarındaki ve el-Menfalûtî’nin makalelerindeki gücün kaynağı her ikisinin de sahip olduğu şiirsel ifade yeteneğidir.⁷¹

Dönemin Arap edebiyatının önde gelen isimlerinden Necîp Mahfûz, ‘Abdulhalîm ‘Abdullah’ı el-Menfalûtî el-Cedîd (yeni Menfalûtî) olarak nitelendirmiştir.

Yazar, dünya edebiyatının önde gelen edebiyatçılardan; Fransız, Balzac ve Stendhal (1783-1842), İngiliz edebiyatından Thomas Hardy (1840-1928), Somerset Maugham (1874-1965) ve Rus edebiyatının önde gelen isimlerinden Dostoyevski (1821-1881), Gogol (1809-1852), Tolstoy (1828-1910), Çehov (1860-1904), Gorki (1868-1936) gibi yazarları severek okumuştur. Mezkûr yazarların her biri yazarın edebi kişiliğinin şekillenmesine tesir etmiştir.⁷² Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah, Avrupalı yazarlardan özellikle Tolstoy’u kendine daha yakın bulmaktadır. Bunun nedenini Mahmud Teymûr ile yaptığı röportajda şu şekilde ifade etmektedir:

“Bu adamı yeryüzündeki bütün insanları kollarının arasına aldığı için seviyorum”⁷³

Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah’ın eserlerine olan ilgi, sadece Arap dünyası ile sınırlı kalmamış ve çalışmalarının bir kısmı yabancı dillere çevrilmiştir. Yazarın yabancı dile çevrilen eserleri şunlardır:

Lakîta Farsça’ya, *Ba’de’l-Ğurûb*, *Ğusnu’z-Zeytûn*, *Min Ecli Veledî*, İngilizce ve Çince’ye ve *Şeceretu’l-Liblâb* İtalyancaya çevrilmiştir.⁷⁴

⁷⁰ Hasaneyn Kaşyût, *Dirâsa Edebiyye ‘an A’mâl Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah*, s. 58.

⁷¹ Nevfel, *Fennu’l-Kıssa ‘inde Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah*, s. 62.

⁷² Nevfel, *Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah Hayâtuhu ve Edebuhu*, s. 19.

⁷³ Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah, *Likâ beyne Cîleyn*, Mektebetu Mısır, Kâhire ts, s. 42.

Ebu'l-Cevâiz (ödüllerin babası) olarak meşhur olan yazar, edebiyat dünyasında yapılan birçok yarışmada ödül almıştır. 1947 yılında Arap Dil Kurumu'nun Hudâ Şâ'ravî adına düzenlediği yarışmaya *Lakîta* romanıyla katılan yazar ilk ödülünü bu yarışmada almıştır. 1947 yılında Lakita romanıyla ilk başarısını yakalamasının ardından dönemin sağ ve sol fikir cenahları yazarı kendi görüşlerine çekmeye çalışmışlar ancak hiçbir fikir akımına yakınlık göstermeyen yazar, kendi çizgisinden ayrılmamıştır.⁷⁵

Aynı yıl Dâru'l-Hilâl tarafından düzenlenen en iyi hikâye yarışmasına *İbnu'l-'Umde* adlı hikâyesi ile katılan yazar, en iyi hikâye ödülüne layık görülmüştür. Yine 1949 yılında *Ba'de'l-Ğurûb* romanıyla Milli Eğitim Bakanlığı ödülünü kazanmıştır. Lakîta romanından alıntı yapılarak 1952 yılında Abdulhalîm Nasr yönetmenliğinde⁷⁶ sinemaya uyarlanan *Leyletü Ğarâm* adlı film, Sosyal İşler Daire Başkanlığı tarafından en iyi film ödülünü almıştır. 1953 yılında *Şemsu'l-Harîf* romanıyla yakaladığı başarının ardından Devlet Teşvik Ödülü'nü kazanan yazar, edebiyatta devlet ödülü alan ilk yazarlar arasına girmiştir.⁷⁷

Modern Mısır edebiyatında hem hikâye hem de roman türünde önemli eserler ortaya koyan Muhammed 'Abdulhalîm 'Abdullah, Necip Mahfûz, İhsân 'Abdulkuddûs, Yusuf es-Sibâ'î, Salâh Zihni, 'Abdulhamid es-Sahhar, Yusuf İdris vb. yazarlarında aralarında olduğu bir kuşağa mensuptur. Farklı anlatı türlerinde eserler ortaya koymalarına karşılık bu kuşağın temel gayesi modern Arap edebiyatına roman sanatının yerleşmesini sağlamak ve romanı millileştirmektir. Bu kuşağa mensup yazarlar bu amaçları uğruna büyük çaba göstererek roman ve hikâye türlerinde Arap kütüphanelerini dolduracak kadar eserler ortaya koymalarına rağmen çalışmaları eleştiri çevreleri tarafından görmezden gelinmiştir. Buradan hareketle kuşağın en büyük şikâyeti, eleştiri çevrelerinde çalışmalarına gereken değerin verilmemesi hususudur. Muhammed 'Abdulhalîm 'Abdullah, bu konudaki görüşlerini şu şekilde dile getirmektedir:

⁷⁴ Nevfel, *Muhammed 'Abdulhalîm 'Abdullah Hayâtuhu ve Edebuhu*, s. 25.

⁷⁵ Nevfel, *Fennu'l-Kıssa 'inde Muhammed 'Abdulhalîm 'Abdullah*, s. 37.

⁷⁶ Muhammed 'Abdulhalîm 'Abdullah, *Lakîta*, Mektebetu Mısır, Kâhire ts, s. 5.

⁷⁷ Nevfel, *Fennu'l-Kıssa 'inde Muhammed 'Abdulhalîm 'Abdullah*, s. 36-37.

*“Bu kuşak yitik bir kuşaktır. Gerekli saygıyı ve itibarı hakkıyla alan bir önceki kuşağın içinde kaybolmuştur. Bir önceki kuşak her ne kadar inkâr etse de sonraki kuşak onlara elini uzatmıştır.”*⁷⁸

Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah bu düşüncelerini, Yûsuf eş-Şârûnî’nin kendisi ve kuşağı hakkında yaptığı şu değerlendirme ile desteklemektedir:

*“Bu kuşak, bir yönüyle görmezlikten gelinirken bir yönüyle de saldırılara ve ithamlara maruz kalmış bir kuşaktır. Binlerce okuyucunun bizzat kendisini bulduğu bu kuşak, sanatta ortaya koyduklarıyla cezalandırılıyordu.”*⁷⁹

1.2.1. Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah’ta Romantizm

Arap edebiyatı, modern edebi akımlar üzerine yönelimler ve yabancı eserlerden yapılan tercüme neticesinde edebi akımların tamamı olmasa da bir kısmından etkilenmiştir. Bu akımlardan özellikle romantizm Arap edebiyatına roman ve şiir yoluyla intikal etmiştir. Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah ve içinde bulunduğu kuşak, benzer şekilde eserlerinde romantizme yönelmiştir. Yazarın romantizme yönelmesi ve ilk dönem eserlerinde bunun bariz şekilde görülmesinin nedeni, onun aşırı duygusallığından kaynaklanmaktadır. Yine edebi kişiliğinden etkilendiği Mustafa Lutfi el-Menfalûti’nin de yazarın eserlerinde romantizm ağırlıklı konular işlemede etkisi büyüktür. Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah ilk dönem eserlerindeki yoğun bir şekilde hissedilen romantizmin etkisini şu şekilde açıklamaktadır:

*“ İlk dönem eserlerimin bir kısmı romantizm karakterlidir. Bu birçok yazarın edebi hayatının ilk yıllarında görülen doğal bir aşamadır. Ancak son yıllarda yazdığım eserler; Şeceretu’l-Liblâb, Ğusnu’z-Zeytûn ve Min Ecli Veledî gibi çalışmalarında daha çok realizme yöneldim.”*⁸⁰

Dönemin eleştirmenlerinin çoğu yazarın eserlerinin genel karakterinin romantizm ağırlıklı olduğu konusunda aynı görüştedirler. Bunlardan Şükrî ‘Ayyâd, Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah’ı romantizm yazarları arasında görmektedir. Yine dönemin eleştirmenlerinden Mahmûd Emîn el-‘Âlim, yazardaki romantizmin

⁷⁸ Bila’dîs, *Bunyetu’l-Hitâb ‘inde Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah*, s. 31-32.

⁷⁹ Bila’dîs, *Bunyetu’l-Hitâb ‘inde Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah*, s. 31-32.

⁸⁰ Nevfel, *Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah Hayâtuhu ve Edebuhu*, s. 61-65.

en önemli belirtisini, eserlerinde insanın kalbini harekete geçirme çabasında görmektedir.⁸¹

Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah’ın ilk dönem çalışmaları özellikle edebi kişiliğin oluşum sürecini teşkil eden 1947-1955 yılları arasında ortaya koyduğu eserleri romantizm çerçevesi dâhilindedir. Bu dönem eserlerinden; *Lakîta*, *Ba’de’l-Ğurûb*, *Şemsu’l-Harîf* ve *Ğusnu’z-Zeytûn* yazarın bu minvalde verdiği eserlere örnek niteliğindedir.⁸² Yazarın eserlerinde görülen romantizm; köy sevgisi, tabiat aşkı, şeref, vicdan, vefa, özlem, hüzn ve ölüm tasvirleri vb. konular aracılığıyla kendisini göstermektedir.

1.2.2. Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah’ta Romantik Gerçekçilik (Realizm- Romantizm)

Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah’ın bazı eserlerinde romantik gerçekçi bir hava hâkimdir. Romantizm akımının özellikleri ile realizm akımının özelliklerini bu eserlerinde iç içe kullanmış yani romantizmden realizme tam bir geçiş yapmamıştır. Bu tarz eserler ortaya koymasının en önemli nedeni yazarın romantizme olan düşkünlüğü ve aynı zamanda hayatın yeni gerçekleri karşısında toplumu bilinçlendirmek istemesidir.⁸³ Yazar bu şekilde ortaya koyduğu eserlerinde romantizm konuları yanında dışarıya yolculuk, cinsiyet, iş, sosyalizm, savaş, köy gerçekleri gibi realizm konularını da işlemiştir.⁸⁴ Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah’ın romantik gerçekçilik çerçevesindeki eserleri; *Sükunu’l-‘Âsife*, *Min Ecli Veledî*, *el-Cennetu’l-‘Azrâ*, *Hâfetu’l-Cerîme*, *Huyûtu’n-Nûr* ve *ed-Dafîretu’s-Sevdâ*’dır.⁸⁵

1.2.3. Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah’ta Gerçekçilik (Realizm)

Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah ikinci dünya savaşından sonra ilk aşamadaki romantizm konularını ve ikinci aşamadaki romantizm ve realizm konularını iç içe işlemeyi bırakarak doğrudan topluma ve siyasete yönelerek daha realist bir görünüm ortaya koymuştur. Yazar bu aşamada daha önce ele almadığı konuları önceki eserlerindeki üslubundan tamamen farklı bir şekilde ortaya

⁸¹ Nevfel, *Fennu’l-Kıssa ‘inde Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah*, s. 110.

⁸² Nevfel, *Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah Hayâtuhu ve Edebuhu*, s. 64.

⁸³ Nevfel, *Fennu’l-Kıssa ‘inde Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah*, s. 127 .

⁸⁴ Nevfel, *Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah Hayâtuhu ve Edebuhu*, s. 96.

⁸⁵ Nevfel, *Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah Hayâtuhu ve Edebuhu*, s. 95.

koymuştur.⁸⁶ Bu dönemde toplumsal bir beklentiden hareketle daha çok sosyal problemlere yönelen yazar, bu toplumsal problemlere siyasi bir perspektiften bakmaya çalışmıştır. Çünkü siyasetin toplumsal, iktisadi ve kültürel hayatla sıkı bir ilişkisi vardır.⁸⁷ Ayrıca bu dönemde yerel ve ulusal siyasete verilen önem, 5 Haziran 1967 yılındaki yenilginin ardından yaşanan tehlikeli dönem,⁸⁸ geniş tabanlı sanatsal akımların dönemin yazarlarını siyasi konulara yönlendirmesi gibi faktörler, yazarı siyasi konuları ele almaya sevk eden amillerdir. Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah’ın realizm çerçevesinde ortaya koyduğu eserlerinden *Li’z-Zemen Bakiyye*, hürriyet ve zulüm gibi konular etrafında dönmektedir. Yine yazarın son romanı *Kıssa Lem Tetimm* savaş ve barış, zulüm, yok oluş, asrın endişeleri, kültürel çevrenin yaşadığı krizler gibi konular etrafında dönerken eserde en çok zikredilen konu ikinci dünya savaşıdır.⁸⁹ Yazarın kısa hikâyelerinden *Ustûre min Kitâbi’l-Hubb ve Julyet... Fevka Sathi’l-Kamer*’de yazarın realist konuları işlediği eserlerindedir.⁹⁰

1.3. Eserleri

Yazın hayatına romanla başlayan ve farklı türlerde eserler ortaya koyan Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah’ın eserleri şunlardır:⁹¹

1.3.1. Romanları

1. Lakîta, Dâru’l-Kitâbi’l- Mısırî, Kahire, 1947.
2. Ba‘de’l-Ğurûb, Mektebetu Mısır, Kahire, 1949.
3. Şeceretu’l-Liblâb, Mektebetu Mısır, Kahire,1949.
4. el-Vişâhu’l-Ebyad, Mektebetu Mısır, Kahire,1951.
5. Şemsu’l-Harîf, Mektebetu Mısır, Kahire,1952.
6. Ğusnu’z-Zeytûn Mektebetu Mısır, Kahire,1955.
7. Min Ecli Veledî, eş-Şerîketu’l- ‘Arabîyyetu li’t- Tibâ‘a,1957.
8. Sukunu’l-‘Âsife, Mektebetu Mısır, Kahire,1960.

⁸⁶ Nevfel, *Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah Hayâtuhu ve Edebuhu*, s. 95.

⁸⁷ Nevfel, *Fennu’l-Kıssa ‘inde Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah*, s. 140-141.

⁸⁸ 1967 yılında altı gün süren Arap - İsrail savaşı sonrası dönem.

⁸⁹ Nevfel, *Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah Hayâtuhu ve Edebuhu*, 118.

⁹⁰ Nevfel, *Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah Hayâtuhu ve Edebuhu*, 121.

⁹¹ Nevfel, *Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah Hayâtuhu ve Edebuhu*, s. 255-265.

9. el-Cennetu'l-'Azrâ', Mektebetu Mısr, Kahire,1963.
10. el-Beytu's-Sâmit, Mektebetu Mısr, Kahire,1966.
11. el-Bâhis 'ani'l-Hakîka, Mektebetu Mısr, Kahire,1966.
12. Li'z-Zemen Bakiyye, Mektebetu Mısr, Kahire,1968.
13. Kıssa Lem Tetim, Mektebetu Mısr, Kahire,1971.

1.3.2. Hikâyeleri

1. en-Nâfizetu'l-Ğarbiyye, Dâru'l- Fikri'l-'Arabî, Kâhire,1954.
2. el-Mâdî lâ Ye'ûd, Mektebetu Mısr, Kâhire, 1956.
3. Elvân mine's-Sa'âde, Mektebetu Mısr, Kâhire,1958.
4. Eşyâ' li'z-Zikrâ, el-Kitâbu'l-Fezâ, Kâhire, 1959.
5. ed-Dafiretu's-Sevdâ', Mektebetu Mısr, Kâhire, 1965.
6. Hâfetu'l-Cerîme, Mektebetu Mısr, Kâhire,1966.
7. Huyûtu'n-Nûr, Mektebetu Mısr, Kâhire,1967.
8. Ustûre min Kitâbi'l-Hubb, Mektebetu Mısr, Kâhire,1968.
9. Julyet... Fevka Sathi'l-Kamer, 1980.
10. ed-Dumû'u'l-Harsâ', Mektebetu Mısr, Kâhire,1977.

1.3.3. Makâleleri

- 1- Eseru's-Sevra fi'l- Kıssa, el- Ahbâr, 18 Ocak 1971.
- 2- Ustâzu'l- Kıssa ve't- Tevâdu', el- İslâhu'l-İctimâ'î, Mayıs 1968.
- 3- el- Edebu ve'l- Fenn, er-Risâletu'l-Cedîde, Temmuz 1958.
- 4- el-Elem ve'l- Lezze li Kulli Esrârihi, el- Hilâl, Temmuz 1970.
- 5- İlahu's- Se'âlık, er-Risâletu'l-Cedîde, Nisan 1956.
- 6- İlä Damîri'l- Kuttâb fi Beyrût ve Bağdâd ve'l- Kâhire.
- 7- Ene fi Merkebeti'l- Fedâ', Âhiru Sâ'a, 21 Eylül, 1966.

- 8- Beledî, el- Ahbâr, 21 Eylül 1666.
- 9-Beyne'l- Mezâhib ve'l- İnsâniye, er-Risâletu'l- Cedîde, Mart 1956.
- 11- Teşâbuhu Esmâi fî Resâi Ahmed Muharrem.
- 12- Ta'kîb 'alâ Uksûsati'l- Hadîka li nâşîf', el- Mecelle, Ağustos 1966.
- 13- et-Tekrâru'l- Edebiyyu, el-Ahrâm, 3 Şubat 1961.
- 14- el-Hubbu fî Siyâbihi't-Tenekkuriyye.
- 15- el-Hubbu ve'l- Fennân, er-Risâletu'l- Cedîde, Kasım 1956.
- 16- Havle Kuttâb fî'l- Edebi'l- Mısriyye el- Mu'âsır, er-Risâletu'l- Cedîde, Ocak 1956.
- 17- Resâilu ilâ'bnetih Sihr ve Ümmih ve Uhtih ve Zevcetih.
- 18- er- Rifâk, el-Kıssa, Haziran 1965.
- 19- Rivâyât Ketebnâhe, el- Ahbâr.
- 20- eş-Şahsiyyâtu'r- Rivâiyye, el-Kıssa, Kasım 1964.
- 21- Şahsiyyetu'l- Kelime.
- 22- es-Sıdku'l-Fenniyyu, er-Risâletu'l- Cedîde, Ekim 1957.
- 23- ed-Damîru'l-Edebiyyu ve Me'sâtu'l- Mi'dâvî ve Baksîr, el-Helâl, Ocak 1970.
- 24- 'Ameliyyetu'l- Kitâbe, el-Cîl, Mart 1958.
- 25- Funûn mine'l- Ekâsîsi'l- 'Alemyye, er-Risâletu'l- Cedîde, Haziran 1956.
- 26- Karye Zalîme li Doktûr Muhammed Kâmil Huseyn, er-Risâletu'l- Cedîde, Mart 1958.
- 27- Kısâs min Cîl bilâ Esâtize, el- Kıssa, Temmuz 1964.
- 28- el- Kıssatu'l-Kasîra, el- Kıssa, Nisan 1964.

29- Kahve ve Kıssa fi'd-Deyr, el-Kıssa, Nisan 1965.

30- Lâ Teklak fe'l- Cem'ıyyât Yuhkemuhâ el-Kanûn, el- Cumhûriyye, 23 Ağustos 1962.

31- Lahza Fâsile beyne'l- Ye'si ve'l- Emel, el- Ahbâr, 23 Temmuz 1960.

32- el-Luğatu'l- Kısasiyye fi beyne'l-Kasreyn, er-Risâle, Nisan 1958.

33- Len Ensâke, el-Cîl, 1 ocak 1958.

34- Mâ'ltekaynâ hattâ Vedde'anâ, Mahtût, 1935.

35- Metâ Yukerriru Fîlmu'l-'Azîme? el-Hilâl, Mayıs 1970.

36- el-Masrah Ye'huzu'l Kurete mine's- Sînemâ, Mecelle Denyâ el- Funûn.

37- Muşkilât fi Hayâtinâ el-Edebiyye, er-Risâletu'l- Cedîde, Ocak 1964.

38- Me'a'l Kassâs ve Şahsiyyâtihi, er-Risâletu'l- Cedîde, Ağustos 1957.

39- Min Verâi'l- Hâit Tenâmîne, Mahtût, 1935.

40- Nakdu Liyâliye'l- Herem, er-Risâletu'l- Cedîde, Mart 1957.

1.3.4. Röportajları

1- Me'a Tâhâ Huseyn, el-Kıssa, Şubat 1964.

2- Me'a 'Abbâs Mahmûd el-Akkâd, el-Kıssa, Mart 1964.

3- Me'a Yahyâ Hakkî, el-Kıssa, Nisan 1964.

4- me'a Tevfîku'l-Hâkîm, el-Kıssa, Mayıs 1964.

5- Me'a Muhammed Ferîd Ebû Hadîd, el-Kıssa, Haziran 1964.

6- Me'a Mahmûd Teymûr, el-Kıssa, Temmuz 1964.

7- Me'a Dr. Muhammed Kâmil Huseyn, el-Kıssa, Ağustos 1964.

8- Me'a Dr. Huseyn Fevzî, el-Kıssa, Eylül 1964.

9-, Kahva ve'l-Kıssa (Hadîs me'a Musteşrikîn), Nisan 1965.

1.3.5. Diğer Eserleri

1- Likâ' beyne Cîleyn: Mecelletu'l-Kıssa'ya editörlük yaptığı dönemde dergide yayımlamak için döneminin önde gelen yazarlarıyla yaptığı röportajları içermektedir.⁹²

2- Kadâyâ ve Meârik Edebiyye: Muhammed 'Abdulhalîm 'Abdullah'ın vefatından on beş yıl önce edebiyat dünyasını meşgul eden tartışmalı konular üzerine ve eleştirmenlerin çalışmalarına yazdığı eleştirilere reddiye niteliğindeki yazmış olduğu makalelerinden derlenerek oluşturulan eserdir.⁹³

3- el-Vechu'l-Âhar: Genel olarak yazarın hayata bakış açısını ve özel hayatıyla ilgili gazetelerde yayımladığı yazılarını içermektedir.⁹⁴

⁹² Yûsuf eş-Şârûnî, *Muhammed 'Abdulhalîm 'Abdullah'ın ed-Dumûu'l-Harsa'ın Takdim Yazısı*, Mektebetu Mısır, Kâhire ts. s. 5.

⁹³ Muhammed 'Abdulhalîm 'Abdullah, *Kadâyâ ve Meârik Edebiyye*, Matbû'âtu's-Şa'b, Kâhire ts. s. 114.

⁹⁴ eş-Şârûnî, *Muhammed 'Abdulhalîm 'Abdullah'ın ed-Dumûu'l-Harsa'ın Takdim Yazısı*, Mektebetu Mısır, Kâhire ts. s. 5-6.

İKİNCİ BÖLÜM

LAKÎTA ADLI ROMANIN TAHLİLİ

2.1. Romanın Özeti

Gayrimeşru bir ilişki sonucu dünyaya gelen bir kız çocuğu (lakîta), bir gece vakti annesi tarafından Kâhire yakınlarındaki köylerin birine terkedilir. Romanda kimler tarafından bulunulduğuna değinilmeyen kız çocuğu bir yetimhaneye getirilir. Yetimhanedeki kayıt defteri açılır ve henüz iki günlük bebeğe anne ve babasının haberi olmaksızın Leyla ismi verilerek en son konuğun ardından deftere kaydedilir. Bir hırkanın içinde terkedilen kız çocuğunun yanında, annesinin koluna bilezik gibi bağladığı bir tutam saçtan başka hiçbir şey yoktur.

Leyla'nın getirildiği yetimhanede hizmetliler ve sütanneler çalışmaktadır. Hizmetliler, farklı nedenlerle buraya gelen çocukların topluma davetsiz bir şekilde girdiklerini ve toplumun düzenini bozduklarını düşünmektedirler. Hizmetliler, bu nedenle çocuklara en düşük seviyede hizmet etmede birbirleriyle yarışmaktadırlar. Burada çalışan sütannelerin bazıları kendi evlatları olmayan bu çocukları isteyerek emzirirken, kimileri de bu işi gönülsüzce yapmaktadır.

Yetimhaneye yeni gelen Leyla, orada sütanne olarak çalışan Zeyneb'in dikkatini çeker. Zeyneb, Leyla'nın güzelliğinden etkilenir ve bu güzel bebekle aralarında kendisinin de anlam veremediği bir bağ oluşur. Çok güler yüzlü, bir o kadar da zarif olan Zeyneb, Leyla'ya sürekli şefkat göstermektedir. Leyla'nın bebeklik yılları onun kollarında geçer.

Aradan geçen iki yılın ardından Leyla süttten kesilir. Geçen bu süre zarfında elinden geldiğince Leyla'nın yanında olmaya çalışan Zeyneb'in hafızasına, Leyla'nın bebeklik halleri adeta bir fotoğraf karesi gibi kazınır. Her geçen gün Zeyneb'in Leyla'ya olan sevgisi artar ve Leyla'nın yüzünde açan güzelliği sabırsızlıkla beklemeye başlar.

Zeyneb'in Leyla'ya karşı gösterdiği ilgi kısa sürede yetimhanedekilerin dikkatini çeker ve kendi aralarında bunun dedikodusunu yapmaya başlarlar. Kimisi, Zeyneb'in Leyla'nın annesini veya babasını tanıdığını, ona karşı şefkatinin ve kol kanat germesinin karşılığını aldığını söylerken kimisi de zengin bir damat bulma gayesiyle Leyla'yı güzelliğinden dolayı evlat edindiğini düşünmektedir.

Bu arada yetimhanedeki hizmetlilerin görevlerini ihmal etmeleri sebebiyle yetimhanede humma denilen salgın bir hastalık ortaya çıkar. Hastalık yetimhanede hızlı bir şekilde yayılır ve hasta sayısı hat safhaya ulaşır. Bu durumu öğrenen ve bundan endişelenen yetimhane müdürü, baş hizmetliyi çağırır. Ona, yetimhanede böyle bir hastalığın yayıldığı duyulursa eleştirilere ve azarlamalara maruz kalacağını, bunun yetimhanedeki idarenin kötü olduğu ve temizliğin ihmal edildiği anlamına geldiğini söyler. Baş hizmetli kadın, tüm bunları dinledikten sonra müdüre, hizmetlilere her gün emir yağdırmaktan bıktığını, neredeyse işine sadık hiç kimseyi bulamadığını ve onların hepsinin görevlerini ihmal ettiklerini söyleyerek onlarla ilgili şikâyetlerini dile getirir. Daha sonra müdür, baş hizmetli kadına yeni hastalanan kimsenin olup olmadığını sorar. Baş hizmetli kadın henüz üç yaşında ve ismi Leyla olan bir kız çocuğundan başka kimsenin hastalanmadığını bildirilir. Bu habere sevinen müdür, sorumlu kadından bu zavallı çocukları kurtarmaya özen gösterecek bir doktor ve ölüm riskini en aza düşürmek için doktorun tavsiyelerini hassas bir şekilde yerine getirip çocuklara ilaçlarını düzenli bir şekilde verecek görevliler ayarlamasını ister. Müdürün odasından çıkan sorumlu kadın çok geçmeden müdürün uyarılarını ve bu uyarılara uymayanlara yönelik uygulanacak yaptırımları bildirmek için bütün hizmetlileri yetimhanedeki bir salona toplar.

Salondaki kalabalığın her tarafından sorumlu kadının hoşuna gitmeyen homurtular yükselir. Ne baş hizmetli kadını dinleyen vardır ne de anlattıklarından biraz olsun kalbi yumuşayan. Kalabalığın gürültüsü yumuşak bir kadın sesiyle birden bire kesilir. Bu, çelimsiz yapısı, ciddi bir yüz ifadesi ve yaşlı gözlerle konuşan Zeyneb'ten başkası değildir. Zeyneb, sorumlu kadına hizmetlilerden bir şeyler bekleyerek onlara umut bağlamamasını ve onların hepsinin ayak takımı olduğunu söyler. Bu konuşmanın ardından Zeyneb, salondaki kalabalığın hedefi haline gelir. Kalabalığın içinden iri yarı bir kadın kalkar ve birbiri ardınca küfürler savurarak Zeyneb'in üzerine yürür. Yakasından tutar ve ona bir yumruk atar. Yumruğun etkisiyle Zeyneb yere yığılır. Bu olay göz açıp kapayıncaya kadar olup biter ve taraflar kendilerini müdürün odasında bulur. Zeyneb, müdüre maruz kaldığı olayı ve hizmetlilerin çocukları nasıl ihmal ettiklerini, bunun neticesinde de çocukların hastalandıklarını anlatır. Müdür tarafları dinler ve talimatlarını bildirmek üzere onları gönderir. C... Yetimhanesi'nin gündüzüne bu olay damgasını vurur. Gece olduğunda

ise Leyla iyice hastalanır. Leyla hastalıkla mücadele ederken yanında sadece sütanesi vardır. Leyla bir ara kendinden iyice geçer ve artık Zeyneb'in seslenişlerini bile duymaz. O esnada yetimhaneye hastaları muayene etmek için doktor gelir ve Zeyneb telaş içerisinde doktora Leyla'nın durumunun nasıl olduğunu sorar. Doktor sütanne Zeyneb'in bu çocuk için aşırı telaşına bir anlam veremez. Oflayarak onun ne canlı ne de ölü olduğunu, her şeyin kaza ve kadere bağlı olduğunu söyler. Aradan geçen üç haftadan sonra Leyla'nın hastalıktan iyice zayıflayan vücuduna canlılık gelir ve iyileşir. Henüz yeni doğmuş bebekken tarlada ölümün tehdidi altında geçirdiği gecenin ardından bir kez daha ölümün pençesinden kurtulur. Leyla'nın hastalığı boyunca üzüntüsünden ve sabahlara kadar beklemenin verdiği yorgunluktan solan Zeyneb'in yüzü gülümsemeye başlar. Fakat çok geçmeden ölüm, çok düşkün bir hastadan ziyade daha sağlam birine yakın olduğunu akıllara getirir. Leyla iyileşirken sütanne Zeyneb ölür.

Bu beklenmedik ölümün ardından zaman, sütanne Zeyneb'in hatırasına sünger çeker. Hatıralar küllenir ve hayat rutin bir şekilde akışına devam eder. Hiçbir şey değişmez ancak Leyla diye çağırılan bir kız çocuğunun ömründen ne olduğunu anlamadığı dört yıl geçer. Leyla artık dört yaşındadır ve buradaki çocukların hayata atılmak için eğitim gördükleri sınıflarda bulur kendini. Derslere devam ederken yıllar akıp gider ve Leyla'nın büyüleyici güzelliğinin yanında üstün zekâsı da ortaya çıkmaya başlar. Ne var ki Leyla, yaşı ilerledikçe hayata daha karamsar bakar ve her geçen gün kafasına bir şeyler takılır. Yetimhanedeki herkese neden burada olduklarını, neden annelerinin olmadığını ve meçhul mazisi hakkında sürekli sorular sorar. Ancak aldığı her cevabın ardından içini derin acılar kaplar.

Aradan yıllar geçer ve Leyla on üç yaşına gelir. Yetimhaneye henüz yeni doğmuş bir bebek olarak gelen Leyla, geçen bu süre içerisinde gittikçe büyür, güzelleşir, olgunlaşır ve çok zarif bir kız olur. Ancak doğduğu gün yaşam ile ölüm arasındaki gelgitleri davranışlarına da yansır. Kendini ne bu yetimhaneye ne de bu dünyaya ait hisseder. Susmak konuşmaktan, yalnızlık kalabalıktan daha hoş gelir ona. Kadere teslim olur ancak bir o kadar da insanlardan korkar. Çünkü bu musibetler dünyasında başına ne geldiyse insanlardan gelmiştir. Tarlaya terkedildiği ve çetin bir hastalık olan hummaya yakalandığı günleri hayatta kalma adına ağır bir imtihan olarak görür ve bu imtihanlardan bir şekilde geçtiğini düşünür. Ancak

adımını kadınlığının zirvesinde genç bir kız olarak hayatın kapısından içeri attığında başarılı olup olamayacağı sorusu zihnini sürekli meşgul eder.

Tüm korkularına rağmen Leyla için yetimhaneden ayrılma ve yeni bir hayata başlama vakti gelip çatar. Yetimhane müdürü Leyla'yı karşısına alır ve artık buradan dışarıya adım atma vaktinin geldiğini söyler. Arada sırada yetimhaneye gelip kedisini ziyaret eden Doktor K... adında meşhur bir adamın ona acıdığını ve özel hastanesinde hemşirelik eğitimi vermek istediğini söyler. Leyla her ikisine de teşekkür ederek teklifi kabul eder. Yetimhanenin en güzel kızı, yetimhaneye veda ederken ağlamaya başlar. Nihayetinde öpücükler ve dualar eşliğinde yetimhaneden uğurlanır.

Leyla on üç yıl önce girdiği yetimhane hayatını geride bırakarak Doktor K... Hastanesi'nde yeni bir hayata başlar. Güzel revakları ve geniş balkonlarıyla küçük bir bahçeye bakan Doktor K... Uygulama Hastanesi, Kahire'nin sakin bir mahallesinde seçkin insanların gelebildiği bir yerdir. Leyla hastaneye Doktor K... ile birlikte gelir ve işe başlar.

Leyla hastaneye gelir gelmez tüm gözler ona odaklanır. Kendi aralarında fısıldaşan hemşirelerden biri; *"Bundan sonra hiç birimiz kendisinin güzel olduğunu iddia etmesin."* der. Leyla, hastanede güzelliği ile konuşulduğu kadar sıra dışı kişiliği ile de dikkatleri üzerine çeker. Kendisine bir şey sorulmadığı sürece konuşmaz. Sanki anne babası ona konuşmayı öğrettikten sonra susmayı öğretmiş gibidir. Hemşireler onun içinde kimselere söylemediği bir sırrı olduğunu düşünmeye başlarlar. Ailesi ile ilgili durumu Leyla'nın gözünde bir sır değildir ancak her önüne gelene de bu konudan bahsetmeyi de uygun görmemektedir.

Hastanede çalışan hemşirelerden Ahlâm, her fırsatta Leyla'nın sırrını öğrenmeye çalışır ve ona sık sık sorular sorar. Leyla'ya annesinin nerede olduğunu, kendisinin aslen nereli olduğunu ve onu Kahire'ye getiren şeyin ne olduğunu öğrenmeye çalışır. Leyla ise her seferinde onu yalanlarla geçiştirir.

Hafta sonu geldiğinde Leyla kendine kalacak bir yer bulmak için dışarı çıkar ve kendisine bu konuda yardımcı olacağına söz veren arkadaşı Ahlâm eşlik eder. İki genç kız önce eski bir mobilya dükkânına giderler ve Leyla kalacağı ev için yatak, masa, sandalye gibi birkaç parça eşya satın alır. Caddelerde biraz dolandıktan sonra

sanki tek bir kişinin yaşaması için tasarlanmış bir oda tutarlar. Ev sahibi, kocası ölmüş, kızları evlenip gitmiş ve tek başına yaşayan yaşlı bir kadındır. Yaşlı kadın, Leyla'yı bir memurla evlenen ve Asvan'a gitmek zorunda kalan kızına benzettiği için ilk gördüğü andan itibaren sever. Akşam olduğunda eşyalar yerleştirilir ve Leyla uzun bir aradan sonra kendisine kimsenin eşlik etmeyeceği bu odada yalnızlığı ile baş başa kalır.

Buradaki ilk gecesi hayallerle doludur, hayal böyle bir mekânda da olması gerekenden çok fazladır. Leyla pencerenin kenarına oturup uzakları seyretmeye başladığında yalnızlığını iyice hisseder. Ancak meçhul bir yerde dünyaya gelmek onun kaderi olduğu gibi burada yalnız yaşamak da onun kaderidir. Bu arada karşıdan kulağına *"Bu yalan... Kendini yalana alıştırma oğlum, söylediğin şeyde her zaman doğru ol."* diye oğluna öğüt veren bir kadının sesi gelir. O esnada aklına Ahlâm'a söylediği yalanlar gelir ve kendi kendini sorgulamaya başlar. Kısa bir süre sonra merdivenden gelen ayak sesleriyle kendine gelir. Gelen, ev sahibidir. İçeri girer girmez oturur. Kızına benzediği için onu çok sevdiğini söyledikten sonra ona sorular sormaya başlar. Bu yaşta annesini bırakıp bu uzak şehre neden geldiğini, nerede çalıştığı vb. sorular sorar. Leyla anne ve babasının öldüğünü ve Doktor K... hastanesinde çalıştığını söyler.

Daha sonra kocasının ölmeden önce Doktor K... Hastanesi'nde ameliyat olduğunu, mahallede kendilerine yakın bir yerde oturan ve C...yetimhanesinde sütannelik yapan çok temiz kalpli bir kadınla kocasının ölümlerinin on üç yıl önce aynı geceye denk geldiğini anlatır. Yaşlı kadın, Leyla'ya kendisini annesi gibi bilmesini ve ne zaman ihtiyacı olursa hiç çekinmeden söylemesini ister. Yaşlı kadın çıktıktan sonra Leyla'nın aklına sütannesini Zeyneb gelir. Çünkü yaşlı kadının bahsettiği kadın Zeyneb'ten başkası değildi.

Zaman sessizce akıp gitmekte, Leyla da neredeyse hiç değiştirmedeği yolundan hastaneye gidip gelmektedir. Sürekli ağlayan ve umutlarından bahsetmeyi ihmal etmeyen Ahlâm'ın hareketli hayatı, hastanede Leyla'nın hayatına renk katmaktadır. Evde ise yaşlıların dedikodularıyla eğlenmekte ve bu şekilde can sıkıntısını atmaktadır. Ancak çok geçmeden zaman bu sessiz gidişatı bozmuş ve hastanede bazı şeyler Leyla'nın aleyhine dönmeye başlamıştır.

Bir gün Doktor K... hastalanır ve birkaç gün yatması gerekir. Herkesin onu ziyaret edip hal ve hatırını sorduğu gibi Leyla da onu ziyaret etmek ister. Müsait olduğu bir akşam izin alır ve yanına gider. Doktor K...’nın yanında eşi vardır. Leyla’yı görür görmez kadının içini bir kıskançlık kaplar. Leyla utancından Allah şifa versin demeye bile tereddüt ederken kadın ise bu güzelliğinin altında bir kibir olduğunu zanneder. Çok geçmeden Doktor K... hastanede işlerin nasıl olduğunu sorar ve uzayan sessizliği bozar. Leyla her şeyin yolunda olduğunu söyledikten sonra kadın araya girerek “*Yetimhane kızı bu mu?*” diye sorar. Leyla, “*Evet, o benim*” diye cevap verir ve hemen dışarı çıkar. Kadının bu tavrı Doktor K...’nın hoşuna gitmez ve onu insanlara karşı biraz daha duyarlı olmaya davet eder. Karısı ise, burada yatan hastaların seçkin ailelerden olduğunu, bu yüzden burada çalışan hemşirelerin de özenle seçilmesi gerektiğini ve onun kandırılmaya müsait bir yapısı olduğunu söyler. Bir müddet sonra susar. Doktor K... uykuya dalar.

Ertesi gün Leyla yaşadığı bu durumdan dolayı iyice karamsarlaşır. Aklından, bir kitap yazarak herkesten gizlediği sırrını gün yüzüne çıkarmayı geçirir. Hatta ıstırap dolu kalbini rahatlatmak için önüne gelen herkese “*Ben Lakîtayım*” diye bağırma bile düşünür.

Günler sonra Doktor K...’nın yetimhanedeki dostlarından biri gelir ve onu hastanesinde ziyaret eder. Ayrılırken Leyla ile karşılaşır ve ona tebessümle veda eder. Çıkarken Doktor K...’ya kızıma iyi bak diye nasihatlerde bulunur. Bu konuşma hastanedekiler tarafından duyulur ve hastanede Leyla’nın lakita olduğu yayılır. Leyla kimseye bir şey sormaz ancak insanların isimlerini seslenirken sanki isminin harfleri değişmiş gibi seslenmelerinden her şeyi anlar.

İşte o günlerde Emin Bey de Doktor K... Hastanesi’nin konuğudur. Emin Bey; nur yüzlü, temiz kalpli, takvalı, âlim ve zahit bir yaşlıdır. İlk gördüğünde insana güven veren hayatın çemberinden geçmiş birisidir. Gecelerin karanlığı Leyla’yı esir alıp karanlığında boğduğu esnada Allah, onu adeta karanlığını aydınlatmak için göndermiştir. Bir gün Leyla, Emin Bey’in odasına yarasını pansuman etmek için girer. Emin Bey, pansuman esnasında arada bir Leyla’ya iffetli bakışlar atar. Her baktığında güzelliği ona cennet bahçesini hatırlatır. Leyla bu gün yarasının biraz daha iyi olduğunu söyledikten sonra yaşlı adam, “*Keşke gönüllerin yarasıda iyileşseydi*” diye ekler. Ardından yaşlı adam Leyla’ya;

“Sende diğer gençlerde olmayan bir şeyler var gibi geliyor bana. Yalnızlığını paylaşmak ve mahremiyetine dâhil olmayı istediğimden beri içimde büyük çelişkiler yaşadım! Fakat cesaret buluncaya kadar tereddüt ettim ve sonunda yaptım. Bana güven kızım; iyi bir insan için acılar kaçınılmaz olup bu acılarını biraz olsun hafifletmen ve tahammül edemediğin gençliğine dönmen gerekir... Acılar kadınlar için yaratılmadı ancak erkeklerin omuzuna bir yük olarak yaratıldı.” der ve içindekileri kendisine anlatmasını ister.

Leyla; *“Ben üzerine güneş doğmayan doğsa da ışığının bana hayat vermediği dünyamın karanlığı içindeyim. Ben ahenksiz bir nağmeyim... Ben hiç kimseye söylenmeyecek bir sır, hiç kimseyle konuşulmayacak bir sözüm. Ben üstü kapalı muğlak bir kelimeyim... Ben mübtedası olmayan haber, faili olmayan fiilim. Ben varlık sofrasındaki davetsiz bir misafirim. Sofrada yemek yiyorum ama insanlar beni hor görüyor. Ya ben tutunamıyorum ya da onlar beni istemiyorlar.”* diye cevap verir.

Ardından kendisinin yetimhanede büyüyen bir lakita olduğunu anlatır. Sonra da yaşlı bir çift göz ve titrek bir kalple yaşlı adamın kendisi hakkında vereceği hükmü bekler. Yaşlı adam Leyla'nın beklediğinden farklı bir şekilde tepki verir. Bu meselede onun bir suçu olmadığını, bundan dolayı kendisine zulmetmemesi gerektiği yönünde tavsiyelerde bulunur. Leyla'ya karamsarlıktan uzaklaşp hayata dair kendine yeni bir sayfa açmasını, iç dünyasındaki yalnızlığa son verip biraz olsun yüzünü dünyaya çevirmesini ve arkasından konuşulanlara kulaklarını tıkamasını tavsiye eder. Derken tertemiz bir ruha sahip olduğunu, onun ne bir günahkâr ne de bir suçlu olduğunu ve bundan dolayı da varlığını insanlara kabul ettirmesi gerektiğini sözlerine ekler. Leyla duyduklarına inanamaz ve *“Babacığim!... Ben gerçekten böyle miyim?”* diyerek şaşkınlığını dile getirir.

Yaşlı adamın konuşmasından etkilenen Leyla, biraz olsun içindeki karamsarlıktan kurtulmuş ve karanlık yolları aydınlanmıştır. Artık o, hüzünlü ve ya neşeli bir şarkıda ya da bir çiçek demetinde yer almak için yaşamak istemektedir.

İster bir yararı olsun ve ya olmasın insana alıştığı bir şeyden ayrılmak zor gelmektedir. Leyla da tedavi süresince hastanede kalan ve hoş sohbetleriyle karanlık dünyasını aydınlatan Emin Bey'e alışmıştır. Ne var ki tedavi sona ermiş, manevi

babasına veda vakti gelmiştir. Leyla'nın o günkü üzüntüsünün boyutunu ondan başkası bilemez. Leyla ilk defa bu dünyada bir adama alıştığını anlar ve ondan ayrılacağı için derin bir yalnızlık hisseder. Yaşlı adam arabaya biner ve Leyla ile selamlaştıktan sonra onu ziyaretine beklediğini söyleyerek veda eder.

Artık hastanede zaman Leyla için çok yavaş ilerlemektedir. Hafta sonu gelir. Leyla odasında otururken birden bire aklına yaşlı adamı ziyaret etmek gelir. Ancak Leyla'nın aklına Doktor K...'nın karısıyla yaşadıkları gelir ve oraya gitme konusunda tereddüt eder. Emin Bey'in çok iyi kalpli birisi olduğunu ve karısının da öyle olacağını düşünerek kendini ikna eder ve gitmeye karar verir. Güzel elbiselerini giyip bir tramvaya biner ve kendisini Emin Bey'in kapısında bulur. Kapıda bir kez daha tereddüt eder ancak kapının ziline eli çoktan gitmiştir. Yaşlı bir hizmetçi tarafından kapı açılır ve Leyla ona Emin Bey ile görüşmek istediğini söyler. Kısa bir aradan sonra döner ve Leyla'yı bekleme salonuna alır. Emin Bey, kitap okumaya daldığından biraz geç gelir ve bir babanın kızını karşılaması edasıyla onu karşılar. Emin Bey, kitaplarla olan meşguliyetini ve tek eğlencesinin kitaplar olduğunu anlatır. Leyla da boş zamanlarında dikiş nakış yaptığını ve hayatın anlamına dair derin düşüncelere daldığını söyler. Ancak hastanedeki yoğunluktan dolayı fırsat bulamadığını dile getirir. Yaşlı adam hastanede her türlü sıkıntıya ve uykusuzluğa rağmen kendisiyle ilgilendiği için Leyla'ya teşekkür ettikten sonra onun örnek bir kız olduğunu ve onu çok içten sevip kendisine saygı duyduğunu ifade eder. Kendisine saygı duyulması! Kulağı böyle bir şeyi ilk defa duymaktadır. Leyla neredeyse ağlayacaktır. O anda kendisine hak ettiğiinden daha fazla değer verildiğini düşünmektedir. Ardından ruhuna hayat verdiğinden dolayı asıl teşekkür etmesi gerekenin kendisi olduğunu, hastanede ona hizmet ettiği günlerin ücretini almamayı çok düşündüğünü ancak onun razı olmayacağını düşündüğünden vazgeçtiğini söyler. Emin Bey, bu düşüncesinin karşısında ona insanların zannettiğinden daha ahlaklı olduğunu söyler. Bu arada hizmetçi kahvelerle birlikte odaya girer. Kahve içilirken odayı bir sessizlik kaplar. Bu defa konuşmayı başlatma sırası Leyla'dadır. Leyla, mahallenin çok sakin ve güzel olduğunu aynı şekilde evin de öyle olduğunu söyler. Mahallenin sakinliğini seçkin mahallelerden biri şeklinde açıklayan yaşlı adam evin sessizliğini de gürültüye davet çıkaracak kimsenin olmamasına bağlar. Leyla'nın bir anne-babaya özlem duyduğu gibi o da bir evlada özlem duymaktadır. Ancak Emin

Bey, bu durumdan şikâyet etmemekte ve haline şükretmektedir. Aralarında geçen bu konuşma Leyla'nın aklına kader konusunu getirir. Onun bu dünyada yalnız başına yaşaması kaderi olduğu gibi Emin Bey'in de çocuk sahibi olamaması onun kaderiydi. Daha sonra namazdan yeni ayrılmışçasına örtüsünü omzuna koymuş ihtişamlı bir kadın girer salona. Bu Emin Bey'in karısından başkası değildir. Leyla'yı şefkat ve merhamet içinde kucaklar. Akşam yemeğine kadar farklı konularda sohbet ederler. Neredeyse Leyla'nın kendileriyle kalmasını isteyeceklerdir. Akşam yemeği için masaya oturduklarında Leyla içinden “*Keşke bunlar benim annem babam olsalardı ne mutlu olurdu!*” diye geçirirken onlarda içlerinden “*Keşke o bizim kızımız olsaydı.*” diye geçirmektedirler. Yemekten sonra sohbet çok uzun sürmez ve Leyla evine gitmek ister. Yaşlı adam ve eşi geç kalmasını istemediklerinden müsaade ederler. Bu arada yaşlı adam gençlik yıllarında aldığı ve okunmasının gençler için çok faydalı olduğunu düşündüğü bir kitabı nakış yapmaktan sıkıldığında okuması için Leyla'ya hediye eder. Leyla gülümseyerek teşekkür eder, kitabı alır ve eve gitmek üzere çok değerli bir haneye veda eder.

Leyla yalnız olduğu bir akşam Emin Bey'in verdiği kitabı okumak ister. Kitap, âşık olan bir genç kızın hatıralarını anlatır. Leyla ilk anda kitabı eline almakta tereddüt eder. Ancak bir süre sonra kitap ellerinin arasındadır ve onu okuması gerekmektedir. Masanın altından tüpü alır, üzerine çay koyar ve kitabın sayfalarını çevirmeye başlar.

Elindeki kitap, iki genç arasında bir yılı aşkın süre içerisinde yaşanan aşk hatıralarını, özetle şu şekilde anlatmaktadır:

Âşıkların anlattıklarından başka aşkın ne anlama geldiğini bilmeyen bir genç kız bir gün okula giderken yolda yakışıklı bir gençle karşılaşır. Bu karşılaşma tesadüf değildir ve daha sonra da belirli aralıklarla tekrarlanmaktadır. Çok geçmeden yakışıklı genç, yine bir gün karşılaştıklarında etrafını kontrol ettikten sonra ona gözlerindeki samimiyeti destekleyen güzel sözler söylemeye başlar. Hatta bir gün kızı evine kadar takip eder. Sonunda genç kıza niyetini açıklar ancak genç kızın niyeti bellidir ve onu güzel bir şekilde reddeder. Yakışıklı genç bu cevabın ardından çok geçmeden genç kızın gönlünü kazanmayı başarır. Bir yılın ardından aralarında bir aşk başlar. İki âşık gezip dolaşmaya başlar. Ancak bir gece oturduklarında üçüncüleri de şeytandır... Vaktinden önce acele ettikleri şey için her ikisi de

ağlamaya başlar. Ancak zamanı geriye sarmak mümkün değildir. Genç kız aralarında sevgi ve güven olduktan sonra bunda bir şey yok diye kendini teselli eder. Ona en değerli hazinesini teslim ettikten sonra kendisini aldatmayacağını düşünür. Ancak çok geçmeden aralarındaki ilişkinin seyri değişmeye başlar. Yakışıklı genç, eskiden genç kıza gösterdiği ilgiyi artık kendisi ondan beklemektedir. Zamanla aralarında sürekli anlaşmazlıklar çıkmaya başlar. Gittikçe yakışıklı gencin havası iyice bozulur ve genç kız onun yanında kendini ikinci bir kadınmış gibi hissetmeye başlar. Bir süre sonra aralarındaki ilişki iyice çıkmaza girer ve yakışıklı genç onu terk eder. Genç kızın onun nereye gittiğinden ve dönüp dönmeyeceğinden hiç haberi yoktur. Genç kız yakışıklı gencin güzel görüntüsünün arkasında çirkin bir yüz olduğunu hesap edememiş ve aldatılmıştır.

Leyla uzun süredir fincanda unuttuğu çayını son kez yudumlar. Ardından derin bir düşünceye dalar sonra ağlamaya başlar. Hiç kimsenin kabullenmediği böyle bir annesinin olmasını bile ister ve içinden “*Keşke o annem olsaydı.*” diye geçirir. İç dünyasında çıktığı düşünce yolculuğuna devam ederken birden merdivene doğru çıkan ayak seslerini duyar. Gelen ev sahibi Ümmü Süreyyâ’dır. İçeri girer. Hasta olduğunu ve bu nedenle uzun süredir ziyaretine gelemediğini söyler. Leyla’ya anlatması gereken iki önemli haberi vardır. Birinci haber ziyaretine gittiği komşusunun büyük oğlu ile ilgilidir.

“Onun büyük oğlu üniversitede öğrenci. Yirmili yaşlarda çalışkan ve gayretli. Fakat bu günlerde ona garip bir şeyler olmuş. Çalışma odasına girdiklerinde yemeden içmeden kesildiğini, keyifsiz ve suratının asık olduğunu görüyorlarmış. Ona bunlar âşıklık alametleri dedim. Evet kızım aşkın da her hastalık gibi belirtileri vardır, üstelik belirtileri çok açıktır. Aşkın belirtileri neredeyse hiçbir hastalığa benzemez. Üstelik çalışkan, düzenli uyuyan ve henüz kalbi boş olan bu talihsiz gencin yoluna kaderin çıkardığı kızın kim olduğunu da bilmiyoruz.”

Yaşlı kadın konuşmasını bitirir bitirmez Leyla pencere kenarında olduğu zamanlarda arada bir gördüğü yüzü ve sürekli kendisine baktığını hatırlar. Çok geçmeden yaşlı kadın ikinci haberi anlatmaya başlar:

“Senin yaşlarında ya da senden biraz büyük süt satan bir genç kıza rastladım. Temiz yüzlü bir köylü kızıydı. Güzel ve terbiyeliydi. İhtiyacım kadar süt

aldım. Bana, “Ben sizin mahallenizin kızımı, benden her zaman süt almak ister misin anneciğim?” dedi. Çok şaşırdım ve sen Gizalılara benziyorsun, mahallemizde nasıl büyüdü? diye sordum. Daha sonra ondan öğrendim ki anne ve babası bize yakın bir yerde oturuyorlarmış. Onlar ölünce Giza’nın fakir çiftçilerinden biri olan amcası bakmaya başlamış ona. Her sabah erken saatlerde getirdiği sütleri satmak için Kahire’ye iniyor sonra geri dönüyor. Sen belki de onu hatırlarsın. Sana uzun zaman önce ölen Zeyneb diye bir kadından bahsetmiştim, hani kocası öldükten sonra C... Yetimhanesi’nde sütanne olarak çalışmıştı. Bu kız işte o kadının kızı.”

Sürekli kendisinden bir şeyler alıp götüreren hayatın ilk defa kendisine bir sütkardeş verdiğini anlayınca hafif bir irkilemeyle Leyla kendine gelir. “Her ikisinin de süt ticareti yapması ne kadar da garip.” dedikten sonra sabahları kendisine de süt getirmesini ister. Yaşlı kadın, Leyla’nın bu isteğini iletceğini söyledikten sonra üzerindeki iki haberi vermenin rahatlığı ile evine giderken bu iki haberin de Leyla’yı ilgilendirdiğinin farkında değildir. Tüm bunlardan sonra yaşlı adam neden benim kitabı okumamı istedi? Sorusuna cevap arar ve kendince şöyle düşünür:

“Şüphesiz benim gördüklerimi ya da benim gördüklerimden daha fazlasını görüyor. İki cins arasında aşkla dolu bir toplum... Bu aşklardan iyilerinin evleri, kötülerinin de yetimhaneleri doldurduğunu biliyor. Bana hayatı sevdirdikten sonra anne ve babamın başına gelen lanetin benim başıma da gelmesinden korkuyor. Allah sana uzun ömürler versin ey yaşlı adam! Benim için endişelenme; ben hayatı bir köşeden izliyor; ağlanacak olana ağlıyor, güzel nağmelerle de coşuyorum fakat ben ne çalışıyor ne de oynuyorum.”

Gecenin sessizliği saatin tik taklarıyla bozulur, Leyla gece yarısı olduğunu fark eder ve sabah erkenden kalkmak için yatar.

Leyla rahat bir uykunun ardından sabah erkenden kalkar. Üzerini giyinir giyinmez kapı çalar. Gelenin kim olduğu bellidir. Kevkeb selam verir. Kendisini ev sahibi yaşlı kadının gönderdiğini ve vereceği sütün temiz olduğunu söyler. Satılan şey Leyla’nın umurunda değildir. O satıcısıyla ilgilenir. Kevkeb’i baştan aşağı iyice süzer.

“Bu ağız onun emdiği tertemiz memeden emmişti. Henüz çocukluk izleri taşıyan gözlere ve düşünceli yüze baktı, bu güzel beden onun uyduğu kucağa

uzanmıştı. Fakat çok geçmeden selamle diyerek ücretini verdi. Belki de Leyla ondan sonra içinden sessizce kardeşim diyordu.”

Bir ay boyunca aralarındaki muhabbet, selamlaşma ve ücret ödemedi ileriye gitmez. Kalpler dolu ancak diller sessizdir. Yine bir Cuma sabahı Kevkeb kapıyı çalar ancak bu defa nefes nefese kalmıştır. Leyla onu dinlenmesi ve bir fincan kahve içmesi için içeri davet eder. Kevkeb Leyla'nın gösterdiği aşırı şefkat karşısında her ne kadar şaşırda da sebebini sormaz. Sonra yaptığı işin zorluklarından bahseder ama buna rağmen mutlu olduğunu, bu dünyadan insanların sadece bir kabir kadar yer alabildiklerini ve orada zengin-fakir herkesin eşit olacağını bu yüzden üzülmeye gerek olmadığını söyler. Ardından konuşmasının Leyla'yı sıktığını düşünerek kalkmak ister. Leyla bu kadarcık zamanın yetmeyeceğini, yalnız olduğunu ve onu kimsenin rahatsız etmeyeceğini söyleyerek onu biraz daha kalmaya ikna eder. Kevkeb hemen ona bu güzelliğin neden yalnız yaşadığını sorar. Leyla ekmek parası için yalnız yaşadığını söyleyerek kimsenin bilmesini istemediği geçmişini süt kardeşinden de gizler. Hala kalpler dolu diller suskun ve sır tek taraflıdır. Aralarında geçen sohbetin ardından Kevkeb müsaade ister ve gider.

Zaman hızla geçmekte ve Leyla'nın odasındaki süt kabı her gün dolmaktadır. Kevkeb bir gün Leyla'ya veda etmek için konuşmak ister. Yarından sonra düğününün olduğunu bundan sonra görüşmeyeceklerini söyler. Leyla'nın duydukları karşısında rengi değişir. Nerdeyse ağlayacaktır ama hafif bir gülümsemeyle bu halini süt kardeşinden gizlemeyi başarır. Bundan sonra seni görmemek bana çok zor gelecek diyerek onu bir daha göremeyecek olmanın acısını ifade ettikten sonra Kevkeb'i öper. Kevkeb biraz utanarak biraz da şaşkın bir halde:

“Bizi böyle birbirimize bağlayan şey ne acaba? Biz sizinle ayrı dünyaların insanlarıyız hanımefendim.

Hiç bir şey... Hiç bir şey... O... o, süt.”

Kevkeb Leyla'nın ne demek istediğini anlamaz. Ardından Leyla'ya veda eder. Tek taraflı kardeşliğin yıldızını söndüren bu ayrılık geriye dayanılmaz bir hasret bırakır.

Bu arada Doktor K... Hastanesi'nde dört yıldır çalışan ve bu zaman diliminde Doktor K...'nın ve oradaki hastaların gönlüne taht kuran Leyla'yı hastanede kötü bir sürpriz beklemektedir. Hastanedeki başhemşire Doktor K...'nın ve hastalarının

Leyla'ya gösterdiği aşırı ilgiyi kıskanmakta ve bu durumu kendi geleceği için bir tehlike olarak görmektedir. Başhemşire bir gece hastalar uykuya daldıktan sonra kendince güvenilir bulduğu üç hemşireye sessiz bir odada Leyla'nın kendi gelecekleri için nasıl bir tehlike olduğunu ve beraber hareket ederlerse ondan nasıl kurtulabileceğini anlatır. Masanın etrafındaki herkes başhemşirenin vereceği talimatlara uymaya hazır olduğunu söyler. Başhemşire *“İnsanların fikirlerini değiştirmek zordur ancak iddiamızı karşı konulmaz bir şekilde ispatlarsak bu çok zor değildir.”* diyerek öncelikle yapacakları işin zorluğuna dikkat çeker. Çünkü Doktor K...’nın nazarında Leyla çok temiz ve terbiyeli bir kızdır. Ama birbirinden kurnaz dört hemşire kendi gelecekleri için bir tehdit olarak gördükleri Leyla’dan kurtulmanın yolunu çok geçmeden bulur. Leyla'nın annesi tarafından terk edildiği köy Doktor K...’nın köyüdür. Doktor K... Leyla yetimhanedeyken arada sırada orayı ziyaret etmektedir. Yetimhaneden çıkan Leyla Doktor K...Hastanesi’nde hemşire olarak çalışmaktadır. Tüm bunlardan hareketle dört hemşire bunun bir babanın kızına kimsenin ruhu bile duymadan sunduğu gizli bir iyilik olduğunu ve bunu Leyla'nın bütün hastaneye yaydığını iddia etmek üzere anlaşırlar. Hastanede tüm bunlar yaşanırken Leyla yatağında uyumaktadır. Sabah kalkıp kendisi için hazırlanan tuzaktan habersiz hastanenin yolunu tutar. Kendisine bunu hazırlayanlarla karşılaşır, onlara selam verir ve hiçbir şeyden haberleri yokmuşçasına tebessümle selamını alırlar. Ardından herkes işinin başına döner. Öğle yemeği vakti gelir ve fitne bu kısa zaman diliminde ortaya çıkar. Söylentiler Doktor K...’nın kulağına gider ve Leyla’yı odasına çağırır. Leyla'ya bu durum garip gelmemiştir ancak odaya girdiğinde Doktor K...’nın çatık kaşlarını ve asık suratını görünce kendisinin sebep olduğu bir şey olduğunu anlar. Doktor K... oturmasını emreder ve konuşmaya başlar:

“Seni korudum, sana iyilik yaptım ama sen bu iyiliğime karşı nankörlük yaptın ve benim senin baban olduğumu, mekânların bir olmasının buna delil olduğunu, yetimhaneyi sen orada olduğun için ziyaret ettiğimi, seni hastaneme rastgele hemşire seçmediğimi ve bunun ancak bir babanın kızına insanların ruhu bile duymadan sunduğu gizli bir iyilik olduğunu iddia ettin. Sen nasıl benim mahremime taş atmaya cüret edersin. Bu büyük yalanla nasıl benim tertemiz hayatımı kirletirsin! Ben dindar bir adamım ve gençliğimden bu yana hiç hata yapmadım. Hayır, hayır bu gündən sonra sana tahammül edemem, benden uzak dur senin çalışmanı da istemiyorum.”

Leyla duydukları karşısında şaşkına döner. Gözleri kararır ve başı döner. Ağlamaktan başka çaresi yoktur ve ağlamaya başlar. Kendine gelir gelmez haberin kaynağını sorar. Doktor K... haberin kaynağının herkes olduğunu söyler ve zile basar. Ardından *“Fılanca bana gelsin”* der. İsmi zikrettiği kişi tuzağı hazırlayanlardan biridir ve ne kötü şanstır ki onların en zekisi ve en kurnazıdır. Kadın içeri girer, Doktor K...ona konuyu sorar ve kadın hiçbir şeyden haberi yokmuşçasına her şeyi planladıkları gibi anlatır.

Tüm bunlardan hiçbir haberi olmadığını söyler söylemez kapı çalar ve kapıyı çalan izin verilmesini beklemeden içeri girer. Gelen Doktor K...’nın karısından başkası değildir. Şahitlik yapan kadın izin alır ve dışarı çıkar. Doktorun karısı Leyla’nın ağladığını görür ve neler olduğunu sorar. Doktor K... olanları karısına anlatır ve Leyla’ya kovulmadan dışarı çıkmasını söyler.

Leyla ardına bile bakmadan odadan çıkar. Eğer ardına baksaydı kendisinden kasıtlı bir şekilde nefret eden bu kadının gözlerinde çekilmiş bir kılıç görecekti. Leyla koridora çıktığında C...Yetimhanesi’nden çıktığı günü hatırladı ve içinden *“Allah’ım beni her yerden kapı dışarı eden annemin ve babanın lanetini üzerimden kaldır!”* diye dua eder. Hastaneden aldıklarını teslim ettikten sonra kendi eşyalarını da teslim alır. Sessizce hastanedekilere veda eder. Çoğu onun masum olduğunu bilir ama hiç kimsenin elinden bir şey gelmez. Arkadaşı Ahlâm, Leyla’ya gözyaşları içerisinde son bir kez sarılır ve dudaklarında hayata karşı alaylı bir gülümsemeyle arkadaşına veda eder. Birkaç göz hariç Leyla’nın arkasından kimse ağlamaz. Kimse başarılar dilemez. Dalgın bir şekilde hastanenin bahçesinden çıkar. Dönüp geriye bakmaz. Eğer dönüp baksaydı dört pencerede kurbanlarının son yolculuğunu izleyen dört kadın görecekti. Tüm bu olanlardan sonra Leyla hastaneden ayrılır ve onun için dört yıldır çalıştığı Doktor K... Hastanesi defteri kapanır.

Her gece olduğu gibi odası kucaklamıştır Leyla’yı. Ancak bu gece başka bir karanlıktır. Yıldızlar uzak, ışıkları zayıftır. Her taraf bomboş karanlığın yüzü asıktır. En azından Leyla’nın gözünde böyledir! Artık onun çalışacak bir işi yoktur. Kendince yeni bir hayat muhasebesi yapmaya başlar. Biriktirdiklerinin kendisine en az altı ay yeteceğini düşünür. Hem bu süre içinde yeni bir iş de bulabilirim diye kendini avutur. Aklına Emin Bey’i ziyaret etmek gelir ve kendini onun yanında bulur. Hiçbir şey yokmuş gibi davranan Leyla’nın durumunu anlayamaz yaşlı adam. Leyla evden ayrılırken Emin Bey’den yeni kitaplar alır.

Günler geçer ancak gökten ne altın yağar ne de gümüş. Leyla odasına iyice kapanır ve kendisini, ona yardım edecek biriyle konuşmaya ikna edemez. Bu süre zarfında bavulundaki kullanmadığı eşyalarını pazarda satıp karşılığında aldığı cüneyhlerle daha acil ihtiyaçlarını görmeye başlar. Aradan iki ay geçer ev sahibi Leyla'nın işe gitmediğini fark eder ancak bunu ona belli etmez. Leyla da durumun farkındadır. Bu arada Leyla sürekli kitap okur ve artık tek geçim kaynağı olan elişî yapar. Ne var ki hayat onun için çok ağır bir yük haline gelmiştir. Her geçen gün vücudu iyice zayıf düşmeye başlar ve çektiği acılar yüzünden okunacak hale gelir. Sabahlara kadar elişî yapar. Öğle yemeği yemeyi bırakmak zorunda kalır. Ancak sürekli ilerleyen zaman ve geçim sıkıntısı onu korkutur ve derdini anlatmaya zorlar.

Leyla'nın Emin Bey'i son ziyaretinin ardından yaklaşık üç ay geçer. Leyla'nın ondan başka kapısını çalacağı kimsesi yoktur ve yine kendisini onun yanında bulur. Emin Bey Leyla'yı baştan aşağı iyice süzer ve zayıfladığını fark eder. Ardından Leyla'ya *“Bu aralar hastalarınız çok galiba, üzerinizde yorgunluk belirtileri görüyorum!”* der. Leyla utanarak artık işinin olmadığını ve biriktirdikleriyle idare ettiğini söyler. Emin Bey hemşirelik mesleğinin herkesin elinden gelemeyeceğini ifade ettikten sonra Leyla'ya başka bir yerde çalışmak ister misin?” diye sorar. Aslında bu Leyla'nın oraya geliş nedenidir ve “Ben her yerde çalışırım” diye cevap verir. Ardından Emin Bey, Leyla'nın çok akıllı ve edepli olduğunu ve işe ihtiyacı olduğunu yazan bir mektubu saygın birine ulaştırması için Leyla'ya verir. Genç kız teşekkür ederek mektubu alır ve evine döner. Sırtından ağır bir yük kalkmışçasına rahatlar ve hala sığınılacak birileri olduğu için hayatı bir kez daha sever. Rahat bir uykunun ardından sabah kendisini Sağlık Bakanlığı'nda bulur. Günler sonra bir postacı, iadeli taahhütlü bir mektubu teslim etmek için kapısını çalar. Bu arada ev sahibi yaşlı kadın, mektubun sırnı öğrenmek için Leyla'nın etrafında dolanır. Leyla, İskenderiye'de S...Devlet Hastanesi'ne hemşire olarak atandığını ve işe başlaması için sadece dört günü olduğunu söyler ve yaşlı kadının merakını giderir. Ardından gitmeden son bir kez görmek için arkadaşı Ahlâm'a mektup yazar.

Leyla'nın ekmeğini yediği bu şehirde geçireceği son gecesidir ve yarın hiç kimseyi tanımadığı yeni bir şehre gidecektir. Gitmeden önce teşekkür etmek ve vedalaşmak için Emin Bey'in evine uğrar. Kızı gibi gördükleri Leyla'nın vedası, hane sahiplerini çok derinden etkiler. Ona nasihatlerde bulunurlar ve başarılar

dilerler. Ardından İskenderiye'deki durumuyla ilgili haber vermesini isterler. Leyla oradan evine gelir. İskenderiye'ye taşınması zor olduğu için eşyalarını satacaktır. Eşyaları arasından satılacakları ayırırken lambanın ışığında parlayan özenle katlanmış beyaz bir kâğıt dikkatini çeker, kâğıdı alır ve okur. Mektubun son satırındaki *“Eğer teklifimi reddedersen ilerde bir gün kabul etmediğin bir aşk ve kaçırdığın bir sevgi için parmaklarını ısıracağını da unutma. Saygılar.”* ifadesi dikkatini çeker.

Mektup, ev sahibi yaşlı kadının bahsettiği üniversiteli gençtedir. Leyla mektubu okuduktan sonra yaşlı kadının anlattıklarını hatırlar ve kendini bu gencin yoluna çıkan genç kız olduğuna inandırır. Mektubu yırtar ve dışarıya atar. Bu olay geçtiği zaman diliminden başka Leyla'nın zihnini meşgul etmez. Sonra odada bir ileri bir geri gitmeye başlar bu odanın her bir köşesi hatıralarıyla doludur. Odanın her tarafını gözden geçirmeye başlar. Bu odanın lambası artık Leyla için yanmayacaktır. Zihninde meçhul yarınlarla ilgili sorular birbiri ardına gelirken Leyla kendini bir çağa veda ederken bir çağa kucak açar gibi hissetmektedir. Sabah, kahvaltısını yapar yapmaz çağırdığı mobilyacı gelir ve kısa bir pazarlığın ardından anlaşılırlar. Leyla eşyalarıyla birlikte evden çıkar. Giderken mahallenin meraklı kadınları pencerelerde, çocukları ise onun etrafındadır. Kapıda ev sahibiyle vedalaşır. Kenar mahallenin ana caddesinin başına geldiğinde geriye dönüp *“Elveda... Çok huzurlu günlerdi.”* der. Devam etmek için yoluna döndüğünde karşısında birden kapının altından atılan mektubun sahibini görür. Leyla'yı bu halde görünce bir yere gittiğini anlar ve telaş içerisinde nereye gittiğini sorar. Leyla kendince cevap vermede bir sakınca görmez ve yolcu olduğunu söyler. Genç, sürekli sorularla tren istasyonuna kadar eşlik eder Leyla'ya. Ona son kararını sorar. Leyla da;

“Kabul etmediğim bir aşk ve kaçırdığım bir sevgi için parmaklarımı ısırmaı seçtim. Saygılar.” diye cevap verir. Ardından genç Leyla'ya tekrar nereye gittiğini sorar ancak cevap *“Bilmediğin bir yere.”* şeklindedir. Genç birden bire durur ve ümitsiz bir şekilde elveda demekle yetinir.

Leyla tren istasyonuna ulaşır ve trene biner. İnsanlar pencerelere yapışmış uğurladıkları kişilere ayrılık edebiyatındaki hünerlerini sergilerken Leyla'nın penceresinde hiç kimse yoktur. Tren yavaşça hareket ettiğinde Leyla Ahlâm'ı görür. Ahlâm belki de bir daha göremeyeceği arkadaşıyla vedalaşmaya yetişemez. Tren iyice hızlanır ve aralarına mesafeler girer. Tren yol üzerinde bir istasyona yaklaşır.

Burası Doktor K...’nın memleketi aynı zamanda Leyla’nın terkedildiği yerdir. Doğduğu ve hikâyesinin başladığı yeri görmek için ayağa kalkar. Gözlerinin önünde olmasına rağmen bırakıldığı ağacın altını ve doğduğu yeri tanıyamaz. Tren durduğunda etrafındaki insanlara bakarak içinden *“Belki de annem-babam bu insanların arasında bunlardan herhangi biri annem ya da babam olabilir.”* diye geçirmektedir. Ama kendince bir ihtimal daha vardı belki bir başka şehirde ya da toprağın altındaydılar. Bir sonuca varamayınca içini çeker ve *“İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi Raciûn”* der. Tren kalkışa geçmek için düdüğünü çalar ve tekrar hızlanır Leyla ise kendini hor gören memleketine bakabilir.

Leyla uzun bir yolculuktan sonra kendisini İskenderiye’de bulur. İstasyonda çok fazla beklemez ve istasyondaki birinin yardımıyla kendine kalacak bir otel bulur. Daha önce otelde kalmadığı için endişeli bir gece geçirir. Sabah olunca kendisine ikram edilenlerle kahvaltısını yapar. Sonra hastaneye gitmek için merdivenlerden iner ama hastanenin yolunu soracak hiç kimseyi bulamaz. Bunun üzerine Leyla sonradan birinin otelin sahibi olduğunu öğrendiği iki adam görür ve S...Hastanesi’ne nasıl gideceğini sorar. Otel sahibi edepli bir üslupla yolu tarif ettikten sonra kendisinin de aynı hastaneye gittiğini, isterse kendisine oraya kadar eşlik edebileceğini söyler. Ancak Leyla bu teklifi kabul etmez ve oraya tramvayla gidebileceğini söyler. Otel sahibi genç kızın bu hareketini onun utanmasına ve temkinli davranmasına bağlar. Leyla tramvayla hastaneye gider. Yeni işini teslim alır. Daha önce Doktor K... Hastanesi’nde ameliyathanede çalıştığı için yeni işi de ameliyathanededir. Leyla yeni işe başladığı hastane ile eski hastanesi arasında büyük farklar görür. Buradaki görevi daha meşakkatli ve daha zor olacaktır. Henüz Leyla’nın hastanedeki ilk günüdür ve kendini yeni arkadaşlarının arasında bulur. Hemşirelerin hastaneye yeni gelen bu güzele gösterdikleri aşırı ilgi ortadadır. İçlerinden Suat daha önce karşılaştığı bütün insanların yaptığı gibi hemen önceki işi, çocukluğu ve memleketi ile ilgili sormaya başlar. Leyla’nın yalan konuştuğunu belli etmeden onlara iyi bir hayat hikâyesi anlatması gerekmektedir.

“O Kahire’de yetim olarak dünyaya geldi. Onu annesi büyüttü. Babasının bıraktığı bir miktar parayı annesi onun eğitim masraflarına harcadı. Sonra Kahire’deki özel bir hastanenin sahibi Doktor K... ona iş verdi. Yaklaşık dört yıllık bir zamanda hemşireliği iyice öğrendi. Fakat özel hastaneyi hayatı için yeterli bir güvence olarak görmedi ve tanıdıklarından ileri gelenlerinden biri onu devlet

hastanesine yerleştirdi. şuan annesi Kahire’de tek başına yaşamaya devam ediyor ve kızının Kahire’ye ana kucacağına dönmesi için fırsat bekliyor.”

Leyla’nın konuşmasını bitirmesinin ardından Suat onun hayat hikâyesinde bir şeyi tuhaf bulduğunu dile getirir. Leyla’nın içini bir korku kaplar. Durumunu öğrendiğini zanneder. Suat’a tuhaf gelen Leyla’nın hayat hikâyesi değil böyle bir güzelliğın neden hala evlenmemiş olmasıdır. Leyla henüz on yedi yaşında olduğunu ve evlilik için geç kalmadığını söyler. Daha sonra içlerinden birisi arkadaşlarını uyarmak için Doktor Cemal’in geldiğini haber verir. Herkes işinin başına gider. Leyla kendisine doğru yaklaşan doktora kafasını kaldırıp baktığında onun sabah kendisine arabasına binmesini teklif eden otel sahibi olduğunu anlar. Leyla telaşlanır, doktor onu bu durumdan kurtarmak için tebessümle selam verir. şakayla karışık kısa bir sohbetin ardından her ikisi de birbirlerinin neden hastanede olduklarını anlarlar. Suat onlara yakındır ve Doktor Cemal’in hastaneye yeni gelen birine bu denli ilgi göstermesine şaşıır. Suat içinde derin bir acı hisseder. Doktor fark etmese de Suat içten içe onu sevmektedir. Doktor işine gider gitmez Suat ne konuştuklarını öğrenmek için Leyla’nın yanına gider. Sonra Leyla’ya;

“ Kiskanılıyorsun... O, hiç kimseyle konuşmayan biri... Sen ilk günden böyle konuşuyorsun!”

Leyla ile Doktor Cemal arasında geçen bu diyalog iki genç kız arasında iyi bir başlangıç olmamıştır. Leyla, İskenderiye’ye ilk geldiği günden beri farklı şekillerde yollarının kesiştiği Doktor Cemal’e olması gerekenden fazla ilgi göstermez. Çünkü doktorla aralarında herhangi bir şey olabileceğini aklından bile geçirmez. Ancak geçen süre içerisinde kader saat gibi işlemekte, doktorun Leyla’ya karşı ilgisi her geçen gün artmaktadır. Cemal, ameliyathanede olabildiğince Leyla’ya yakın olmaya çalışmakta ve sadece onu dikkatli ve becerikli bulduğu için bütün sorumlulukları ona vermekten hoşlanmaktadır. Leyla ise doktorun sadece yaptığı işi beğendiğini zanneder ve bizzat kendisinden hoşlandığının farkına varamaz. Ancak doktorun kendisine verdiği değer ve gösterdiği şefkat Leyla’yı bir o kadar memnun etmektedir.

Aradan yaklaşık yarım yıllık bir süre geçer ve bu süre zarfında her şey yolunda gider. Leyla ile Cemal geçen bu zaman diliminde birbirlerine iyice alışırlar ancak aralarında henüz aşka dair bir belirti yoktur. Her iki taraf birbirine oldukça

seviyeli davranmakta ve bu muhabbete aşk ateşi ile yanan Suat'tan başka kimse dil uzatmamaktadır.

İskenderiye sakinleri günün yorgunluğunu ve stresini atmak için akşamüzeri deniz kenarına gitmektedirler. Orada bu vakitte her türlü insan portresi görmek mümkündür ve güzel bir ikindi vakti Leyla da onların arasındadır. İnsanlardan uzak bir yerde denize karşı durmuş tüm benliğiyle kâinatı okumaktadır. Kalabalıktan da bilerek uzaklaşmıştır. Kendisine doğru yaklaşan ve arkasında duran ayak sesleriyle kendine gelir. Gelen Doktor Cemal'dir. Kader yine iki gencin yolunu kesiştirmiştir. Cemal Leyla'ya burada ne yaptığını sorar. İnsanlardan uzakta düşündüğünü söyler. Ardından Leyla, insan dışındaki diğer varlıkların da acı çekip çekmediği ile ilgili düşündüklerini felsefi bir üslupla Cemal'e anlatır. Cemal Leyla'nın anlattıklarının tam olarak ne anlama geldiğini anlayamaz ancak güzelliğinden etkilendiği kadar keskin zekâsından da etkilenir. Aralarında geçen bu konuşmanın ardından Cemal'in yüzünde bir acı ve hayret ifadesi belirir. Kalbi tuhaf bir şekilde atmaya başlar ve içini şefkat kaplar. Bir o kadar da Leyla'nın gizemli hayatına yönelik merakı artmaya başlar. Leyla hastanedeki ilk gününde hemşirelere anlattığı hayat hikâyesinin aynısını Cemal'e de anlatır. Leyla'nın anlattığı hayat hikâyesinde Cemal'e tuhaf gelen detaylar olur ancak annesiyle neden ayrı yaşadığının dışında bir şey sormaz. Bir süre sonra güneş ufuktan kaybolur ve iki çift sahil boyu sesiz bir yürüyüşün ardından birbirlerine veda ederler.

Ertesi sabah, Doktor Cemal uzun süredir ihmal ettiği ailesini ziyaret etmek için Kahire'deki köyünü ziyarete gider. Cemalin yokluğu ilk anda Leyla'ya sıradan bir doktorun yokluğu gibi gelse de daha sonra durumun öyle olmadığını farkına varır. Her akşam yatağına yattığında istemeden onun döneceği günleri hesaplar. Ardından ona verdiği değer sıradan bir şey olmadığını düşünür. Ona âşık olmaktan korkar ve bunun için Allah'a dua eder. Çünkü Leyla yasak bir aşkın meyvesidir ve aşkın akıbetinden korkmaktadır. Dört günlük bir seyahatin ardından Cemal hastaneye döner. Leyla bu gün kendisini hastane yolunda koşar adımlarla bulur. Hastaneye vardığında Cemal ile karşılaşır. Tokalaşırlar ve göz göze geldiklerinde ayrılığın iyi bir şey olmadığı konusunda hemfikirdirler. Bu arada Leyla'nın elleri alışılmışın dışında hala Cemal'in elleri arasındadır. Leyla'ya o esnada kadınlık duyguları onu sevdiğini fısıldar. Bunun etkisiyle utanır ve selamlaşmanın ardından herkes işinin başına gider.

Yine bir ikinci vaktidir ve sahil her zamanki gibi insanlarla dolup taşmaktadır. Leyla da onların arasındadır ve sahildeki her zamanki yerini almıştır. Meltem rüzgârı eşliğinde denize karşı tefekkür halindedir. Ancak çok geçmeden tanıdığı o şefkatli sesle kendine gelir. Gelen yine Doktor Cemal'dir. Daha önce böyle bir karşılaşma olacağı Leyla'nın aklından bile geçmemiştir. Çünkü bir şey üst üste iki defa olursa artık tesadüf olarak değerlendirilemezdi. Ancak Cemal'in oraya gelme niyeti bellidir. Uzun zamandır Leyla'ya karşı içinde bir şeyler hissetmekte ve bunu ona söyleme derdindedir. Leyla'ya açılmadan önce içindeki tek korku, böyle bir güzelin kalbinin boş olmayacağı düşüncesidir. Aralarında geçen uzun konuşmalar sonucunda içini rahatlatan gerçeği öğrenir ve Leyla'ya nişanlanmayı teklif eder. Cemal, Leyla'nın içinde bulunduğu durumdan bihaber birlikte mutlu olacaklarını düşünür. Ancak Leyla kurmaca bir hayat hikâyesi ile Cemal'in karşısındadır ve kendisine karşı ciddi duygular besleyen bir adamı reddetmek zorunda kalır. Cemal çok fazla ısrar etmeyip Leyla'ya iyice düşünmesi için vakit verir ve ondan her ikisini de içine alan bir hayat cevabıyla geri dönmesini ister. Leyla aralarındaki olayların çok hızlı geliştiğini söyler ve cevabını vermek için bir haftalık süre ister. Ardından iki genç bir hafta sonra buluşmak üzere ayrılırlar.

Hayati bir karar vermenin eşliğinde olan ve bu aşamada hiç kimsesi olmayan Leyla, bütün insanlar onu dışlarken ona şefkat elini uzatan Emin Bey'e mektup yazmaktadır. Leyla hastanedeki genç bir doktordan evlilik teklifi aldığını, doktorun henüz sırrını bilmediğini, büyük bir yalan üzerine hayat kurulamayacağını ve bu durumda ne yapması gerektiği konusunda Emin Bey'den yardım istemektedir. Çok geçmeden Emin Bey Leyla'nın mektubuna cevap verir. Hayatta kötülüğün yanında iyiliklerin de olduğunu bundan dolayı doktorun iyi birisi ya da iyi bir aileden olabileceğini göz ardı etmemesini, sırrını ona açıklamasını ve kabul ederse ona bir daha yalan söylememesi yönündeki tavsiyeleriyle biraz olsun Leyla'ya ne yapacağı konusunda yol gösterir. Leyla mektubu okuduktan sonra bir kez daha acıyı tatmaya karar verir.

Yine bir ikinci vakti deniz, Leyla ve Cemal'in üçüncü buluşmalarına şahit olmaktadır. Leyla kararlıdır ve bu defa sırrını ona açıklayacaktır. Daha önceki buluşmalarındaki Leyla'nın felsefi konuşmalarına nispet yaparcasına Cemal şairane bir konuşmayla sevdiğini rahatlatmaya çalışır. Konuşmanın ardından Leyla aralarındaki ilişkinin yürümeyeceğini ve ayrılıp artık hastane dışında görüşmemeleri

gerektiğini söyler. Duruma şaşırın Cemal, ısrarları sonucunda Leyla'yı böyle bir karar vermeye iten gerçeği öğrenir. Leyla lakta olduğunu bu yüzden hayatta insanlar tarafından her zaman hor görüldüğünü ve bundan dolayı kurmaca bir hayat hikâyesi ile karşısında olduğu gerçeğini anlatır. Cemal tüm bunlar karşısında şaşırda da Leyla'yı kabullenir ve ona toplumdan gelecek her türlü sıkıntıya beraber göğüs gereceğiz diye söz verir. Leyla'ya “*Sen benim nişanlımsın ve bunu herkese açıklayacağım*” der ardından onu eşi gibi öper. Tüm anlattıkları karşısında sevgilisinin gözünde küçülmediğini gören Leyla'nın gözünde hayat, artık başka bir güzeldir. İskenderiye'yi kaplayan akşamın karanlığında iki genç, mutlu bir şekilde birbirlerine veda ederler.

Bir iki gün içerisinde herkese çok ilginç gelen Leyla ile Cemal'in nişanlanma haberi hastanede yayılır. Ancak genç çiftler insanlardan bihaber birbirleriyle meşguldürler. Özellikle Leyla, kendini rüyada gibi hisseder, meçhul yarınları düşünmeyi bırakarak bu güzel anın tadını çıkarır ve kendini kaderin kollarına teslim eder. Bir süre sonra Cemal'in memleketine gidip ailesiyle tanışmaya karar verirler. Leyla, yolculuk boyunca endişelidir çünkü onun ailesi ile aralarında sınıf farkı vardır ve bu çoğu zaman sevgililerin ayrılmalarına neden olmaktadır. Cemal ona korkmamasını meseleyi kendisinin halledeceğini ve onlara İskenderiye de bir tüccarın kızı olduğunu söylemesini ister. Köye vardıklarında tüm aile bir aradadır. Cemal onlara Leyla'yı İskenderiyeli bir tüccarın kızı olarak tanıtır. Köyün donukluğundan biraz olsun sıyrılan dikkatli ve tecrübeli bir kadın olan Cemalin annesi zekâsını ve ferasetini de kullanarak Leyla'nın Cemal'in nişanlısı olduğunu anlar. Akşam yemeği yenir ve Leyla yatmak için odasına ayrıldığında aile kendi arasında durumu değerlendirmek için tekrar bir araya gelir. Cemal onlara durumu anlatır. Anne Leyla'yı çok terbiyeli ve edepli bulur ve onu sever. Baba için de önemli olan nasıl bir aileden geldiğidir ve onun dışında bir sıkıntı yoktur. Çünkü Cemal'in babası köyün ağasıdır ve nasıl bir aile ile akraba olacağı onun için çok önemlidir. Bundan dolayı “*İçinden geldiği ailenin seviyesi düşük olmadığı sürece ben hiçbir şeye karışmam*” der. Daha sonra Cemal, babasının bu konu dışında Leyla'nın şahsiyeti ile ilgili görüşünü sorar. Baba, karısıyla göz göze gelir ve onun güzlerinde onaylamasını isteyen bir yakarışı görünce “*İyi biri.*” diye cevap verir. Cemal sabah erkenden kalkar ve güneş doğmadan kalkan Leyla'nın kapısını çalar. Mutluluğu her halinden okunmaktadır ve hemen mücadeleyi kazandıklarını söyler. Leyla artık

evdekilerin gözünde daha farklı bir değere sahiptir çünkü nişanlısı Cemal ailenin ilk göz ağrısı, kardeşlerin de en büyüğüdür. Bu arada Leyla o kadar mutludur ki felek ile arasında yaşananlar sanki rüzgârlarla uçup gitmiş ve Leyla'nın ellerine ebediyete kadar kalacağı cennetin anahtarlarını tutuşturmuş gibidir. Köy ağasının oğlu nişanlısıyla birlikte mutluluklarının tadını çıkarmak için tarlalarda dolaşmaya çıkarlar. Güzel bir gün geçiren iki nişanlı eve döner ve yarın yola çıkmaya karar verirler. Gece olup herkes odasına çekildiğinde Cemal annesiyle baş başadır. Annesine Leyla ile ilgili söylediklerini gözden geçirmek istediğini söyler. Ardından annesine Leyla'nın bir tüccarın kızı değil de onun fakir bir aileden geldiğini ve öksüz olduğunu söyler. Annesinin gerçeği kabullenmesi uzun sürmez ancak asıl sorun babasıdır. Cemal annesine yalvarır ve babasının durumunu kabullenmesi için ona yardım etmesini ister. Annesi Cemal'in konuşmasından etkilenir ve gözleri yaşlarla dolar. Sabah olduğunda annesi babasının ikna olduğu haberini getirir. Babası köydeki şerefi yerine oğlunun mutluluğunu tercih ederek böyle bir karar vermiştir. Zorlu bir mücadele sonucunda Cemal anne ve babasını ikna eder ve iki nişanlı sabah köye veda etmek üzere at arabasıyla yola çıkarlar. Araba tam hızlanmadan arkadan bir ses gelir. Cemal çantasını unutmuştur ve evdeki çalışanlardan biri çantayı getirmektedir. Çantayı getiren Leyla'nın sütkardeşi Kevkeb' den başkası değildir ve Leyla'yı tanır. Her iki kız da şaşkınlık içindedir. Cemal de durumu fark eder ve içini bir telaş sarar. Cemal araba hareket eder etmez onun tarlada çalışan işçilerden birisinin karısı olduğunu ve onu nerden tanıdığını sorar. Leyla'nın her tarafı buz kesmiş olmasına rağmen alnından terler dökülmektedir. Cemal'den trene bininceye kadar susmasını rica eder. Araba tren istasyonuna varır ancak iki nişanlının içi korkuyla doludur. Trene bindiklerinde Leyla ona gerçeği, yani Kevkeb'in sütkardeşi olduğunu söyler. Bu durum bir taraftan iki nişanlı arasında soğuk rüzgârların esmesine neden olurken diğer taraftan Leyla ile karşılaştığını ve onu tanıdığını evin hanımına anlatan Kevkeb, ileride olacılara davetiye çıkarmıştır.

Onlar İskenderiye'ye indiklerinde durumu öğrenen Cemal'in babası da Kâhire de Doktor K... Hastanesi'ndedir. Babası daha önceden Doktor K... ile tanışmaktadır. Kısa bir sohbetin ardından oğlunun İskenderiye'de bir poliklinik açacağını ve oraya alacakları bir hemşirenin daha önce burada çalıştığını ve nasıl birisi olduğunu sormak için geldiğini söyler. Doktor K... bir süre düşünür, ardından

Leyla'nın yetenekli ve güzel bir hemşire ama lakûta olduğunu söyler. Bunun üzerine Cemal'in babası hemen yerinden kalkar ve hastaneden çıkar.

Leyla ise yolculuğun ardından hastaneye gelir. Hastaların arasında dolaşırken içinde bulunduğu durumun acısı yüzünden okunmaktadır. Yatakların arasında dolaşırken hastaların arasında yeni bir yüz görür. Kırkını henüz yeni geçen kadının yüzünde eski güzelliğinin izleri bulunmaktadır. Leyla bir süre onu izledikten sonra ne zaman geldiğini sorar. Kadın üç gün önce gelmiştir ve ameliyatını beklemektedir. Kadın, Leyla'yı kendisine yakın hissetmiştir. Ameliyat günüyle ilgili soruları sadece Leyla'ya sormaktadır. Bir o kadar da yaşlı kadın Leyla'nın ilgisini çekmektedir. Bir gün yaşlı kadın Leyla'yı kızına benzettiği için onu çok sevdiğini söyler. Leyla kadına kızına ne olduğunu sorduğunda kadın gözyaşları içinde kalır. Bir süre sonra kadın Leyla'ya bir dedektif gibi sorular sormaya başlar. Sorduğu bütün soruların cevapları duymak istediği gibidir. Geriye sadece bir şey kalmıştır.

Kadın, *“Leyla ben senin annen olabilirim lütfen bana yardım et, benim kızımın yanında bir tutam saç vardı.”* der demez Leyla çığlıklar atarak annesine sarılır. İyice hasret giderdikten sonra ayrılırlar. Bir gece anne ve kız on sekiz yıllık geçmişlerini konuşmak için hastane bahçesinde gözlerden uzak bir yere otururlar. Kadın başından geçenleri anlatmaya başlar.

Anne, kendini kandıran genç karşısına çıkana kadar ailesiyle birlikte yaşamaktadır. Kader karşısına köyün zenginlerinden âşık rolü yapan bir genç çıkarmış ve bu genç tarafından evlilik vaadiyle kandırılmış ve aldatılmıştır. Ardından Leyla dünyaya gelmiş ve annesi tarafından çaresizce bir tarlaya bırakılmıştır. Bu olay çok gizli olmasına rağmen köyde duyulmuş ve köyden ailece sürgün edilmişlerdir. Çileli bir hayatın ardından hastalanan kadının yolu İskenderiye Devlet Hastanesi'ne düşmüştür.

Leyla annesine ne olursa olsun onu seveceğini söyledikten sonra aralarındaki bu durumun şimdilik gizli kalmasını isteyerek ayrılırlar.

İstenmeyen bir tesadüfün neden olduğu ve günlerce devam eden Leyla ile Cemal arasındaki dargınlık hala devam etmektedir. Cemal ne kabul edebiliyor ne de terk edebiliyordu. Leyla ise sabırla beklemektedir. Doktor K...'nın yanından öfkeyle çıkan baba olayın gerçek yüzünü öğrenmek için İskenderiye'ye oğlunun yanına gider. Cemal babasını karşılar ancak babanın öfkeden yüzü sapsarı gözleri

kıpkırmızıdır. Baba önce sert bir dille konuştuğundan sonra tatlı bir dille de bu kızdaki vazgeçmesini ister ancak Cemal sevdiği için ailesini bile karşısına almaktan çekinmez. Baba gece yarısı kapıyı sinirli bir şekilde vurup çıkar. Bu arada Leyla'nın Cemal'in dargınlığının geçtiğini ve ona olan tertemiz aşkının uğruna törelerle mücadele ettiğinden habersizdir.

Bir gün iki nişanlı bir parktaki bir bankta yan yana oturmaktadırlar. Cemal her ne kadar yaşadığı olaylar neticesinde bir kararsızlık yaşamış olsa da sonunda her zaman yanında olacağına dair söz verdiği nişanlısının yanındadır. Ancak Leyla bu gün bir başkadır. Yüzü solgun ve bitkin, yeşil gözlerinde inkisar vardır. Bu gün bütün dikkatleri üzerine çeken güzelliğinden intikam alıyor gibidir. Leyla bir süre sonra konuşmaya başlar. Hayatlarının sıkıntılı başlangıçlarının onlara mutluluğu ve huzuru müjdelemediğini aksine sıkıntıları işaret ettiğini, insanların onları birbirine yakıştırmadıklarını ve kendine başka birisini bulmasını söyler. Ardından insanların kendisini tanımadığı Kahire ve İskenderiye dışında kendilerine bir yer ayarlamak için Emin Bey'e mektup yazdığını ve artık tek başına yaşamayacağını sözlerine ekler.

“- Kimle yaşayacaksın?”

- Annemle... O ufukta göründü... O hastanedeki hastaların arasında. Bundan sonra sana uygun bir eş olabileceğimi düşünabiliyor musun?”

Babasıyla arasındaki meseleyi aşkının ağır basmasıyla çözüme kavuşturan Cemal yine aşkının üstesinden gelmesi gereken ve uzun bir zaman gerektiren bir sıkıntıyla baş başa kalır. Her ikisi de içinden bundan sonra ne yapmaları gerektiğini sorgular. İkisi de aynı anda kalkar ve sessizce yürürler sonra vedalaşmak için dururlar. Bu veda öncekilerden farklıdır. Cemal yarının ne getireceğini beklemeleri gerektiğini söylerken Leyla da karamsar bir şekilde onu onaylar. Ancak yarın, bize hesaba katmadığımız bir şeyler hazırlamış olabilir der ve vedalaşırlar.

Leyla'nın annesi ise bir süre sonra iyileşir ve kızıyla yaşamaya başlar. Leyla da Emin Bey'in verdiği cevap üzerine taşınmayı beklemektedir. Leyla'nın günleri güzel olduğu kadar sıkıcıdır. Bir yandan nişanlısıyla geçirdiği güzel günleri hatırlamak isterken diğer taraftan hatıralarının üzerine perde çekmek istemektedir. Cemal ise nişanlısına tekrar dönebilmek için içinde bulunduğu durumdan kurtulamamakta ve kalbinin parçası hastanenin her tarafında dolaşmasına rağmen ona kalbinde bir yer ayıramamaktadır.

Hastanedeki işler normal bir şekilde devam etmektedir. Bir gün ameliyat sonrası cerrahi aletlerin dezenfekte edilmesi işini Leyla'nın da aralarında olduğu birkaç hemşire birlikte yapmaktadır. Leyla çalışırken çok dalgındır ve bir anda bağırır. Leyla o anda temizlediği neşterle elini yaralamıştır. Arkadaşları tarafından parmağına pansuman yapılır ve hiçbir şey olmamış gibi işine devam eder. Akşam olduğunda parmağında ağrı hisseder ancak sabaha kadar umursamaz. Hastaneye gittiğinde doktorların birine muayene olur ve ateşi yüksek çıkar. İkinci günün sonunda Leyla'nın vücudu enfeksiyon kaptığı için hastanedeki yatakların birinde yatmaktadır. Baştabip hastalığın tehlikeli olduğunu ve hastalığın ilerleyişinin önüne geçmenin tek yolunun kolunun kesilmesi olduğunu söyler. Cemal, "bir mucize de yok mu?" diye sorar ancak tıp çaresizdir. Herkes odadan çıktıktan sonra bir sevgili sevdiğine en kötü haberi vermek için karşısına geçer. Cemal gözyaşları içerisinde:

"Leyla... Beni iyi dinlemen gerekiyor. Belaları başımızdan bir türlü def edemiyoruz, ama yaşaman lazım." der.

Leyla neler olduğunu sorar ve Cemal, bir kolunun işlevini kaybettiğini ve kesilmesi gerektiğini söyler. Leyla hayatı boyunca insanların onu, güzelliğinin zirvesindeyken bile kabullenmediğini ve şimdi bir kolu kesildiğinde bu eksik haliyle onu hiç kabullenmeyeceklerini düşünerek kolunun kesilmesine karşı çıkar. Leyla'nın yaşamak istemediği bütün hastanede yayılır. Enfeksiyon vücuda gün geçtikçe iyice yayılır ve her geçen gün vücudu biraz daha bitkin düşürmeye başlar. Leyla'nın yüzüne ölümün gölgesi düşer ve artık eski güzelliği kalmaz. Leyla'nın son anlarıdır ve yanında annesiyle Cemal vardır. Cemal annesinden onları yalnız bırakmasını ister. Anne, kızını son bir kez öper ve dışarıya çıkar. Dudaklarının arasından sanki öbür dünyadan gelen yitik bir tebessüm çıkar ve kulağını ağzına doğru yaklaştırmasını işaret eder. Çok mutlu olduğunu ve öbür dünyada acı çekmeyeceğini söyleyerek hayata veda eder. O anda Cemal ölümün elinden sadece bir öpücük alabilmiştir.

Tren ayaklarına kabir toprağı sürülen anneyi güneye doğru götürürken İskenderiye'de kalmaya dayanamayan Cemal, ailesinin yanına gider ve aralarındaki meseleyi kaderin çözdüğünü haber verir. Hüznün, sahip olduğu ne varsa Cemal'den alıp götürmeye başlar. Dün onu kınayan ailesi bu gün ona acımaktadır. Zaman akıp gider ve geçen günler Leyla'nın adını dillerden düşürür.

2.2. Materyal Unsurlar

2.2.1. Anlatıcı ve Bakış Açısı

“Roman sanatı, esas karakteri itibariyle anlatılacak bir “*hikâye*” ile bu hikâyeyi sunacak bir “*anlatıcı*” ya dayanır. Bir anlamda “*hikâye*” ile “*anlatıcı*”, roman denilen yapının iki temel unsurudur.”⁹⁵ “Anlatıcı, anlatma esasına bağlı edebi türlerde eserlerin iç dünyalarında olup biten her şeyi (olaylar, meseleler, kahramanlar, mekânlar, zamanlar, vb.) gören, bilen, duyan, idrak eden; kendine has imkân, tercih, dil ve üslubuyla okuyuculara anlatan varlıktır.”⁹⁶ Yazarın metin içindeki görüntüsü olan anlatıcı, imgesel bir kimliktir ve anlatı, onun bakış açısına göre kurgulanır.⁹⁷ Romanın kurmaca dünyasında yer alan anlatıcının görevi, okuyucu ile eser arasında alışverişi sağlamak, olaylara ve kişilere tanıklık etmek, olan biteni anlatmak veya nakletmek, nihayet açıklama ve yorum yapmaktır.⁹⁸ Daha genel bir ifadeyle anlatıcı, yazar ile eser ve okur ile anlatı arasında bir aracı konumundadır.⁹⁹

Kimi eleştirmenlere göre roman yazmanın temel taşı olan¹⁰⁰ bakış açısı ise, “anlatma esasına bağlı metinlerde olay örgülerinin ve bu olay örgülerinin meydana gelmesinde kullanılan mekân, zaman, kişiler gibi unsurların kim tarafından görüldüğü, idrak edildiği ve kim tarafından kime nakledilmekte olduğu sorularına verilen cevap olarak değerlendirilebilir.”¹⁰¹ Yazarın kaleme aldığı eserde “anlatıcı” ile “anlatılan” arasındaki mesafenin dengeli bir çizgide tutulmasında, romanın dil ve üslubunun biçimlenmesinde seçilen ve uygulanan bakış açısı önemlidir.¹⁰² Bu nedenle yazarın eserinde ifade etmek istediği fikre uygun bir bakış açısı seçmek zorundadır. Anlatma esasına bağlı edebi metinlerde bakış açısı ve anlatıcı profili üç farklı şekilde karşımıza çıkmaktadır.

⁹⁵ Mehmet Tekin, *Roman Sanatı Romanın Unsurları 1*, Ötüken Yay., On Üçüncü Baskı, İstanbul 2015, s. 21.

⁹⁶ İsmail Çetişli, *Metin Tahliline Giriş/2- Hikâye- Roman- Tiyatro*, Akçağ Yay., Dördüncü Baskı, Ankara 2014, s. 102.

⁹⁷ Ülkü Eliuz, “Orhan Kemal’in Romanlarında Bakış Açısı ve Anlatıcı”, *Turkish Studies*, Volume 4/8, Fall 2009, s. 1134.

⁹⁸ Tekin, *Roman Sanatı Romanın Unsurları 1*, s. 27-28.

⁹⁹ Fatih Tepebaşı, *Roman İncelemesine Giriş*, Çizgi Kitabevi, Birinci Baskı, Konya 2012, s. 157.

¹⁰⁰ E.M. Forster, *Roman Sanatı*, (çev. Ünal Aytür), Milenyum Yay., Birinci Baskı, İstanbul 2014, s. 118.

¹⁰¹ Şerif Aktaş, *Anlatma Esasına Bağlı Edebi Metinlerin Tahlili*, Kurgan Edebiyat Yay., Ankara 2015, s. 71-72.

¹⁰² Tekin, *Roman Sanatı Romanın Unsurları 1*, s. 55.

Hâkim (İlahi) bakış açısı ve anlatıcı: Bu bakış açısında anlatıcı eser içerisindeki okuyucuya nakledilmek istenen her şeyi bilen ve gören bir mevkidedir. Olay ve şahıs kadrosuyla ilgili geçmişe ve geleceğe ait her şeyi en ince ayrıntısına kadar bilir. Anlattıklarını nasıl, nereden ve kimden öğrendiğini belirtmek zorunda değildir.¹⁰³ Hâkim bakış açılı anlatıcı, üçüncü tekil şahıs (o) ağzıyla konuşur. Kendine has bir dili ve üslubu yoktur; yazarın dilini kullanır. Bu sebeple ona “yazar-anlatıcı” da denir.¹⁰⁴

Kahraman anlatıcının bakış açısı: Anlatıcı olayları birinci tekil şahıs (ben) diliyle anlatır. Anlatıcı olay örgüsünde yer alan kahramanlardan birisidir. Anlatıcı ve anlatıcının sınırları, kahramanın bakış açısı etrafında şekillenir.¹⁰⁵ Yani kahraman anlatıcı ve sahip olduğu bakış açısı, hikâye ve romanın dünyasında olup bitenleri anlatmada, bir insanın sahip olduğu ya da olabileceği bilme, görme, duyma, yaşama imkânları ile sınırlıdır.¹⁰⁶

Gözlemci anlatıcıya ait bakış açısı: Anlatıcının tanık/gözlemci olduğu bu bakış açısında tüm anlatı ve betimlemeler, tam bir objektif perspektifinden yansıtılır.¹⁰⁷ Gözlemci bakış açılı anlatıcı, itibari dünyada olup bitenleri sadece gözlemlemekle yetinir. Bu bakış açısında anlatıcı, hâkim bakış açılı anlatıcı ve kahraman bakış açılı anlatıcıdan daha az bilgilidir.

Lakîta romanında anlatıcı, olayları üçüncü tekil kişi (o) ağzından hâkim (ilahi) bakış açısıyla anlatmıştır. Eserin genelinde karşılaştığımız ilahi karakterli anlatıcıya aşağıdaki bölümler örnek niteliğindedir.

“Tramvay, Leyla'nın kimseyi tanımadığı İskenderiye caddelerinin sessizliğini bozdu. Leyla mutluydu çünkü burada kim olduğu bilinmiyordu. Hastaneye doğru yürüdü, yeni işini teslim aldığı anda zaman yeni sayfalarına yazmaya başlamıştı. Hastane yetkilileri onun önceden ameliyathanede çalıştığını öğrendiler ve yeni işi de ameliyathanedeydi. Hükümetin buradaki hastaların masraflarını karşıladığını bizzat gördükten sonra ilaç paralarını da karşıladığına şahit oldu. Geldiği hastane ile burada büyük bir fark olduğunu anladı. Buradaki görevi daha meşakkatli ve daha

¹⁰³ Aktaş, *Anlatma Esasına Bağlı Edebi Metinlerin Tahlili*, s. 79.

¹⁰⁴ Çetişli, *Metin Tahliline Giriş/2- Hikâye- Roman- Tiyatro*, s. 106.

¹⁰⁵ Eliuz, “Orhan Kemal’in Romanlarında Bakış Açısı ve Anlatıcı”, s. 1136.

¹⁰⁶ Çetişli, *Metin Tahliline Giriş/2- Hikâye- Roman- Tiyatro*, s. 106.

¹⁰⁷ Eliuz, “Orhan Kemal’in Romanlarında Bakış Açısı ve Anlatıcı”, s. 1136.

zor olacaktı. Yumuşak kalbindeki merhameti genişledi ve oradaki herkesin acısına ortak oldu.”¹⁰⁸

“Leyla'nın gözleri denizde, meltem rüzgârıysa onun saçlarının tellerinde ve elbiselerinin kenarlarındaydı. İkinci vaktinin altınmsı rengi onun altın saçlarıyla buluşmuştu. Yüzünü alışılmışın dışında güzel bir şekilde çevirdi. Hava almak için nefes aldığı anda göğsü öne doğru çıktı. Gözlerini dikti, başını hiç kıpırdatmadı güzelliği olabildiğince ortaya çıkmıştı ancak onun amacı bu nadide güzelliği sergilemek değildi. Ama tabiat onu göz önüne çıkarmadan önce tıpkı renkli çiçekleri güzelleştirdiği gibi onu da böyle güzelleştiriyordu.”¹⁰⁹

Eserde anlatıcı, bu bakış açısının anlatıcıya sağlamış olduğu imkânları kullanarak yeri geldiğinde kahramanların iç dünyalarında olup bitenleri açığa çıkarmaktadır. Sütanne Zeyneb'in bebeklik döneminde Leyla'ya karşı içindeki duyguları, bu bakış açısının anlatıcıya sağladığı imkân çerçevesinde okuyucuya aktarılmıştır.

“(…) Zeyneb'in kalbi Leyla'ya karşı şefkat duydu, onu sevdi, ona elini uzattı ve ona göz kulak oldu. Her gün yüzünde açan güzelliği beklemeye başladı, güzelliği kemale doğru giderken lezzet ve şevk birbirini gölgede bırakacak derecedeydi. Beyaz elbiseler içinde emeklediğinde onu gözleriyle takip ediyordu ve sonra dönüyor ondan bir öpücük alıp neredeyse içinden: “Allah doğurduklarına bu eşsiz güzellikten bahşetmedi ancak bu güzelliği emzirdiğimden esirgemedi... Seni çok seviyorum Leyla'cığim!” diyesi geliyordu.¹¹⁰

“Leyla maziye şöyle bir göz attı ve içinden; “keşke doğduğum gün zamanın şeridi kopsaydı” dedi. Sonra geleceğe bir göz attı “ya da buradan çıkacağım gün zamanın şeridi kopsa” dedi.”¹¹¹

Eserde anlatıcı, zaman zaman araya girerek yorum yapmaktadır. Ev sahibi yaşlı kadının, kızını tanıştırmak için Leyla'nın evine getirdiğinde aralarında geçen diyalogun ardından anlatıcı kendi görüşünü bildirmiştir.

“- İyi akşamlar kızım.

¹⁰⁸ ‘Abdulhalim ‘Abdullah, *Lakîta*, s. 151.

¹⁰⁹ ‘Abdulhalim ‘Abdullah, *Lakîta*, s. 164.

¹¹⁰ ‘Abdulhalim ‘Abdullah, *Lakîta*, s. 14.

¹¹¹ ‘Abdulhalim ‘Abdullah, *Lakîta*, s. 36.

- *İyi akşamlar anneciğim... Yanındaki kim?.*

Ve oturdular.

Yaşlı kadın:

- *Bu Asvandaki kızım Süreyya. O beni özledi ben de onu özledim aradım ve ziyarete geldi. İşte seni bu kızımdan dolayı seviyordum. Ona bak... saçları seninki kadar sarı... Teninin beyazlığı, senin teninin beyazlığından biraz daha açık olmasaydı birbirine benzeyecekti. Onun vücudu, ortalamadan fazla ve biraz daha kilolu yine de seninkine göre güzel... Gözlere gelince, sen yeşil gözlerinle çok farklısın ancak, onun gözlerinde bir sihir olduğunu unutma... Kocasını onun gözlerine üzerine yemin edecek kadar vurgun.*

Allah bilir ya Süreyya'nın saçları soluk, kilosu da fazlaydı, gözlerinde ne bir büyü ne de bir çekicilik vardı. Baktığımızda annesinin gözlerinden farklı değildi!"

Lakîta romanının genelinde karşılaştığımız ilahi bakış açısına sahip anlatıcının dışında eserin kurgusuna montaj tekniği ile aktarılan kitapta anlatılan iki genç arasındaki olaylar, kahraman anlatıcının bakış açısıyla anlatılmıştır.

"Kendime yazık ettim! Tekerlek neden dönmesi gerekenin tersine dönüyordu? Önceden o bana iltifatlar ederdi şimdi benden ona iltifatlar etmemi istiyor. Kızınca benim gönlümü alıyordu, şimdi ben onun gönlünü alıyorum. Ben ona tavsiyelerde bulunurken o bana emreder olmuştu. Sanki ben çekilmez bir şey gibiydim. Artık eskisi kadar da sık görüşmüyorduk?"¹¹²

"Ona acıdım ve onu güzel bir şekilde reddettim. Boynunu eğdi ve yaklaştı. Boynunu eğmesine acıdım ve yaklaşmasına bir şey demedim. Niçin yoluma çıktığını açıklamak için benimle konuşmak istedi. Ben onunla ilgili kararımı vermiştim. Onunla nasıl oturduğumu anlamadım. İlk görüşmeden kalktığımda sevmiyordum ama içim de boş değildi. Kalbimin kapısı eskisi gibi sağlam değildi, kapıyı çalan kolaylıkla açabilecekti."¹¹³

2.2.2. Vak'a-Olay Örgüsü

Anlatma esasına bağlı türlerin ve tabii olarak hikâye ve romanın en temel ve vazgeçilmez unsurlarının başında olay örgüsü yer alır. Romanın diğer unsurları olay

¹¹² 'Abdulhalim 'Abdullah, *Lakîta*, s. 108.

¹¹³ 'Abdulhalim 'Abdullah, *Lakîta*, s. 106.

örgüsü ekseninde var olup değer ve anlam kazanırlar.¹¹⁴ Olay örgüsü; düzenli organize edilmiş olaylar ve eylemler dizisidir.¹¹⁵ Yani olayların belirli bir mantık ve esasa göre edebi değer gözetilerek düzenlenişidir. Yazarın okuyucuyu etkilemek, okuyucuda güzel ve hoş bir izlenim bırakabilmek için olayların oluş sırasını kendine has bir düzen içerisinde sıralama yaparak ortaya çıkardığı yapıdır.¹¹⁶ Anlatma esasına bağlı türlerdeki olay örgüsünü, olay halkalarının birbirine bağlantı tarzına göre üç farklı şekilde incelemek mümkündür:

Tek zincirli olay örgüsü: Genellikle tek bir merkezi kişiye bağlı olarak başlayıp gelişen; bu sebeple de dallanıp budaklanmayan olay örgüsüdür.¹¹⁷ Eserde anlatılan her şey merkezi karakterle ilgilidir. Birbirine zincirleme bağlanmış metin halkaları tek bir vak'anın parçaları durumundadır.¹¹⁸

Çok zincirli olay örgüsü: İki veya daha fazla vak'a zincirinden meydana gelir. Asıl vak'a zinciri kendi içerisinde birçok dala ayrılır. Söz konusu dallar zaman zaman birleşip tekrar ayrılabilirler.¹¹⁹

Helezonik olay örgüsü: Bu tür olay örgülerinde bir öncekinde olduğu gibi dallanma değil, birden çok vak'a zincirinin iç içe geçmesi söz konusudur.¹²⁰ Bir vak'a başka bir vak'a içerisine yerleştirilerek sunulur.¹²¹

Lakîta romanında olay örgüsü, merkezi karakter Leyla etrafında gelişen vak'a halkalarından oluşan tek zincirli sade bir yapıdadır. 'Abdulhalîm 'Abdullah, romandaki olayları her bölümü bir bütünün parçası niteliğinde farklı bölümlere ayırmıştır. Yine bu bölümler kendi içerisinde numaralanma yöntemiyle aynı vak'anın farklı kesitlerinin sunulduğu ara bölümler halinde şekillendirilmiştir. Aynı şekilde bu ara bölümler içerisinde birbiriyle bağlantılı farklı olaylar okuyucunun dikkatine sunulmaktadır.

¹¹⁴ Çetişli, *Metin Tahliiline Giriş/2- Hikâye- Roman- Tiyatro*, s. 82.

¹¹⁵ Jeremy Hawthorn, *Roman Analizi*, (çev. Ufuk Köse, Özge Gümüş, Özcan Bayrak), Kesit Yay., Birinci Baskı, İstanbul 2014, s. 208.

¹¹⁶ Çetin, *Roman Çözümleme Yöntemi*, s. 188.

¹¹⁷ Çetişli, *Metin Tahliiline Giriş/2- Hikâye- Roman- Tiyatro*, s. 85.

¹¹⁸ Şerif Aktaş, *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*, Akçağ Yay., İkinci Baskı, Ankara 1991, s. 76.

¹¹⁹ Çetişli, *Metin Tahliiline Giriş/2- Hikâye- Roman- Tiyatro*, s. 86.

¹²⁰ Çetişli, *Metin Tahliiline Giriş/2- Hikâye- Roman- Tiyatro*, s. 86.

¹²¹ Aktaş, *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*, s. 76.

Lakîta romanı giriş bölümü hariç C... yetimhanesinde, Doktor K... Hastanesi'nde, İşsiz bir dönem ve S...Devlet Hastanesi'nde olmak üzere dört ana bölümden oluşmaktadır. Romandaki bölümlerin üçü olayların geçtiği mekâna göre biri de zamana göre ayrılmıştır. Birinci bölüm, "C... yetimhanesinde" beş ara bölümden oluşmaktadır ancak yazar birinci bölüm başlığını üçüncü ara bölüm ile birlikte başlatmıştır. Dolayısıyla ilk iki ara bölüm giriş mahiyetinde, birinci bölüm de kalan üç ara bölümden oluşmaktadır. İkinci bölüm, "Doktor K... Hastanesi'nde" dokuz, üçüncü bölüm "İşsiz bir dönem" iki, dördüncü ve son bölüm "S...Devlet Hastanesi'nde" dokuz ara bölümden oluşmaktadır. Yani eserin olay örgüsü dört ana bölüm altındaki numaralandırma yöntemiyle bölümlendirilen yirmi beş ara bölüm içerisinde şekillenmektedir.

Eserin olay örgüsü, giriş kısmı mahiyetindeki ilk ara bölümde başlar. Birinci ve ikinci ara bölümlerde Leylanın C...yetimhanesine gelişi ve yetimhanede geçirdiği dört yıllık bir zaman anlatılır. Eserdeki bu zaman diliminde geçen olay örgüsünü şu şekilde ortaya koyabiliriz:

- Leylanın annesi tarafından yakınlarında bir tarlaya terkedilmesi ve C...yetimhanesine getirilmesi.
- Yetimhanede çalışan sütanne Zeyneb'in Leyla'nın güzelliğinden etkilenerek onu kendi çocuğu gibi sevip ona sahip çıkması.
- Leyla'nın sütanne Zeyneb'in kollarında emme dönemini tamamlaması ve geçen süre içerisinde Zeyneb'in Leyla'ya olan bağlılığının artması.
- Yetimhanedeki hizmetlilerin vazifelerini ihmal etmeleri nedeniyle hastanede humma hastalığına yakalanan Leyla'nın üç hafta süren hastalığı esnasında ölümle burun buruna gelmesi.
- Baş hizmetlinin yetimhane müdüründen aldığı talimatları hizmetlilere tebliğ ettiği esnada Zeyneb'in hizmetlilerin vazifelerini ihmal ettiklerini yönünde şikâyetlerini dile getirmesi ve bu nedenle hizmetliler tarafından dövülmesi.
- Leyla'nın iyileşmesinden iki ay sonra sütanne Zeyneb'in ölmesi.

"C... yetimhanesinde" başlığı altında üç ara bölüm vardır. Burada merkezi karakter Leyla'nın dört yaşından on üç yaşına kadar yetimhanedeki yaşadıkları

anlatılmaktadır. Bu bölümde anlatılanlar daha çok Leyla'nın ruhsal gelişimi ve kimliğini araştırması konuları etrafında şekillenmektedir. Bu süre zarfındaki olay örgüsüne katkı sağlayan olayları şu şekilde sıralayabiliriz:

- Leyla'nın dört yaşında yetimhanede verilen derslere girmeye başlaması.
- Leyla'nın her fırsatta etrafındakilere geçmişi ile ilgili sorular sorması ve öğrendiklerinin etkisinin davranışlarına yansımaları.
- On üç yaşına gelen Leyla'nın yetimhaneden ayrılma vaktinin gelmesi ve bundan dolayı üzülmeleri.
- Kahramanın çıkacağı gün yetimhane müdürü vasıtasıyla Doktor K... 'dan iş teklifi alması ve Leyla'nın iş teklifini kabul etmesi. Aynı gün zengin bir kadının yetimhaneden çıkan bir çocuğa verilmesi için bağışladığı altını, müdürün Leyla'ya teklif etmesi ve Leylanın bu teklifi geri çevirmesi.
- Leyla'nın annesinden kalan bir tutam saçında içinde olduğu eşyalarını yetimhaneden alarak gözyaşları içerisinde yetimhaneye veda etmesi.

“Doktor K...Hastanesi” başlıklı ikinci bölüm, Leyla'nın Doktor K...Hastanesi'nde yaşadıkları etrafında şekillenmektedir. Bu bölümde gelişen olayları şu şekilde sıralayabiliriz:

- Leyla'nın Doktor K...Hastanesi'nde hemşire olarak çalışmaya başlaması.
- Leyla'nın içe dönük karakterinin diğer hemşireler tarafından fark edilmesi ve Leyla'nın geçmişinin merak konusu olması. Başkahramanın geçmişi ile ilgili sorulan sorulara yalanlarla cevap vermesi.
- Leyla'nın tuttuğu evin sütanesi Zeyneb'in mahallesinde olması.
- Doktor K... 'nın hastalanması ve bu nedenle doktorun evine ziyarete giden Leyla'nın doktorun karısı tarafından aşağılanması.
- Yetimhaneden, hastaneye Doktor K... 'yı ziyarete gelen birinin, doktor ile aralarında geçen konuşmalarının Leyla ile ilgili kısmının hastane çalışanları tarafından duyulması, bunun sonucunda Leyla'nın

lakîta olduğunun hastanede yayılması ve insanların ona karşı tavırlarının değişmesi.

- Leyla'nın tedavi için hastaneye gelen Emin Bey ile tanışması.
- Emin Bey'in nasihatleri neticesinde Leyla'nın içinde bulunduğu karamsarlıktan kurtulması ve ilk defa birine güvenen Leyla'nın ona lakîta olduğu söylemesi.
- Leyla'nın ev sahibi Ümmü Süreyyâ aracılığıyla sütkardeşi Kevkeb'i bulması.
- Leyla'nın işine, onu kendi geleceği için bir tehdit olarak gören başhemşire ve dört arkadaşı tarafından atılan bir iftira nedeniyle Doktor K... tarafından son verilmesi.

Eserin üçüncü bölümü “İşsiz bir dönem” bölümün adından da anlaşıldığı üzere başkahramanın işsiz kaldığı üç aylık zaman ile ilgilidir. Leyla'nın yaşadığı bu sıkıntılı dönemdeki cereyan eden olayları şu şekilde sıralayabiliriz:

- Leyla'nın eski günlerini hatırlaması ve o günlere özlem duyması.
- Vaktini Emin Bey'den aldığı kitapları okuyarak geçiren Leyla'nın aynı zamanda geçimini sağlamak için sabahlara kadar elişi yapması.
- Leyla'nın ihtiyaçlarını gidermek için evdeki kullanmadığı eşyalarını satması.
- Maddi yönden sıkıntı çeken kahramanın öğle yemeği yemeyi bırakması ve bu süreçte vücudunun iyice bitkin düşmesi.
- Ev sahibi yaşlı kadının kirayı ödeyemeyen Leyla'ya karşı anlayışlı davranması.
- Leyla'nın durumunu manevi babasına anlatması ve Emin Bey'in ona yeni bir iş bulması konusunda yardım etmesi.
- Leyla'nın İskenderiye'de S... Devlet Hastanesi'ne atanması neticesinde Kahire'den İskenderiye'ye taşınması.

Dördüncü bölüm “S...Devlet Hastanesi’nde” olaylar daha çok Leyla ve Cemal ekseninde gelişmektedir. Bu bölümdeki olaylar dizisini ana hatlarıyla şu şekilde sıralamamız mümkündür:

- Leyla’nın S... Devlet Hastanesi’nde yeni işine başlaması ve Doktor Cemal ile tanışması.
- Leyla’nın ailesi ve geçmişi ile ilgili sorulara yalanlarla cevap vermesi.
- Leyla’nın Cemal ile aynı ameliyathanede çalışması ve zamanla doktorun ona ilgi duyması.
- Cemal’in Leyla’ya evlenme teklifinde bulunması ve geçmişinden korkan kahramanın bu teklifi kabul etmekten çekinmesi.
- Doktorun ısrarları sonucunda Leyla’nın düşünmek için bir haftalık süre istemesi.
- Kurmaca bir hayat hikâyesi ile doktora yalan söyleyen Leyla’nın Emin Bey’e mektup yazarak ondan yardım istemesi.
- Leyla’nın lakîta olduğu gerçeğini Cemal’e söylemesi, buna rağmen Cemal’in onu eş olarak kabul etmesi.
- Cemal’in ve Leyla’nın nişanlanma haberinin hastanede duyulması ve insanların bunu şaşkınlıkla karşılaması.
- Cemal’in nişanlısını ailesiyle tanıştırmak için köyüne götürmesi ve yalan söyleyerek ailesini ikna etmesi.
- Cemalin ailesinin yanında çalışan Kevkeb’in Leyla’yı tanınması ve onunla ilgili bildiklerini evin hanımına anlatması.
- Kevkeb’in durumu öğrenmesine öfkelenen Cemal’in Leyla’ya sitem etmesi ve aralarının açılması.
- Cemal’in babasının Leyla’nın geçmişini araştırmak için eski bir tanıdığı olan Doktor K...’nın yanına gitmesi ve Leyla ile ilgili gerçeği öğrenmesi.
- Cemal’in babasının İskenderiye’ye gelerek oğlunu Leyla’dan vazgeçirmeye çalışması ancak Cemal’in babasına karşı gelmesi.
- On sekiz yıl aradan sonra Leyla’nın annesini bulması.

- Yaşadıkları nedeniyle dalgın olan Leyla'nın temizlediği neşterin eline batması. Olaydan bir gün sonra rahatsızlanan kahramana doktorların tek çarenin kolunun kesilmesi olduğu teşhisini koymaları.
- Leyla'nın kolunun kesilmesini kabul etmemesi neticesinde zehrin vücuda yayılması ve ölmesi.

2.2.3. Şahıs Kadrosu

Romanın en önemli unsurlarından birini teşkil eden¹²² şahıs kadrosu; hikâye roman ve tiyatrodaki anlatılan olayları var eden yaşayan insan ve insan hüviyetine büründürülmüş varlıklardır.”¹²³ Roman kişileri söz konusu olduğunda, edebiyat eleştirmenlerinin üzerinde hemfikir oldukları görüş, anlatı kişilerinin, yazarın savunduğu görüşlerin ve toplumun aynası olduğu hususudur. Buradan hareketle bir romanın kişilerini anlamak, yazarı ve eseri anlamaya götüren önemli bir yoldur.¹²⁴

2.2.3.1. Leyla

Leyla, romanın olay örgüsünün başlaması, gelişmesi ve sona ermesinde birinci derecede rol oynayan merkezi kişi hüviyetindedir. Romandaki diğer kahramanlar onunla olan ilişkileri nispetinde olay kurgusunda yer almaktadırlar.

Annesinin gençliğinde köyün zenginlerinden biriyle yaşadığı evlilik dışı bir ilişki sonucunda Kahire yakınlarında bir köyde dünyaya gelmiştir. Bu durum kadının yaşadığı köyde kısa sürede duyulmuştur. İçine düştüğü utanç verici durumdan kurtulmak isteyen anne onu bir tarlaya bırakıp kaçmıştır.

Ailesi tarafından henüz bir isim bile verilmeyen bebek, mahrumiyetlerin kurumsallaşmış mekânı olan yetimhaneye getirilir ve oradaki yetkililer tarafından Leyla olarak isimlendirilir. Leyla, renkleri, yaşları ve aileleri farklı, kaderleri aynı olan çocukların arasında ve daha henüz hayatın başındadır. Hayatının on üç yıllık kısmı bu yetimhanenin çatısı altında geçer.

Yazar, Leyla'nın dış görünüşüne dair ilk bilgiyi yetimhanede sütanne olarak çalışan Zeyneb'in gözüyle vermektedir:

¹²² Nurullah Çetin, *Roman Çözümleme Yöntemi*, Öncü Kitap, On Üçüncü Baskı, Ankara 2013, s. 142.

¹²³ Çetişli, *Metin Tahliline Giriş/2 Hikâye- Roman- Tiyatro*, s. 89.

¹²⁴ Nurettin Öztürk. “Edebî ve Sosyal Boyutuyla Modern Türk Edebiyatında Tipler”, *Türk Edebiyatı Tarihi*, C. 3, 2006, s. 441.

“(…) yeşil gözlerinin rengini ilkbaharın ışıltısından almış olsa gerek. Şu gözlerin ışıkla temasına, gözlerinin sonsuz derinliğine bak. ... “Şu küçücük dar ağzına, arıların aklını başından alacak şu dudaklara ve şimdiye kadar ne su ne de tarak görmüş hatta henüz taramak için bir elin değmediği, göz alıcı bir altına benzeyen şu saçlara bak. Bu güzellik, bir kralın ya da bir prensin yatağında dünyaya gelmeye yakışır derecede eşsiz.”¹²⁵

Leyla, mesleklerinin vicdanlarını etkilediği diğer sütannelerin aksine vazifesini bir annelik hissiyatı ile yerine getiren sütanne Zeyneb’in kollarında emme dönemini tamamlar.

Leyla üç yaşında geldiğinde humma hastalığına yakalanır. Yetimhanedeki hizmetliler onu durumunu görmezlikten gelmişler ve onu ölüme terk etmişlerdir. Bu zor gününde Leyla’nın yanında onu kendi evladı gibi seven sütanne Zeyneb vardır. Üç haftalık süren hastalığın ardından Leyla iyileşir. Leylanın iyileşmesinin ardından sütanne Zeyneb hastalanır ve üç gün süren hastalığının ardından ölür. Onun ölümü Leyla’yı derinden etkiler ve bu etki onun davranışlarında tezahür etmeye başlar.

“Büyük gözleriyle etrafında her gün gördüğü ve sadece iyilik meleşinde bulunduğu bir yüz aradı ancak bulamadı. Sonra dürtüleri ona bir sevgilinin kaybedilmesinden dolayı ağlamasını ilham etti. Sonra nice gündüzler geceler geçti, aradı ve ağladı. Bilinçsizce onu sevdi, hissetmeksizin ona üzüldü. Kim bilir Zeyneb’in ruhu ona geliyordu, Leyla da onun varlığını hissediyor, etrafına bakınıyor ama onu göremiyordu.”¹²⁶

Dört yaşına geldiğinde Leyla’nın eğitim hayatı başlar. Yetimhanedeki öğretmenlerin verdiği derslere girmeye başlar. Okul yıllarında yaşı ilerledikçe “etkileyici güzelliği ve büyüleyici zekâsıyla” öğretmenlerinin dikkatini çeker. Ders dışında yetimhanedeki diğer çocuklar gruplar halinde çalışırken Leyla onlara çok nadir katılmaktadır. Öğretmenleri ve arkadaşları tarafından “içine kapanık”¹²⁷ birisi olarak bilinmektedir. İçine kapanık olmasına rağmen bir o kadar dikkatli ve cesaretlidir.

Leyla on üç yaşına geldiğinde boyu göze gelecek ama sınırı aşmayacak kadar uzamıştır. Zarif, ince ve narin bir yapısı vardır. Üzerinde ihtişamın, inkisarın,

¹²⁵ ‘Abdulhalim ‘Abdullah, *Lakîta*, s. 12.

¹²⁶ ‘Abdulhalim ‘Abdullah, *Lakîta*, s. 23.

¹²⁷ ‘Abdulhalim ‘Abdullah, *Lakîta*, s. 27.

sükûnetin ve ağır başlılığın iç içe girdiği kadınsılıktan ve olgunluktan her ne varsa bir aradadır. Sanki yeryüzünde bulması gerektiği ama bir türlü bulamadığı bir insanı arayan ve daima gökyüzüne bakan yuvarlak bir yüz, açık bir alın. Kirpikleri uzamış ve bir yüzde olması gerekenden daha büyük yer kaplayan, rengini bezelyenin koyu yeşilliğinden almış gözler. Yüzü gökyüzüne baktığı için daima arkasından sırtına kadar uzanan sapsarı saçları, dudaklarla uyum içerisinde az konuşan ve çok tatlı gülümseyen zarif bir ağız vardır. Çok dingin ve hiç değişmeyen bir ses tonuna sahiptir.

Fiziksel güzellik olarak hayatın kendisine olabildiğince cömert davrandığı kahramanın iç dünyasına yönelik aynı şeyleri söylemek mümkün değildir. Yetimhanede kaldığı süre zarfında her fırsatta geçmişiyile ilgili bilgi edinmeye çalışan Leyla, öğrendiği gerçekler karşısında yüreğini acılar kaplamaktadır. İçinde sürekli bir can sıkıntısı olan kahramana düşünmek konuşmaktan yalnızlık kalabalıktan daha hoş gelir. Kendini ne yetimhaneye ne de bu dünyaya ait hisseder.

Yetimhaneye gelen ve orada belirli bir süre kaldıktan sonra dış dünyaya adımını atan her genç kız ya da erkek gibi onunda yetimhaneye veda etme zamanı geldiğinde çok dalgın ve kederlidir. Dışardaki hayata yönelik korkuları vardır. Acaba kadınlığının zirvesinde olgun bir genç kız olarak insanların arasına girdiğinde başarılı olabilecek miydi? sorusu sürekli zihnini meşgul etmektedir. Geçmişine göz attığında karanlıktan başka bir şey göremeyen kahraman, geleceğe dair de umutsuzdur.

*“Leyla maziye şöyle bir göz attı ve içinden; “keşke doğduğum gün zamanın şeridi kopsaydı” dedi. Sonra geleceğe bir göz attı “ya da buradan çıkacağım gün zamanın şeridi kopsa” dedi.”*¹²⁸

Böyle bir ruh halinde olan Leyla yetimhaneden çıkıp yeni bir hayata başlamaktaansa ölmeyi tercih etmektedir.

Leyla on üç yıl geçirdiği C...Yetimhanesinden tüm korkularına rağmen çıkar. Yetimhane müdürünün bir tanıdığı olan Doktor K... sahibi olduğu özel hastanesinde ona iş verir. Burada yaradılışından kalbinde bulunan intikam duygusu parmaklarının ucuyla hastalara akan bir rahmete dönüşür. Kendini aralarında hiçbir akrabalık bile bulunmayan bu hasta insanlara adar. İşi onun için çok eğlencelidir ancak yalnızlığı

¹²⁸ ‘Abdulhalim ‘Abdullah, *Lakîta*, s. 36.

her geçen gün artmaktadır. Sosyalleşmenin ilk basamağı olan aile mefhumundan yoksun bir şekilde yetimhane koridorlarında yetişen Leyla'nın etrafındaki insanlarla arasında kalın duvarlar vardır.

“ Leyla, kâinatın başından sonuna doğru akan kocaman bir nehre bir damla olarak katıldı. Bu damla nehrin akımına hiç kapılmadı, nehirle hiç birleşmedi sanki o bu suyun tabiatından değildi. ”¹²⁹

Yazarın fiziksel olarak güzelliğine vurgu yaptığı başkahraman Leyla'nın ruhsal yönden de içinde bulunduğu yalnızlığa dikkatleri çekmektedir. Kahraman içinde bulunduğu yalnızlığı şu şekilde dile getirmektedir:

“Ben bekçisi olmayan bir bahçe, arısı olmayan boş bir peteğim

Ben koruyacak dikenini olmayan bir gülüm... Ben sürüden geride kalan, çobanın bihaber olduğu bir koyunum ve ben kutların uluduğu aç olsalar da olmasalar da saldırdıkları bir sürüyüm?

Ben kendimden çekiniyor etrafımdan korkuyorum, kendi içinde bölünmüş, düşmanların etrafını sardığı bir devlet gibi içerden de dışardan da güvende değilim!”¹³⁰

Başta arkadaşı Ahlâm ve ev sahibi yaşlı kadın olmak üzere tanıştığı insanlar ona geçmişle ve ailesiyle ilgili sorular sormaktadırlar. Leyla kendisini dünyaya getiren ve kim olduklarını bile bilmediği annesini ve babasını insanlara anlatma yükümlülüğü ile karşı karşıya kalır. Onlara yalanlarla dolu kurmaca bir hayat hikâyesi anlatır. Konuştuğu yalanlardan rahatsız olmasına rağmen yaşaması için bunu zorunlu görmektedir. Böyle bir ortamda yaşam mücadelesi veren Leyla'nın hayata dair hiçbir amacı ve ümidi yoktur. İnsanların kendisine değer vermediğini düşünmekte bundan dolayı yalnızlığına sığınmaktadır.

Çok genç ve güzel bir kız olmasına rağmen Leyla'nın kalbinde hiç kimseye yer yoktur. Bütün erkeklerden nefret etmektedir. Tanıdığı insanlar arasında kendisine işveren Doktor K... ve karanlık dünyasını verdiği öğütlerle bir nebze olsun aydınlatan Emin Bey'den başka kimseyi sevmemektedir.

Leyla, sıra dışı karakteri, güzelliği, sessizliği ve işine verdiği önemle kısa sürede hastanedeki dikkatlerini üzerine çekmiştir. Özellikle Doktor K..., diğer

¹²⁹ ‘Abdulhalim ‘Abdullah, *Lakîta*, s. 48.

¹³⁰ ‘Abdulhalim ‘Abdullah, *Lakîta*, s. 94.

doktorlar ve hastalar tarafından çok sevilirken farklı nedenlere onu sevmeyenler de vardır. Doktor K...’nın karısı onun güzelliğini kıskanmakta bundan dolayı her fırsatta onu aşığılamanın yollarını aramaktadır.

“Yeryüzünde Allah ’ın çizmiş olduğu en güzel sureti gördü. Şüphesiz hissettiği şey bir kadının bir kadını kıskanmasıydı. Bu kıskançlığı ruhsuz bir kuklaya, kokusuz bir çiçeğe, ıstıraplarına hiçbir kuşun şarkı söylemediği bir hüznün bahçesineydi. Onun bu güzelliğinde kibir olduğunu zannetti ve bundan dolayı onun üzerine gitti. Bu güzellik çıkarılabilen bir elbise olsaydı onu üzerine giymeden çekip alacaktı.”¹³¹

Başhemşire ve arkadaşları Leyla’nın işindeki başarısını ve işine verdiği ehemmiyeti kendi gelecekleri adına bir tehlike olarak görmekte ve ondan kurtulmanın yollarını aramaktadırlar.

“Lakita kız Leyla’ya gelince, güzelliğiyle büyülüyor, kibarlığıyla hastaların ve doktorların kalplerini fethediyor. Kızlarım, dünya bir mücadeleden ve savaştan ibarettir. Ben amaca götüren her şeyin caiz olduğuna inananlardanım. Yolumuzda büyük bir engel olan bu kızın yolumuzdan çekilmesi için yardımlaşmalıyız.”¹³²

Leyla, başhemşire ve arkadaşlarının attığı bir iftira sonucunda Doktor K... tarafından hastaneden kovulur. Bununla birlikte iç dünyasında yaşadığı sıkıntılarına maddi sıkıntılar da eklenir. Leyla bu süreçte geçimini sağlamak için biriktirdiklerini harcamaya başlar. Ancak uzayan işsizlik sürecinde biriktirdikleri kısa sürede biter. Daha önce boş vakitlerinde yaptığı elişini artık geçimini sağlamak için yapmaya başlar. Şartlar onu manevi babası olarak gördüğü Emin Bey ile konuşmaya zorlar. Kahraman, Emin Bey’in bir tanıdığı aracılığı ile İskenderiye Devlet Hastanesi’ne atanır ve yaklaşık dört yıl kaldığı Kahire’den ayrılır.

Leyla İskenderiye’de yeni bir hayata başlar ancak burada da insanlar Kahire’dekilerden farklı değildir. Burada da insanlar geçmişine ve ailesine yönelik sorular sorar. Yaşamayı için yalan söylemesi gerektiğini ve insanın her söylediğinde doğru olması gerekmediğini düşünen başkahraman yoluna yalan söyleyerek devam eder.

“O Kahire’de yetim olarak dünyaya geldi, onu annesi büyüttü. Babasının bıraktığı bir miktar parayı annesi onun eğitim masraflarına harcadı sonra Kahire’de

¹³¹ ‘Abdulhalim ‘Abdullah, *Lakita*, s. 48.

¹³² ‘Abdulhalim ‘Abdullah, *Lakita*, s. 122.

deki özel bir hastanenin sahibi Doktor K... iş ona verdi. Yaklaşık dört yıllık bir zamanda tıp tekniğini öğrendi. Fakat özel hastaneyi hayatı için yeterli bir güvence olarak görmedi tanıdıklarından ileri gelenlerden biri onu devlet hastanesine yerleştirdi. Annesi Kahire 'de tek başına yaşamaya devam ediyor ve kızının Kahire 'ye ana kucağına dönmesi için bir fırsat bekliyor.”¹³³

İskenderiye Devlet Hastanesi'nde çalışan Doktor Cemal, zamanla Leyla'ya âşık olur. Leyla'nın güzelliğinden ve keskin zekâsıyla yaptığı felsefi konuşmalarından etkilenir. Ancak sürekli kendini küçümseyen ve kendini toplumun bir parçası olarak bile görmeyen Leyla, onun gibi biriyle evlenmeyi aklından bile geçirmemektedir. Cemal duygularını Leyla'ya anlatır ve ona evlenme teklifi eder. Geçmişini ve doktorla aralarındaki farkı düşünerek teklifini kabul etmez. Doktorun ısrarları üzerine düşünmek için bir haftalık süre ister.

Hayatta kimsesi olmayan ve hayatının her aşamasında aile desteğinden yoksun olan Leyla, Doktor Cemal'den aldığı evlilik teklifi karşısında ne yapması gerektiği konusunda çareyi manevi babası Emin Bey'e mektup yazmada bulur.

“Nasıl olduğunu bile anlamadan hayatın akışına kapıldım ve artık ondan uzak durabileceğimi de zannetmiyorum. Hayat beni hastanede genç bir doktorla karşılaştırdı. Onun bana seni seviyorum demesine müsaade etmedim ama bana evlilik teklif etmesine de mani olamadım. Biz sadece birbirimize alıştık aramızda aşk yok çünkü ben aşkın meyvesiyim ve akıbetinden korkuyorum.”

“Ve ben durumumla ilgili çok korkuyorum o benim sırrımı bilmiyor. Sence ona karşı doğruyu söylemek zorunda mıyım? Çünkü yalanlar üzerine bir dünya kurmak imkânsız bir şey. İçim böyle söylüyor ama bunu ona söylemeye cesaret bulamadım kendimde.”¹³⁴

Mektubunda hayatta kötülüğün yanında iyiliğinde bulunduğunu belirten Emin Bey, evlilik konusunda doktorun ciddi olduğuna inanıyorsa Leyla'nın ona sırrını anlatmasını ister. Bunun üzerine Leyla bir kez daha acıyı tatmaya ve bütün sırrını Cemal'e açıklamaya karar verir. Aralarında geçen şu diyalogda bütün sırrını Cemal'e anlatır.

- “Cemal... Ben yalancıyım... Beni affediyor musun, ben yalancıyım?”

¹³³ ‘Abdulhalim ‘Abdullah, *Lakîta*, s. 151-152.

¹³⁴ ‘Abdulhalim ‘Abdullah, *Lakîta*, s. 171-172.

- *Bu bir başlangıç mı son mu?*
- *Bu henüz bir başlangıç daha üzerine koyacağım, bütün insanlara yalan - söyledim çünkü benim varlığım bir yalanın sonucu!*
- *Söylediklerin çok açık değil... Bundan çok kötü anlamlar çıkıyor.*
- *Evet, çok kötü... annem sevdi...babam kaçtı...işte Leyla bu!*
- *Sen ... demek istiyorsun*
- *Evet, ben lakitayım.*¹³⁵

Leyla'nın geçmişine dair her şeyi öğrenen Cemal şaşırır ancak Leyla'ya olan aşkıdan vazgeçmez aksine hiçbir günahı olmadığı halde onu kabullenmeyen topluma sitem eder. Hastanedeki herkese çok tuhaf gelse de Leyla ile Cemal nişanlanır. Ancak onların evlilik için önlerinde aşılması gereken engeller vardır. Evlendiğinde evine girecek olan kişinin nasıl olduğuna bakan Cemal'in, oğlunun evleneceği kişinin nasıl bir aileden geldiğine bakan babasını öncelikle bu evliliğe ikna etmesi gerekmektedir. Cemal, Leyla'yı ailesi ile tanıştırmak için köyüne götürür. Annesi ilk gördüğü andan itibaren Leyla'yı sever ve ona yakınlık gösterir. Babası sadece nasıl bir aileden geldiğini sorar ve Cemal onun İskenderiye'de zengin bir tüccarın kızı olduğunu söyler. Ancak ilginç bir tesadüf onların bu yalanını ortaya çıkaracaktır. Daha önce Kahire'de süt satan Leyla'nın sütkardeşi Kevkeb evlendikten sonra kocasıyla birlikte Cemal'in ailesinin yanında çalışmaya başlamıştır. Köyde geçirdikleri birkaç mutlu günün ardından İskenderiye'ye dönmek üzere yola çıkarlar. Cemal'in evde unuttuğu el çantasını yetiştirmek için Kevkeb arkalarından koşarak gelir ve onlara yetişir. İki genç kız birbirini tanır ve durumu Doktor Cemal de fark eder. Cemal, Leyla'dan onu nereden tanıdığını öğrenmeye çalışırken Kevkeb, Leyla ile ilgili tüm bildiklerini Cemal'in annesine anlatır. Her şeyin yola girdiği bir anda Kevkeb'in ortaya çıkmasına öfkelenen Cemal ile Leyla'nın araları açılır. Onlar İskenderiye'ye indiğinde Cemal'in babası Kahire'ye eski bir tanıdığı olan Doktor K...'nın yanına gider ve Leyla'nın lakita olduğunu öğrenir öğrenmez oğlunun İskenderiye'deki evine gider. Cemal'in sert bir dille Leyla'dan ayrılması gerektiğini söyleyen baba başarılı olamayınca üslubunu değiştirir ve oğlunu şu şekilde ikna etmeye çalışır:

¹³⁵ 'Abdulhalim 'Abdullah, *Lakita*, s. 175-176.

“Toplumun değerlerini ve ailenin toplumdaki konumunu bir kenara atamazsın oğlum, duygularına boyun eğip tek başına hareket etme. Duygular yatak odasına girdiğinizde bitecek! Yarın pişman olacaksın Cemal, arkadaşlarına durumunu anlatmaya cesaret edemeyeceğin bir şeye kara veriyorsun ve yarın çocukların sana dayılarını, dedelerini sorduklarında onlara cevap veremeyeceksin!”

Cemal aşkı için her şeyi göze alıp babasıyla mücadele ederken kötü şansın neden olduğu ve günlerce süren Leyla ile Cemal arasındaki dargınlık hala devam etmektedir. Cemal ne kabul edebiliyordu ne de terk edebiliyordu Leyla ise sabırla beklemektedir.

Zaman içinde ne kadar sır varsa hepsini birer birer ortaya çıkarır. Tüm bunlar yaşanırken Leyla hastanedeki hastalar arasında on sekiz yıl hasretini çektiği annesini bulur. Ancak bu babasıyla arasındaki meseleyi aşkının ağır basması ile halleden Cemal için yine aşkının üstesinden gelmesi gereken ve uzun bir zaman gerektiren bir sıkıntı anlamına gelmektedir. Annesi hastanedeki tedavisi tamamlandıktan sonra Leyla ile birlikte yaşamaya başlar.

Leyla tüm bunlardan sonra artık İskenderiye de kalmak istemez ve başka bir yere taşınmak için Emin Bey’den haber beklemektedir. Leyla’nın annesini bulmasının ardından hastanedeki günleri güzel olmasına rağmen bir o kadar da sıkıcıdır.

“Nişanlısıyla geçirdiği günleri uzaktan hatırlamak istiyor sonra da bu hikâyesine perde çekmek için unutmak istiyor. Cemal’e gelince, tekrar başlayabilmek için içinde bulunduğu kısır döngüden kurtulamıyor kalbinin parçası hastanenin her yerinde dolaşıyor ama onu bir türlü içine alamıyordu.”¹³⁶

Leyla hastanedeki ameliyatın ardından bir grup hemşire ile birlikte cerrahi aletlerin dezenfekte edilmesi için kalırlar. Çalışırken çok dalgın olan Leyla’nın elini neşter yaralar. Ancak Leyla bunu önemsemez ve ertesi kendisini gün ateşler içinde hastalar arasında bulur. Hastanedeki bütün doktorlar bir araya gelir ancak mikrop Leyla’nın kolunun tamamına yayılmıştır ve tek çare kolunun kesilmesidir. Doktorlar bu durumu haber vermesi için Doktor Cemal’i görevlendirirler.

- *“Leyla...beni iyice dinlemen gerekiyor: biz belaları başımızdan bir türlü def edemiyoruz, ama yaşamam lazım.*

¹³⁶ ‘Abdulhalim ‘Abdullah, *Lakîta*, s. 216.

Leyla teslimiyet ve tevazu içerisinde:

- *Burada neler oluyor Cemal?*
- *Kolunun biri işlevini kaybetti ama yaşaman gerekiyor.*
- *Onu kesmek mi istiyorsunuz?*
- *Biz değil, Allah öyle istiyor.*
- *Tıp aciz mi kaldı Cemal.*
- *Aşk bile çaresiz ya Leyla?*

Onu kesmek mi istiyorsunuz Cemal? Asla onu kesemezsiniz...hayat beni çok güzelken bile kabullenmezken tek kolla nasıl yaşarım? İnsanlar güzelliğimden kaçıyor beni böyle nasıl kabullenecekler? Çiçeğe güzel kokusu bile şefaath edemedi ona kokusuz nasıl tahammül edecekler? Dolunayda bile aya yüzünü çevirmediler, ay tutulduğunda ona nasıl bakacaklar?”¹³⁷

Leyla teklifi kabul etmez ve kendini ölümün kucağına bırakır. Leyla'nın son anlarında onu on sekiz yıl önce ölümün kucağına terk eden annesi ve yaşadıkları çaresizlik nedeniyle tıptan nefret eden Cemal vardır. Yazar ölüm döşegindeki başkahramanı son kez şu şekilde tasvir etmektedir:

“Vücudu iyice bitkin düştü, yüzünün kemikleri ortaya çıktı. Göz çukurları simsiyah oldu, yeşil gözlerinden başka eski güzelliğinden eser kalmadı. Sesi iyice kısıldı hayat verdiklerini geri almaya başladı, yüzüne ölümün gölgesi düştü ve ömür son saatlerini saymaya başladı.”¹³⁸

Leyla toplumun hayatı boyunca ona karşı sergilediği tutum karşısında kolsuz yaşamaktansa ölmeyi tercih etmiştir

2.2.3.2. Zeyneb

Romanın olay halkasının ilk kısmında yer alan Zeyneb, kocası ölünce geçimini C... Yetimhanesinde sütannelik yaparak karşılamaktadır. Romanın ilerleyen kısımlarında şahıs kadrosuna dâhil edilen Kevkeb'in annesidir. Aynı zamanda başkahraman Leyla'nın sütannesidir. Zeyneb, yetimhanedeki diğer sütannelerin aksine görevini severek yapmaktadır. “Çok zarif ve güler yüzlü”¹³⁹ bir kadındır. Çelimsiz bir yapısı ve yumuşak bir ses tonu vardır. Yetimhanedeki çocuklara karşı olabildiğince şefkatlidir. Humma hastalığına yakalanan çocukları

¹³⁷ ‘Abdulhalim ‘Abdullah, *Lakîta*, s. 218.

¹³⁸ ‘Abdulhalim ‘Abdullah, *Lakîta*, s. 219.

¹³⁹ ‘Abdulhalim ‘Abdullah, *Lakîta*, s. 13.

muayene etmek için yetimhaneye gelen doktorun gözüyle de “geveze” bir kadındır. Aynı zamanda Zeyneb cesaretli bir kadındır. Görevlerini ihmal eden hizmetlilere karşı ortaya koyduğu tavır bunun en güzel örneğidir. Sütanne Zeyneb, önce bir ev olarak kullanılan daha sonra yetimhaneye çevrilen bu binanın evde yaşayanlara uğursuzluk getirdiği söylentisine binaen çocukların hastalığını bu uğursuzluğa bağlamak gibi batıl bir inanca sahiptir.

Zeyneb’in Leyla ile olan ilişkisi Leyla’nın yetimhaneye geldiği ilk günden itibaren başlamaktadır. Arkadaşı Zeliha ile onu ilk gördüklerinde Zeliha’nın “şeytanın bahçesinden bir çiçek” olarak gördüğü Leyla’yı kendi çocuğu gibi sevmiş ve onunla çok yakından ilgilenmiştir.

“Ona ister onu doğurduğu duygusu verilmiş olsun ister onu doğurana alternatif olduğu duygusu verilmiş olsun o her hâlükârda onu seviyordu.”¹⁴⁰

“(…) Zeyneb’in kalbi Leyla’ya karşı şefkat duydu, onu sevdi, ona elini uzattı ve ona göz kulak oldu. Her gün yüzünde açan güzelliği beklemeye başladı, güzelliği kemale doğru giderken lezzet ve şevk birbirini gölgede bırakacak derecedeydi. Beyaz elbiseler içinde emeklediğinde onu gözleriyle takip ediyordu ve sonra dönüyor ondan bir öpücük alıp neredeyse şöyle diyesi geliyordu: Allah doğurduklarına bu eşsiz güzellikten bahşetmedi ancak bu güzelliği emzirdiğimden esirgemedi... Seni çok seviyorum Leyla’cığim!”¹⁴¹

Leyla, iki yıl boyunca onun sütünden emmiş ve bebeklik dönemini onun kollarında geçirmiştir. Leyla humma hastalığına yakalandığında sabahlara kadar onun yanından ayrılmamıştır. Üç haftalık bir süre sonra Leyla’nın iyileşmesiyle sevinen ve biraz olsun yorgunluğunu üzerinden atan Zeyneb, iki ay sonra hastalanır ve hastalığının üçüncü gününde ölür.

2.2.3.3. Zeliha

Zeyneb ile birlikte yetimhanede çalışmaktadır. Sütannelik vazifesini sadece bir meslek olarak icra etmekte çocuklara karşı şefkat duymamaktadır. Zeyneb’in: *“Bu çocuklara karşı hiç mi şefkat duymuyorsun? Bir kez olsun kendi çocuğunu*

¹⁴⁰ ‘Abdulhalim ‘Abdullah, *Lakîta*, s. 13.

¹⁴¹ ‘Abdulhalim ‘Abdullah, *Lakîta*, s. 14.

emzirdiğini düşün!’”¹⁴² diyerek biraz olsun annelik hissiyatıyla görev yapmaya davet ettiği Zeliha’dan aldığı cevap şu şekildedir:

“Bunların her biri süttten kesildiğinde bana annelik hakkını vereceklerde zengin mi olacağım? Allah’ın bana akraba vermesi için bunlar ne zaman evlenme çağına gelecek? Allah seni bu saçmalığından dolayı affetsin!”¹⁴³

Kimsesiz çocuklara göstereceği şefkatten bile maddi bir beklenti içinde olan Zeliha, yetimhaneden aldığı maaşın geçimini karşılamadığından yakınmaktadır. Romanda Zeliha’nın dış görünüşüne dair herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.

2.2.3.4. Doktor K...

Romanda ismi açık bir şekilde zikredilmeyen Doktor K..., Leyla’nın çalıştığı özel Doktor K... Hastanesi’nin sahibidir. Hastane çalışanları tarafından çok sevilmektedir.

Yaşı ellilere yakın, ne uzun ne kısa, dış görünüşüne dikkat etmeyen, kumral tenli, siması donuk ve kararsızlığı yüzünden okunan bir adamdır. İyi kalpli, hayırsever ve tarif edilemeyecek kadar zengindir. *“O servetinden ziyade gönlünden veriyordu, onun nezdinde sevgi ve şefkat bir kuruştan ve bir cüneyhten daha ucuzdu.”*¹⁴⁴

Karısının gönlünü kazanabilmek için kendisiyle ve işiyle ilgili kararları karısına danışmaktadır.

Romanın başkahramanı Leyla ile yolları, arada sırada ziyaret ettiği yetimhane müdürü vasıtasıyla kesişmiştir. Yumuşak kalpli bir adam olan Doktor K..., Leyla’ya acır ve ona hastanesinde çalışma teklifinde bulunur. Leyla doktorun teklifini kabul eder ve hastanede çalışmaya başlar. Ancak, sadece elit kesimden hastaların ağırlandığı böyle bir hastanede hemşirelerin de öyle olması gerektiğini düşünen doktorun karısı Leyla’nın burada çalışmasını istememektedir.

Yetimhaneden çıkan ve hiç kimsesi bulunmayan Leyla, Doktor K... sayesinde hayata tutunmuş ve bir iş sahibi olmuştur. Leyla onu *“benim geçimimi sağlayan ve her zaman yanımda olan bir adam”*¹⁴⁵ şeklinde tarif etmektedir.

¹⁴² ‘Abdulhalim ‘Abdullah, *Lakîta*, s. 11.

¹⁴³ ‘Abdulhalim ‘Abdullah, *Lakîta*, s. 11.

¹⁴⁴ ‘Abdulhalim ‘Abdullah, *Lakîta*, s. 47.

¹⁴⁵ ‘Abdulhalim ‘Abdullah, *Lakîta*, s. 58.

Leyla, hastanede Doktor K... ve hastaları tarafından çok sevilmektedir. Bu durumu kendi geleceklere adına bir tehdit olarak gören başhemşire ve arkadaşları aralarında bir plan yaparlar. Bütün delilleri ortaya koyarak Leyla'nın hastanede herkese Doktor K...'nın babası olduğunu söylediğini iddia ederler. Bu yalan hastanede kısa sürede yayılır ve Leyla kısa bir süre sonra Doktor K... tarafından çağrılır ve hastanedeki işine son verilir. Doktor K... Leyla'nın lakita olduğunu kasıtlı ya da kasıtsız bir şekilde birilerine söyleyip onun herkesten gizlediği sırrının ortaya çıkmasına neden olmuştur.

2.2.3.5. Ahlâm

Doktor K... Hastanesi'nde hemşire olarak çalışmaktadır. "Çok güzel olmasa da çekiciliğine ve ihtişamına güvenen"¹⁴⁶ genç bir kızdır. Esmer tenlidir. Güler yüzlü ve alçak gönüllüdür. Mizacı asabi, sır tutmayan ve genellikle işi ile ilgili sorumluluklarını arkadaşlarına yükleyen bir tiptir. Gençliğini gürültülü patırtılı bir havada geçirmektedir.

Başlangıçta Leyla ile olan arkadaşlığı ne zayıf ne de güçlüdür. Ancak zamanla aralarında dostluk oluşur. Ahlâm çok meraklıdır ve Leyla'nın herkesten gizlediği sırrını öğrenmeye çalışmaktadır. Leyla'dan sorularına üstü kapalı cevaplar almasına rağmen kendi hayatına dair gerçekleri ona anlatmaktan çekinmez. Amcasının oğluna âşıktır ve onunla evlenme hayali kurar. Ancak başına sürekli felaketler gelen sevgilisi evlilik için gerekli olan parayı bir türlü bir araya getiremez. Aralarındaki bir diğer engel ise Ahlâm'ın anne ve babasıdır.

*"(...) annem babam onun yoluna durdular; çünkü onun annelerin ve babaların gözünü doyuracak kadar parası yoktu... Çünkü biz onların gözünde Allah kelamının bir araya getirdiği eşler değil, alınıp satılan bir mal gibiydik."*¹⁴⁷

Ahlâm'ın ailesi fakirdir. Babası, sıkıntılı durumundan, az paradan ve yoksulluktan şikâyet etmekte ve borçla bile olsa kardeşlerinin ihtiyacını karşılayacak para istemektedir. Ahlâm maaşından gönderdikçe babasının şikâyetleri azalmaktadır. Ancak anne ve babasının gözünde iki sevgiliyi bir araya getirecek tek şey paradır. Sevgilisi amcasının bu tutumuna kızar ve ne olursa olsun aşkından vazgeçmeyeceğini her şeyi göze aldığı ifade eden bir mektup yazar. Ahlâm ailesi ve sevgilisinin arasında kalmıştır ve çaresizdir. Dertlerini arkadaşı Leyla ile paylaşır,

¹⁴⁶ 'Abdulhalîm 'Abdullah, *Lakîta*, s. 58.

¹⁴⁷ 'Abdulhalîm 'Abdullah, *Lakîta*, s. 86.

Leyla elinden geldiğince ona yol göstermeye çalışır. Leyla'nın Doktor K... hastanesinden kovulduğunu öğrendiğinde çok üzülür. Olay kurgusundaki yeri Doktor K... Hastanesi'yle sınırlıdır. Leyla'nın Kahire'den İskenderiye'ye taşınmasının ardından romanda adı zikredilmez.

2.2.3.6. Emin Bey

Doktor K... Hastanesi'ne tedavi olmaya gelen bir hasta olarak aksiyona dâhil olan Emin Bey, yüz hatlarında memnuniyet, kanaat ve hoşgörü izleri bulunan takvalı, temiz, âlim, zahit bir yaşlıdır. Hafif beyaz sakalları ay halesi gibidir. Gözlükleriyle seher vaktine kadar ibadet eden, okuyan ve yazan bir yazarı andırmaktadır. Kitaplara ilgi duymakta ve vaktinin çoğunu kitapları arasında geçirmektedir. İki dudağı yitik bir fısıltıyla Allah'ı zikretmekten geri durmaz. İnsan, ilk gördüğünde ona içi ısınır, güvenir ve içinde yıllardır onu tanıyormuş duygusu hisseder.

Kahire'nin seçkin bir mahallesinde oturmaktadır. Mahallesinin sessizliği gibi evinde de gürültüye davetiye çıkaracak kimse yoktur. İlerlemiş yaşına rağmen Allah ona çocuk nasip etmemiştir. Allah'ın hikmet verdiği, hidayet ettiği yaşlı adam bu durumuna şükretmektedir.

Gecenin karanlıkları Leyla'yı esir alıp ruhunda kalıcı hasarlar bıraktığında kader, onun karşısına Emin Bey'i çıkarmıştır. Yarasını her gün pansuman eden Leyla'nın diğer gençlere benzemediğini hayat tecrübesiyle kısa sürede fark eden yaşlı adam, ondan kendisine güvenmesini ve derdini anlatmasını ister. Leyla içindekileri ilk kez birine şu şekilde anlatır:

“Ben üzerine güneş doğmayan doğsa da ışığın bana hayat vermediği dünyamın karanlığı içindeyim. Ben ahenksiz bir nağmeyim... Ben hiç kimseye söylenmeyecek bir sır, hiç kimseyle konuşulmayacak bir sözüm. Ben üstü kapalı muğlak bir kelimeyim... Ben mübtedası olmayan haber, faili olmayan fiilim. Ben varlık sofrasındaki davetsiz bir misafirim ve yemek yiyorum insanlar beni hor görüyorlar ya ben tutunamıyorum ya onlar istemiyorlar.

Ben babacığım... Sen benim kim olduğumu bilmiyorsun! Ben içinde bir kız çocuğu olan bir hırkayım, babam yetimhane, annem bir sütanne; beni ne bir ebe karşıladı, ne bir anne öpücüğü gördüm ne de ninniler dinledim!

Ben bir lakitayım ve senden utanmıyorum! Ben lakitayım! İşte etrafımdaki herkesin bildiği sırrımı öğrendin.”

Emin Bey verdiği öğütlerle Leyla'yı toplumun bir parçası olduğuna ve onun da bu toplum içinde yaşama hakkı olduğuna inandırır. Leyla'nın hayata bakış açısını değiştirir ona yaşama sevinci aşılar. Emin Bey tedavisi bitince hastaneden çıkar ve Leyla'dan ziyarete gelmesini ister. Leyla fırsat buldukça Emin Bey'in evine gider onun engin birikiminden yararlanır. Emin Bey verdiği kitaplarla Leyla'nın hayatı daha iyi anlamasına yardımcı olur.

Leyla, Doktor K... Hastanesi'nden kovulduğunda yine ona kimsesizliğini unutturan Emin Bey'in kapısını çalmış ve onun aracılığıyla İskenderiye Devlet Hastanesi'nde kendisine iş bulmuştur. Kahire'den İskenderiye'ye taşındıktan sonra yazdığı mektuplarla manevi babasıyla olan bağlantısını kesmemiştir. Emin Bey şahıs kadrosuna dâhil olduğu andan itibaren Leyla için bir rehber konumundadır. Bunu Leyla'nın İskenderiye'den Emin Bey'e gönderdiği mektubun şu satırlarından anlamamız mümkündür:

“ Babacığım: sensin benim yol gösterenim, elimden tutanım iyiliğini benden esirgeme. Benim dünyada senden başka sığınacak hiçbir kimsem yok.”

2.2.3.7. Yetimhane Müdürü

C ... Yetimhanesi'nin müdürüdür. Yetimhanedeki işleri baş hizmetli kadın aracılığıyla idare etmektedir. Hizmetlilerin görevlerini ihmal etmeleri neticesinde yetimhanede ortaya çıkan humma hastalığının duyulmasından ve yetkililer tarafından azarlanmaktan korkmaktadır. Hizmetlilerden görevlerini ihmal edenlerin cezalandırılacağı ve bundan sonra kimseye müsamaha gösterilmeyeceği yönünde kararlar alır.

Müdür, Doktor K... Hastanesi'nin sahibi Doktor K... ile tanışmaktadır. Leyla onun aracılığıyla Doktor K...'dan iş teklifi alır. Doktor K...'dan çok sevdiği Leyla'ya iyi bakmasını ister. Romanda yaşına ve dış görünüşüne dair herhangi bir bilgi bulunmayan yetimhane müdürü, başkahraman Leyla'nın hayatına olumlu yönde tesir etmiştir.

2.2.3.8. Kevkeb

Yetimhanede sütanne olarak çalışan Zeyneb'in kızıdır. Aynı zamanda Leyla'nın sütkardeşidir. Leyla ile aynı yaşadıkları. Anne ve babasının ölümünün ardından Giza'da çiftçilik yapan amcasıyla birlikte yaşamaya başlar. Temiz yüzlü, güzel ve terbiyeli bir köylü kızıdır. Giza'dan sabah erkenden Kahire'ye getirdiği

sütleri satarak para kazanmaktadır. Kahire'deki eski mahallesinde süt satarken Leyla'nın ev sahibi Ümmü Süreyya ile tanışır ve ona hayat hikâyesini anlatır. Yaşlı kadın da genç kızın hayat hikâyesini Leyla'ya anlatır ve ardından daha önce bahsettiği Zeyneb'in kızı oluşunu söyler. Kader, yıllar sonra kimsesi olmayan Leyla'nın karşısına sütkardeşini çıkarmıştır. Sütkardeşini görmek için yaşlı kadından onun kendisine de süt getirmesini ister. Bu vesileyle her gün görüşmeye başlarlar. Leyla ona karşı bir kimsenin kardeşine duyabileceği şefkat duyguları taşıırken Kevkeb kendisine gösterilen bu ilgiye şaşırılmaktadır. Sır tek taraflıdır ve Kevkeb durumdan habersizdir.

Kevkeb kısa bir süre sonra Leyla'ya evleneceğini bu yüzden bir daha görüşemeyeceklerini söyler. Leyla bu duruma çok üzülür ancak belli etmez. Kevkeb evlendikten sonra kocasıyla birlikte Giza'da bir bağ evinde çalışmaktadır. Çalıştığı ev Leyla'nın nişanlısı Doktor Cemal'in evidir. Nişanlısıyla birlikte köye gelen Leyla sürpriz bir şekilde sütkardeşi ile karşılaşır. Bu karşılaşma evlilikleri yolunda her şeyi yoluna koyan çiftin karşısına yeni problemler çıkarır.

2.2.3.9. Ümmü Süreyyâ

Leyla'nın oturduğu tek odalı evin sahibidir. Kocasının ölümü ve kızlarının evlenip gitmesi nedeniyle yalnız yaşayan yaşlı bir kadındır. Genellikle çok az uyur, çoğu zaman gece üçten önce uyuyamaz ve uyuduğunda sürekli rüya görür. Kendisi bu durumunu kızlarına olan düşkünlüğüne bağlamaktadır. Anelik doğasının gereği çocukları her ne kadar rahat ve mutlu olsalar da onları sıkıntı ve meşakkat içinde görmektedir. Kocasının Doktor K... Hastanesi'nde geçirdiği bir ameliyatın ardından vefat etmesi nedeniyle kocasını öldüren tıbbi güvenmemektedir. Bundan dolayı son zamanlarda iyice artan uykusuzluğuna ve bir türlü iyileşmeyen/yakasını bırakmayan öksürüğüne rağmen doktora gitmemektedir. Hastalığına kendince şifa arar ancak bunda başarılı olamaz.

“Bir sürü şeyler içiyorum ama fayda etmiyor, çünkü vücudum iyice kurudu Leyla, bahar gelse de artık yaprak açmayacak.”¹⁴⁸

Yaşlı kadın, Leyla'yı kızı gibi sevmekte ancak bu yaşta onun anne ve babasından ayrı yaşamasına bir anlam verememekte ve aynı zamanda bunu tehlikeli bulmaktadır.

¹⁴⁸ ‘Abdulhalim ‘Abdullah, *Lakîta*, s. 110.

- “(...) fakat kızım sen küçük ve güzelsin anneni babanı bırakıp böyle bir başına yaşamayı gerektiren şey neydi? Bu gün dünyanın her yeri sıkıntılarla dolu. Önceden erkekler utanmayı biliyordu, kadınlar da melekler gibi tertemizdi. Ama bu gün Allah bizi günümüzün belaları ile cezalandırdı. Allah sonumuzu hayırlı eylesin. Hayır... Anne ve babanın seni bu şekilde kesinlikle bırakmamaları gerekirdi Leyla.

Cevabı bekledi.

- *Doğru onlar beni bırakmamalıydı ama bıraktılar... Çünkü onlar öldü!”*¹⁴⁹

Leyla'nın anne ve babasının öldüğünü söylemesinin ardından Ümmü Süreyyâ'nın kafasında artık bir soru işareti kalmamıştır. Akşamları arada bir Leyla'nın yanına sohbete gelir ve onu daha yakından tanıma fırsatı bulur. Leyla'yı bir oğlu olsa onunla evlendirecek kadar edepli ve güzel ahlaklı görmektedir. Yaşlı kadın vaktini genellikle komşularını ziyaret ederek geçirmekte ve bu esnada onlardan duyduğu haberleri Leyla'ya anlatmakta ve bu vesile ile onu etrafında olup bitenlerden haberdar etmektedir. Leyla sütannesi Zeyneb'in daha önce bu mahallede yaşadığını, sütkardeşi Kevkeb'i ve kendisine âşık olan komşusunun oğlunun durumunu yaşlı kadın aracılığıyla öğrenmiştir. Leyla'nın hastaneden kovulmasının ardından işsiz kaldığı dönemde durumunu fark etmiş ancak onu incitmemek için bildiğini belli etmemiştir. Leyla'nın İskenderiye Devlet Hastanesi'ne atandığını duyduğunda hüzünlenip ağlamıştır. Başkahraman Leyla'nın Kahire'den İskenderiye'ye taşınmasının ardından romanın şahıs kadrosundaki yeri son bulmuştur.

2.2.3.10. Süreyyâ

Leyla'nın ev sahibinin kızıdır. Bir memurla evlenip Kahire'den Asvan'a taşınmıştır. Süreyya ve kocası Asvan'daki sert hava koşullarından şikâyetçidirler. Bu yüzden Kahire'ye dönmek isterler ancak bu ellerinde değildir. Ev sahibi yaşlı kadın, Süreyya'ya benzediğinden dolayı Leyla'yı ilk gördüğü andan itibaren sevmektedir. Annesini özleyen Süreyya bir gün onu ziyarete gelir. Ümmü Süreyya, kızıyla Leyla'yı tanıştırmak için Leyla'nın yanına gelir.

“Bu Asvan'daki kızım Süreyya. O beni özledi ben de onu özledim aradım ve ziyarete geldi. İşte seni bu kızımdan dolayı seviyordum. Ona bak... Saçları seninki gibi sapsarı... Teninin beyazlığı, seninkinden biraz daha açık olmasaydı seninkiyle

¹⁴⁹ ‘Abdulhalîm ‘Abdullah, *Lakîta*, s. 65.

aynı olacaktı. Onun boyu, ortalamadan fazla ve hafif kilolu. Tüm bunlara rağmen senin de boyun iyi... Gözlere gelince, sen yeşil gözlerinle fark atıyorsun ancak onun gözlerinde de bir sihir olduğunu unutma... Kocası onun gözlerine yemin edecek kadar vurgun.”¹⁵⁰

Leyla, yaşlı kadının gözünde güzeldir ancak kızı ondan daha güzeldir. Yazar, yaşlı kadının annelik hissiyatı ile tasvir ettiği Süreyya'nın gerçekte nasıl olduğunu okuyuculara şu şekilde aktarmaktadır:

*“Allah bilir ya Süreyya'nın saçları soluk, bedeni kiloluydu gözlerinde ne bir büyü ne de bir çekicilik vardı. Gözlerine baktığımızda annesinin gözlerinden farklı değildi!”*¹⁵¹

2.2.3.11. Suat

İskenderiye S... Devlet Hastanesi'nde hemşire olarak çalışmaktadır. Doktor Cemal'in ameliyathanedeki üç asistanından biridir. Suat, doktora çok kibar bir şekilde davranmakta ve her fırsat bulduğunda iltifat etmektedir.. Ona yaptığı ameliyatlara çok başarılı olduğunu ve bir gün bütün doktorların onun başarısından söz edeceğini söylemektedir. Tüm bu davranışlarının ardında ona karşı içinde taşıdığı platonik aşk vardır. Doktor ona değer veriyor, şefkat gösteriyor ancak aralarındaki şey bundan ileri gitmiyordu.

Kahire'den İskenderiye'ye gelen ve S... Devlet Hastanesi hemşire kadrosuna dâhil olan Leyla, güzelliği ile Cemal'inde dikkatini çeker. Daha önce hiçbir hemşireye göstermediği ilgiyi ona göstermeye başlar. Suat Leyla'ya gösterilen bu ilgiyi kıskanır ve içinde derin acılar yaşar. Bu nedenle kinayeli konuşmalarla her fırsatta Leyla'ya karşı nefretini ortaya koyar. Eserde Suat'ın dış görünüşüne yönelik herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.

2.2.3.12. Sâlise

İskenderiye S... Devlet Hastanesi'nde çalışan Salise, Doktor Cemal'in ameliyathanedeki asistanlarından biridir. Olay kurgusunda çok belirgin bir yeri yoktur. Başkahraman Leyla ile girdiği diyalogda ona karşı küçümseyici ve yadırgayıcı bir tavır takınmaktadır. Doktor ve asistanları arasında geçen bir

¹⁵⁰ ‘Abdulhalim ‘Abdullah, *Lakîta*, s. 76.

¹⁵¹ ‘Abdulhalim ‘Abdullah, *Lakîta*, s. 76.

konuşmada sessizliğini yadırgadığı Leyla'nın dilinden onun ne kadar geveze/çok konuştuğunu öğrenmemiz mümkündür.

“Salise konuştu. Küçümseyerek ve yadırgayarak şöyle dedi:

- *Leyla her zaman sessiz!*

Leyla ona gülererek şöyle dedi:

- *Sen de daima konuşuyorsun... Senin gevezeliğinin yarısını benim sessizliğime, benim sessizliğimin yarısını senin gevezeliğine eklese ancak bizden o zaman normal bir kız olur.”¹⁵²*

2.2.3.13. Cemal'in Annesi

Giza yakınlarında bir köyde oturmaktadır. Köy ağasının karısıdır. “Köy hayatının donukluğundan biraz olsun sıyrılan,”¹⁵³ dikkatli bir o kadar da tecrübeli bir kadın olan Cemal'in annesi, zeki ve feraset sahibi bir kadındır. Ayrıca Leyla'nın sütkardeşi Kevkeb'in çalıştığı evin hanımıdır. Cemal'in nişanlısını ailesiyle tanıştırmak için köye geldiğinde romanın aksiyonuna dâhil olmuştur. Başkahraman Leyla ile de bu vesile ile tanışma imkânı bulmuştur. Leyla onun gözünde çok güzel, terbiyeli ve ince ruhludur. Cemal, Leyla ile aralarındaki ilişkiyi ve Leyla'nın durumunu ilk önce ona anlatmış ve bu konuda babasını ikna etmesi için yardım istemiştir. Anne oğlunun bu isteğini yerine getirmiş ve kocasını ikna etmiştir.

2.2.3.14. Cemal'in Babası

Diş görünüşüne dair detaylı bilgiye yer verilmeyen şahıs, esmer tenlidir. Toplumsal değerlere ve geleneklere bağlı bir köy ağasıdır. Sosyal ilişkilerinde muhatabının içinde bulunduğu tabakaya öncelik vermektedir. Bunu oğlu Cemal'in nişanlısını ailesiyle tanıştırmak için getirdiğinde gelin adayı Leyla'da aradığı şu kriterden/kıstas/ölçüt anlamamız mümkündür:

“İçinden geldiği tabaka düşük olmadığı sürece ben hiçbir şeye karışmam. İki eş arasındaki tabaka farklılığı eşler arasındaki uçurumu daha da derinleştirir. Ben her şeyden önce evlerini bir görmek isterim.”¹⁵⁴

Aldığı kararlarda toplumsal değerlere öncelik veren baba, karısının araya girmesiyle bu isteğinden vazgeçer. Bunun üzerine Ağa, oğlunun kendi tabakasından

¹⁵² ‘Abdulhalim ‘Abdullah, *Lakîta*, s. 163.

¹⁵³ ‘Abdulhalim ‘Abdullah, *Lakîta*, s. 182.

¹⁵⁴ ‘Abdulhalim ‘Abdullah, *Lakîta*, s. 183.

olmayan biriyle yapacağı evlilik hakkında köydekilerin yapacağı dedikodudan daha çok oğlunun mutluluğuna önem verir. Ancak bir sonraki aşamada Leyla'nın lakita olduğunu öğrenen baba oğlunun karşısındadır. Oğlunu bu işten önce tehdit ederek, korkutarak vazgeçirmeye çalışan baba daha sonra karşılaşacağı sıkıntıları tatlı bir dille anlatır ancak oğluna söz geçiremez.

2.2.3.15. Leyla'nın Annesi

Romanda adı zikredilmeyen şahıs, olay kurgusunun başlangıcında ve sonunda yer almaktadır. Kızı Leyla'yı tarlaya bırakan anne aksiyonu başlatması açısından önemli bir konuma sahiptir.

Gençliğinde amcasının oğlu ile evlenmiş ve mutlu olamadığı için ondan ayrılmıştır. Ailesinin yanına dönen kadın onlarla birlikte yaşamaya başlamıştır. Güzelliğine güvenen ve güzelliğinin erkeklerin her türlü tuzakların üstesinden geleceğini düşünen kadının karşısına köyün zenginlerinden biri çıkmış ve onu evlilik vaadiyle kandırmıştır. Genç kadın şeytanın kurbanı olmuştur. Aralarındaki ilişkiden bir kız çocuğu dünyaya gelir. Toplumun baskısından korkan kadın onu doğurur ve bir tarlaya bırakır. Çok gizli olmasına rağmen bu olay köyde duyulur ve köylüler tarafından köyden ailece sürgün edilirler. Oradan annesinin öldüğü, babasıyla hayatın her türlü cefasını çektikleri Buheyre'nin kuzeyinde bir çiftliğe taşınırlar. İşlediği günahın cezasına ailesi de ortak olur. Buradaki günlerini tövbe etmekle geçirir.

Geçen on sekiz yılın ardından, kırkını geçmiş orta yaşlı bir kadın olarak okuyucunun karşısına çıkar. Yaşına rağmen yüzünde eski güzelliğinin izleri vardır. Sapsarı saçlarına aklar düşmüştür. Yüzündeki güneş yanıklarından tarlada çalıştığı anlaşılmaktadır.

Böbrek yetmezliği nedeniyle İskenderiye S... Devlet Hastanesi'ne gelir ve ameliyat olmak için hastaneye alınır. Bu esnada Leyla, Cemal'in ailesi ile tanışmak için gittiği köyündedir. Döndüğünde hastalar arasındaki yabancı yüz dikkatini çeker. Her iki taraf karşılıklı birbirlerine ilgi duymaktadır ve birbirlerini tanımaya başlarlar. Kadın sorduğu sorularla Leyla hakkında öğrenmek istediği ne varsa öğrendikten sonra geriye tek bir şey kalır.

- *“Leyla... Ben senin annen olabilirim lütfen bana yardım et. Benim kızımın yanında bir tutam saç vardı.*

Saçlarını eşarbının altından çıkardı.

Leyla neredeyse çığlık atıyordu, korku dolu bakışlarla etrafına bakarak boğuk bir sesle:

- Sen benim annemsin... Sen benim annemsin... Bunda hiçbir şüphe yok!”¹⁵⁵

Kader on sekiz yıl sonra anne ve kızının yollarını bir hastane koridorunda birleştirmiştir. Annesinin bir hatası sonrası on sekiz yılı anne hasreti içinde geçiren Leyla annesine/ona sitem etse de onu kabullenir.

“Fakat sen bana bir isim bile vermedin, bir tutam saçtan başka bir şey bırakmadın bana, ikimizde toplum tarafından dışlandık ama anneciğim ne olursa olsun ben seni her zaman seveceğim, sen benim hayat kaynağımsın.”¹⁵⁶

Anne hastanedeki tedavisinden sonra kızıyla birlikte yaşamaya başlar. Kızının ölümünün ardından İskenderiye’den ayrılır.

2.2.3.16. Ahlâm’ın Sevgilisi

Romanda adı doğrudan zikredilmeyen şahıs, Ahlâm’ın amcasının oğludur. Ahlâm ile birbirlerine âşıktırlar. Ahlâm’ın gözünde “Çok yakışıklı, saçları taralı, dişleri bembeyaz, sakalı bıyığı tıraşlı, şık kibar ve konuşması büyüleyici!” bir gençtir. Çok zeki olmasına rağmen şansı bir türlü yaver gitmez.

Ahlâm ile mektupla haberleşmektedir. Ahlâm aralarındaki ilişkinin çok uzadığı konusunda dert yanmakta ve ondan elini biraz çabuk tutmasını istemektedir. Talihsiz genç, mutlu bir yuva kurmak için para biriktirmeye çalışmakta ancak her defasında başına musibetler gelmektedir. Evlikleri için attığı her adımda onu iki adım geriye iten günlere sitem etmektedir. Ahlâm’ın anne ve babasının gözünde iki sevgiliyi bir araya getirecek tek şey paradır ve bundan dolayı bu evliliğe karşı çıkmaktadırlar. Çaresiz genç, amcasının kızını çok sevmektedir ve karşısına onu düştüğü durumdan kurtarabilecek kızlar çıksa da ondan vazgeçmeyeceğini, hatta kalbini ayaklarının altında çiğnetmeyi bile göze aldığını ifade eden bir mektup yazarak amcasına kızına olan aşkının ciddiyetini ortaya koymaktadır.

2.2.3.17. Cemal

İskenderiye S... Devlet Hastanesi’nde çalışan başarılı bir cerrahdır. Hastanede çalışanları ile arasında seviyeli bir ilişki vardır. Hemşire Suat ona âşıktır

¹⁵⁵ ‘Abdulhalîm ‘Abdullah, *Lakîta*, s. 204.

¹⁵⁶ ‘Abdulhalîm ‘Abdullah, *Lakîta*, s. 205.

ancak söylemeye cesaret edemez. Doktorluk mesleğinin yanında İskenderiye’de bir otel işletmektedir. İşi için İskenderiye de ikamet eden Cemal, aslen Giza yakınlarında bir köydenir. Fırsat bulduğunda köyünü ve ailesini ziyaret etmektedir. Geleneklerine bağlı bir köy ağasının oğludur. Cemal de tıpkı babası gibi geleneklere bağlı olduğunu şu şekilde ifade etmektedir:

*“Senin damarlarında akan köylü kanıyla benim damarlarımda akan kanın aynı olduğunu unutma, ben de senin gibi şerefimi korumaya ve geleneklere bağlı kalmaya çalışıyorum.”*¹⁵⁷

Ailenin en büyük çocuğudur. Ailesi onun olgunluğuna ve zekâsına güvenmekte bu nedenle hayatı ile ilgili kararlarına müdahil olmamaktadır. Cemal, Leyla’nın gözüyle “hareketleri hızlı, yürüyüşü yavaş, ne uzun ne kısa, zayıf, esmer tenli ve etkileyici gözleri olan” biridir.

Doktor Cemal, Kahire’den İskenderiye’ye gelen ve Devlet Hastanesi’nde çalışmaya başlayan Leyla ile ilk gün tanışır. Cemal beyaz elbiseler içindeki Leyla’nın konuşması ve güzelliği karşısında büyülenir. Ona daha önce hiçbir hemşireye göstermediği bir gösterir. Bu ilgi hemşirelerin Leyla’yı kıskanasına neden olur. Daha önceki çalıştığı hastanede ameliyathane tecrübesi olan Leyla, Doktor Cemal ile ameliyathanede birlikte çalışmaya başlar. Her geçen gün doktorun Leyla’ya karşı ilgisi artmaya başlar.

*“Leyladan başka birisini çağırmayı ve ondan başkasına sorumluluk vermeyi sevmiyor, ameliyat esnasında her zaman yanında oluyordu. Leyla’dan başka hiç kimseyi becerikli, dikkatli ve ihlaslı görmüyordu. Leyla ise doktorun çalışmasını sevdiğini zannediyor onun bizzat kendisini sevdiğinin farkına varamıyordu. O tek bir şeyi seviyordu... Bu doktorun kendisine gösterdiği aşırı şefkat ve kendisine verdiği büyük değeri.”*¹⁵⁸

Aradan altı aylık bir süre geçmesine rağmen taraflar birbirlerine alışmanın dışında bir şey hissetmezler. İkili ilişkiler gayet seviyeli, edep ve nezaket çerçevesindedir. Aşk henüz kuluçka dönemindedir. Ancak ilerleyen süreçte Cemal Leyla’yı daha yakından tanımak ister. Leyla geçmişiyile ilgili gerçeği ona anlatmaz. Ona da diğer insanlara anlattığı hayat hikâyesini anlatır.

¹⁵⁷ ‘Abdulhalim ‘Abdullah, *Lakîta*, s. 209.

¹⁵⁸ ‘Abdulhalim ‘Abdullah, *Lakîta*, s. 155.

Cemal ve Leyla zamanla hastanedeki mesai saatleri dışında da bir araya gelmeye başlarlar. Aralarındaki ilk buluşma tesadüfidir ancak diğer görüşmeler için aynı şey söylenemez Leyla günün yorgunluğunu atmak için şehir sakinlerinin yaptığı gibi ikinci vaktinde sahile indiğinde Cemal’de oradadır. Aralarında geçen sohbetlerde Leyla’nın yaptığı felsefi konuşmalar karşısında Cemal şaşırmakta ve ona karşı hayranlığını şu şekilde ifade etmektedir:

“Bunların ne anlamaya geldiğini anlamaya çalışmaktan zihnim yoruldu. Bu gün senin zekân her gün temizlediğin neşterden daha keskin!”¹⁵⁹

Cemal ona karşı hissettiği duyguları açıklamaya karar verir. Ancak öncelikle Leyla’nın hayatında birisinin olup olmadığını öğrenmesi gerekir. İçini rahatlatan cevabın ardından ona nişanlanmayı teklif eder. Bu teklif karşısında Leyla ne yapacağını bilemez. Cevap vermek için bir haftalık müddet ister. Manevi babası Emin Bey’e durumu anlatan bir mektup yazar ve ondan ne yapması gerektiği konusunda yardım ister. Emin bey gönderdiği mektupta ona şöyle cevap verir:

“Eğer onun seninle evlenmeyi çok istediğine inanıyorsan ona durumunu açıkla. Senin değil de bazı insanların onların günahkâr oldukları ortaya çıkana kadar kendine mukayyet ol. Eğer seni eş olarak kabul ederse bundan sonra ona yalan söylemezsin diğer türlü olursa senin bir Allah’ın var. İşte bu bizim takip etmemiz gereken yol bu... Kandırmak ya da hile yapmak yok, kesinlikle Allah’ın hükmü gerçekleşecektir.”¹⁶⁰

Leyla mektubu okuduktan sonra Cemal’e durumunu açıklamaya karar verir. Bir ikinci vakti deniz kenarında buluşurlar. Leyla her şeyi anlatmaya kararlıdır ve Cemal’e kendisinin bir yalancı olduğunu söyler. Ardından sırrını ona şu şekilde açıklar:

“...Annem sevdi... Babam kaçtı... İşte Leyla bu!”¹⁶¹

Cemal, Leylanın söyledikleri karşısında şaşırır ancak onu suçlamaz. Aksine Onu kabullenir. Onun gözünde Leyla’yı yalan söylemeye zorlayan ve ona zulmeden toplum suçludur. Cemal için önemli olan Leyla’dır ailesinin kim olduğunun önemi yoktur.

¹⁵⁹ ‘Abdulhalim ‘Abdullah, *Lakîta*, s. 158.

¹⁶⁰ ‘Abdulhalim ‘Abdullah, *Lakîta*, s. 172-173.

¹⁶¹ ‘Abdulhalim ‘Abdullah, *Lakîta*, s. 176.

O sevdiği için her şeyi göze almıştır. Leyla'nın lakita olduğunu öğrenen ve bu evliliğe karşı çıkan babasına karşı sonuna kadar direnmesi bunun bir örneğidir. Ancak Cemal, Leyla'nın çaresiz bir hastalığa yakalanması karşısında eli kolu bağlı kalır ve sevdiği gözlerinin önünde hayata veda eder. Leyla'nın ölümünün ardından İskenderiye'de kalmaya dayanamayan Cemal ailesinin yanında yaşamaya başlamıştır.

2.2.3.18. Baş Hizmetli Kadın

C... Yetimhanesinde çalışmaktadır. Orada çalışan hizmetlilerin sorumlusudur. Yaşına ve dış görünüşüne dair herhangi bir bilgi yoktur. Müdürden aldığı talimatları hizmetlilere tebliğ etmek ve uygulatmakla yükümlüdür. Hizmetlilerin görevlerini ihmal ettiklerinden dolayı onları müdüre şikayet ederek dert yanmaktadır. Bu nedenle “yolunu bu cahillerin arasına düşürdüğü için zamana ve böyle bir mesleğe ihtiyaç duyduğu için şartlara”¹⁶² kızmaktadır. Yetimhanede samimiyeti ile ön plana çıkan sütanne Zeyneb'in yetkililerin yanında itibar kazanmasından korkmakta ve onu kıskanmaktadır.

2.2.3.19. Emin Bey'in Karısı

Omuzundaki örtüsüyle henüz namazdan yeni ayrılan birini andıran ihtişam sahibi bir kadındır. “Üzerinde bir güzellik bir kutsiyet”¹⁶³ vardır. Çocuk doğurmadığı için vücudu tazeliğini korumaktadır. Arada bir evlerini ziyaret eden Leyla'yı şefkatle ve merhametle karşılamaktadır.

2.2.3.20. Başhemşire

Kahire'de özel Doktor K... Hastanesi'nde çalışmaktadır. Romanda ismi açık bir şekilde zikredilmemiştir. Hastaneye yeni gelen Leyla'nın hemşirelik eğitimi ile ilgilenmektedir. Zamanla Leyla'nın hastanede doktorlar ve hastalar tarafından sevilmesini kıskanır ve ondan kurtulmanın yollarını arar. Daha önceden iyiliğinin dokunduğu üç hemşireyle bir araya gelerek ona iftira atarlar. Leyla bu sebeple hastaneden kovulur ve işsiz kalır.

2.2.3.21. Mücahit

Leyla'nın sütkardeşi Kevkeb'in kocasıdır. Giza yakınlarında bir köyde oturan Doktor Cemal'in babasının yanında tarlada çalışmaktadır.

¹⁶² ‘Abdulhalim ‘Abdullah, *Lakita*, s. 17-18.

¹⁶³ ‘Abdulhalim ‘Abdullah, *Lakita*, s. 100.

2.2.3.22. Ahlâm'ın Anne ve Babası

Doktor K...Hastanesi'nde çalışan Ahlâm ile mektupla iletişim kurmaktadırlar. Gönderdiği mektuplarda içinde buldukları yoksulluk nedeniyle çektikleri sıkıntılardan şikâyet etmektedirler. Ahlâm'ın ihtiyaçlarından artanları kardeşlerine göndermesini isterler. Kızları Ahlâm amcasının oğluyula evlenmek istemektedir. Baba, yeğenin yeterli parası olmadığı için bu evliliğe karşı çıkmaktadır.

2.2.3.23. Karşı Komşunun Oğlu

Leyla'nın karşı komşusunun en büyük oğludur. Yirmili yaşlarda çalışkan ve derslerinde başarılı bir üniversite öğrencisidir. Ailesi son zamanlarda onun davranışlarında bir değişme olduğunu fark etmiştir. "Yemeden içmeden kesilmiş, keyifsiz ve daima suratı asıktır."¹⁶⁴ Onun âşık olduğu anlarlar ancak kimse Leyla'ya âşık olduğunu bilmemektedir. Genç yazdığı bir mektup ile Leyla'ya aşkı ilan eder. Ancak Leyla mektubu okur ve yırtar.

2.2.3.24. Doktor Rüşti

İskenderiye S... Devlet Hastanesi'nde çalışan bir doktordur. Bunun dışında eserde şahısla ilgili bilgi yoktur.

2.2.3.25. Mobilya Tüccarı

Leyla'nın Kahire'de oturduğu evin eşyalarını satın aldığı İskenderiye'ye giderken eşyalarını tekrar sattığı eski bir mobilya dükkânının sahibidir.

2.2.4. Zaman

Anlatma esasına bağlı edebi metinlerin tahlilinde karşımıza çıkan temel unsurlardan birisi de zamandır.¹⁶⁵ Bir romanda zaman tablosu vak'a zamanı ve anlatma zamanı olmak üzere iki düzeyde şekillenir.¹⁶⁶ Anlatma zamanı, olayların anlatıcı tarafından görülüp, öğrenilip, yaşanıp, idrak edildikten sonra, kendi tercih ve imkânlarına göre okuyucuya nakledildiği zamandır. Vak'a zamanı ise, romanda olayların başlama ve bitiş noktası arasında geçen zaman, yani eserde anlatılan olayların veya olay örgüsünün içinde yaşandığı zamandır. Romanın iç dünyası ile alakalı olan vak'a zamanı, her ne kadar gerçek dünyadaki zamana benzese de

¹⁶⁴ 'Abdulhalîm 'Abdullah, *Lakîta*, s. 110-111.

¹⁶⁵ Çetişli, *Metin Tahliline Giriş/2- Hikâye- Roman- Tiyatro*, s. 95.

¹⁶⁶ Tekin, *Roman Sanatı Romanın Unsurları 1*, s. 131.

itibaridir.¹⁶⁷ Okuyucu eserin geniş dünyasını itibari zaman merceğinden idrak edecektir. Burada yazara düşen en önemli görev itibari zamanı, vak'a zamanının karakteristiğine uygun düşecek şekilde düzenlemektir.¹⁶⁸

Lakîta romanında 'Abdulhalîm 'Abdullah, romanın genel terkininde vak'a zamanıyla ilgili bir tarih ya da herhangi bir dönemi hatırlatacak karakteristik bir hadiseye yer vermemiştir. Dolayısıyla olayların yaşandığı tarih tespit edilememiştir. Romanda ele alınan olaylar sadece Mısır toplumunu ilgilendiren olaylar olmayıp aksine bütün dünyayı yakından ilgilendiren şeyler olduğu düşünöldüğünde yazarın zamana evrensel bir boyut kazandırmak istediğı düşünölebilir.

Romanın anlatma zamanı, -arada anlatılmadan geçen zamanla birlikte- yaklaşık on sekiz yıllık bir zamanı kapsar. Anlatılan süre Leyla'nın tarlada bulunduğı gün başlar ve onun ölümüyle sona erer. Romanda olaylar Leyla'nın hayatına paralel olarak kronolojik bir şekilde anlatılmaktadır.

2.2.5. Mekân

Romanın insanla, insanın yaşadığı çevreyle, insanın hayalleriyle ilgili bir tür olduğu düşünöldüğünde insanın yaşadığı mekânın da, romanda belirleyici öğelerden biri olması gerektiğı söylenebilir. Bu güne kadar mekân unsurunun bulunmadığı bir romanın yazılmamış olması da bunu göstermektedir.¹⁶⁹ Roman içerisinde farklı işlevlere sahip olan mekân öncelikle romanda anlatılan olayların sahnesi konumundadır. Mekân, roman kişilerinin kimlik ve kişiliklerinin, sosyal, kültürel, ekonomik konumlarının sunuluşunda ve hissettirilmesinde, sosyal yaşantılarının sergilenmesinde önemli bir işleve sahiptir.¹⁷⁰ Ayrıca mekân, vak'anın bir öğesi olarak aksiyonun oluşmasına ve şekillenmesine de etki eder.

Lakita romanında hadiselerin anlatımı esnasında sahne görevi yerine getiren birçok açık ve kapalı mekân bulunmaktadır. Romanda hikâyelerin asıl anlatıldığı ve şimdiki zamanın yaşandığı en önemli açık mekânlar Kahire, İskenderiye ve Giza şehirleridir. İskenderiye ve Kahire dışında adı zikredilen fakat olayların gelişmesine herhangi bir katkısı olmayan diğere açık mekânlar da vardır. Asvan ve Buheyra

¹⁶⁷ Çetişli, *Metin Tahliline Giriş/2- Hikâye- Roman- Tiyatro*, s. 95-98.

¹⁶⁸ Tekin, *Roman Sanatı Romanın Unsurları 1*, s. 134.

¹⁶⁹ Mehmet Bakır Şengöl, "Romanda Mekân Kavramı", *The Journal of International Social Research*, Volume 3/11, Spring 2010, s. 531.

¹⁷⁰ Çetin, *Roman Çözümleme Yöntemi*, s. 133.

romandaki bu tür mekânlara örnek niteliğindedir. Romanda yer alan birçok kapalı mekânda bulunmaktadır. Bu mekânlara buldukları şehirlerin başlığı altında değinilecektir.

2.2.5.1. Kahire

Kahire, romanda hikâyenin başladığı ve geliştiği merkezi yer olarak karşımıza çıkar. Başkahraman Leyla'nın doğduğu ve hayatından on yedi yıllık bir zaman dilimini geçirdiği mekândır. Eserdeki kahramanların çoğu da Kahire ve çevresindeki köylerdendir. Kahire'de daha çok olayların geçtiği kapalı mekânlar ön plana çıkar.

Kahire'deki en önemli kapalı mekânlardan birisi C...yetimhanesidir. Başkahraman Leyla'nın henüz iki günlük bebekken girdiği ve on üç yıl sonra çıktığı mekândır. Olaylara en uzun süre sahne olan mekân olması sebebiyle farklı bir öneme sahiptir. Yazar C...yetimhanesini geniş bir şekilde tasvir ederek okuyucuya tanıtmaya çalışmamış daha çok okuyucun dikkatini burada geçen olaylara yoğunlaştırmıştır. C... yetimhanesinde geniş yatakhanelerde renkleri, yaşları, aileleri farklı, kaderleri ortak olan çocuklar bir arada yaşamaktadırlar. Yetimhanede çocukların ihtiyaçları için tahsis edilmiş hizmetliler, sütanneler, doktorlar, aşçılar ve öğretmenler çalışmaktadır. Başkahraman Leyla on üç yaşına geldiğinde yetimhaneden ayrılır ve mekânın kurgudaki yeri sona erer.

Mekânın başkahraman Leyla üzerindeki etkisine değinecek olursak karşımıza olumsuz bir tablo çıkmaktadır. Yetimhane çalışanları özellikle hizmetliler buradaki çocukların topluma davetsiz bir şekilde dâhil olduklarını, bu sebeple onların toplumun düzenini bozduklarını düşünmekte ve onlara bu düşünce doğrultusunda muamelede bulunmaktadırlar. Bu durum oradaki çocukların özellikle başkahraman Leyla'nın psikolojisine olumsuz yönde tesir etmiştir. Bu tesiri, lakita olarak dünyaya gelmesinde kendisinin bir suçu olmadığını, iç dünyasındaki karanlıktan sıyrılarak hayata yüzünü dönmesini ve bütün insanlar gibi onun da yaşama hakkı olduğunu söyleyen Emin Bey'e, Leyla'nın verdiği şu cevapta açık bir şekilde görmemiz mümkündür:

“Babacığım... Ben gerçekten böyle miyim? Biz C...yetimhanesindeyken hepimizin birinin ağzından böyle bir konuşma dinlemeye ihtiyacı vardı.

Benim yollarımın ayrıldığı arkadaşlarım var, onların hepsi de benden daha fazla umutsuz ve benden daha fazla karamsarlardı. Etrafa lanet saçtıkları gibi bizleri de farklı şehirlere dağıttılar. İnsanlar bizim durumumuza karşı sanki bir belayla mücadele edermişçesine el birliği yaptılar. Tabi ki onlar bize göre çok asıldılar. Ama sen bana “Yaşamak bizim de hakkımız dedin...” Belki arkadaşlarım yaşıyordur acaba ben de yaşayabilir miyim?”¹⁷¹

Kahire’deki önemli kapalı mekânlardan biri de yetimhaneden ayrıldıktan sonra Leyla’nın çalıştığı Doktor K... Hastanesi’dir. Yazar hastanenin gerçek ismini eserde zikretmemiştir. Hastane, eserin “Doktor K... Hastanesi’nde” bölümünün giriş kısmında şu şekilde tasvir edilmektedir:

“Güzel revakları, geniş balkonları küçük bir bahçeye bakan Doktor K... Uygulama Hastanesi, Kahire’nin sakin bir mahallesindeydi. Tedavi görenler gözlerini küçük bahçeye her açtığında rahatlıyor ve bahçe onlara güzel kokular getiriyordu. Bu hastaneye insanlardan sadece gücü yetenler gelebiliyordu. Ziyaret saatinde hastanenin önündeki caddeyi çoğu zaman özel otomobiller ve faytonlarla dolu olduğunu görürsün. Sen tüm bunlardan hastane sahibinin ne kadar zengin olduğunu ve elinde ne kadar para döndüğünü bilebilir ya da tahmin edebilirsin.”¹⁷²

Yazar bu betimlemeyle hastane sahibi Doktor K...’nın maddi durumu hakkında okuyucuya doğrudan bilgi vermektedir. Aynı şekilde buraya tedaviye gelen hastaların da ekonomik seviyelerinin normalin üzerinde olması gerektiği anlaşılmaktadır.

Romandaki mekânlar başkahraman Leyla’nın mekânla ilişkisi nispetinde olaylara sahne olmuştur. Bu açıdan baktığımızda başkahramanın hastaneden çıktıktan sonra bütün vaktini geçirdiği evi romandaki en önemli kapalı mekânlardan birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Kahire’deki kenar mahallerin birinde bulunan bu kapalı mekânla ilgili yazarın vermiş olduğu bilgiler onun nasıl bir hayat süreceği konusunda okuyucuya ipuçları vermektedir.

“Caddelerde dönüp dolaşıp bakkal ve ütücü aradıktan sonra Leyla bir tek gözülü bir ev buldu. Onu yapan sanki yalnız bir kişinin yaşaması için yapmıştı.

¹⁷¹ ‘Abdulhalîm ‘Abdullah, *Lakîta*, s. 82.

¹⁷² ‘Abdulhalîm ‘Abdullah, *Lakîta*, s. 47.

*Dördüncü katta geniş bir evin çatısında bir odaydı. Odanın caddeye bakan bir penceresi, kapısının karşısında bu pencereden bakanın ilk baktığında gözlerini alan bir kat daha yüksek büyük bir ev vardı.*¹⁷³

Bu oda, gayrimeşru bir ilişki sonucu dünyaya gelmesi nedeniyle yetimhanede hor görülen, hastanede ise yalanlarla kendisine yer edinmeye çalışan başkahraman Leyla'nın iç dünyasının ve ruhsal yönünün ortaya konulması bağlamında yazarın tercih ettiği bir kapalı mekân türüdür. Hastane dışında vaktinin çoğunu bu odada geçiren kahramanın zamanla iç dünyasında hareketlenmeler meydana gelmeye başlamıştır.

Kahire'de karşımıza çıkan bir diğer kapalı mekân da Emin Bey'in evidir. Leyla'nın Emin Bey'i ziyaretlerinde romana sahne görevi yapan bu kapalı mekân ile ilgili romanda detaylı bir bilgi yoktur.

2.2.5.2. İskenderiye

Lakîta romanında Kahire'den sonra en önemli açık mekân İskenderiye'dir. Başkahraman Leyla'nın Kahire'deki Doktor K... Hastanesi'nden kovulmasının ardından Emin Bey'in referansı ile İskenderiye S... Devlet Hastanesi'ne atanır. Leyla'nın Kahire'den İskenderiye'ye taşınmasının ardından romana sahne görevini İskenderiye üstlenir. Şehir hikâyesinin son bulduğu mekân olması itibariyle önemlidir.

Yazar, Kahire'de sıkışıp kalan olay örgüsünü İskenderiye'ye taşıyarak romana hareketlilik getirmiştir. Burada şehrin doğal atmosferini kullanan 'Abdulhâlim Abdullah, Leyla ile Doktor Cemal'in arasındaki aşkla konuya da farklı bir boyut kazandırmıştır.

Yazar, eserde İskenderiye ile ilgili tasvirler yapmamıştır. Okuyucu zihnindeki İskenderiye algısıyla olayları değerlendirmeye yöneltmiştir. Ancak yazar Leyla ile Cemal'in buluştukları sahil manzarasını Cemal'in gözünden öznel tasvir tekniği ile okuyucuya şu şekilde aktarmıştır:

"Bu gün kâinat sükûnetin ve huzurun göstergesi gibi geliyor bana. Kâinatın bütün unsurları kardeşiyle birlikte bir insicam içine girmiş ve bu insicamdan bir güzellik fıskırmış. Meltem rüzgârıyla deniz sulh yapmış rüzgâr sakın deniz sütliman; kuşlar gökyüzünde süzülüyor, kartalla serçeler yan yana, ağaçların dalları sessiz

¹⁷³ 'Abdulhâlim 'Abdullah, *Lakîta*, s. 59.

*sessiz dans ediyor, güneşin insanlara gönderdiği sıcaklık ne az ne de çok sıcak. Gökyüzünün mavisikle denizin mavisine ise tek bir şeyden yaratılmış gibi aralarında ayrı bir uyum var. Martular denizin üzerinde süzülüyor, sanki aralarında bir anlaşma varmış gibi balıklara saldırmıyorlar. Kâinattaki her şey huzur ve sessizlik için bir olmuş gibi, dünya sanki bir bayram için hazırlanıyor...”*¹⁷⁴

Romanda İskenderiye de karşımıza çıkan kapalı mekânlar başta İskenderiye S... Devlet Hastanesi, Leyla'nın evi, Cemal'in evi ve başkahramanın İskenderiye'ye ilk geldiği gün geceyi geçirdiği oteldir. Romanda bu mekânların sadece isimleri zikredilmekte mekânlarla ilgili doğrudan bilgi verilmemektedir. Kahire'de başlayan aksiyon Leylanın ölümüyle İskenderiye'de son bulmuştur.

2.2.5.3. Giza

Kahire ve İskenderiye ile kent hayatından manzaralar sunan yazar, Giza da bulunan Doktor Cemal'in köyü ile de esere köy manzaralarını taşımıştır. Burası Cemal'in nişanlısını ailesi ile tanıştırmak için geldikleri, şehirden uzak bir kaç gün vakit geçirdikleri doğal bir tabiat ortamıdır. Bu doğal ortamda kısa da olsa başkahraman hayatının en mutlu günlerini geçirmiştir.

Yazar, köy atmosferini ve bu atmosferin kahramanlara etkisini okuyucuya sık sık hissettirmektedir. Okuyucu ilk defa bu köy ziyareti esnasında başkahraman Leyla'nın mutluluğuna tanık olmaktadır.

“Ay, gümüş renkli ışıklarını yeşil tarlaların üzerine gönderiyordu. Cemal ve Leyla babalarının gönderdiği asil atlardan bir atın çektiği faytona bindiklerinde ay, ışığıyla yolda yürüyenlere ve akşam sohbeti yapanlara hayat veriyordu. Sakin köy gecesi iki sevgilinin kalbini eşsiz bir güzellikle doldurmuştu.

*Ayın ışıkları yüzlerinde raks ederken onları bir sessizlik kaplamıştı. Üzerinde çiğ taneleri olan toprakta yürüyen atın ayak sesleri ve ona karşılık veren kurbağa ve çekirgelerin seslerinden başka hiçbir ses yoktu. Onlar daha önce böyle bir ortamda hiç bulunmamışlardı. Arabanın kendilerini sonsuzluğa götürdüğünü zannettiler, bir birleriyle konuşmadan “biz mutluyuz” diyorlardı.”*¹⁷⁵

¹⁷⁴ ‘Abdulhalim ‘Abdullah, *Lakîta*, s. 174.

¹⁷⁵ ‘Abdulhalim ‘Abdullah, *Lakîta*, s. 181.

Leyla nişanlısı Cemal ile çıktığı köy gezisinde hayatının en mutlu gününü yaşamaktadır. Ancak hayata sürekli olumsuz bir pencereden bakan Leyla, geleceğe dair umutsuz ve yaşadıkları ile yetinmektedir.

“Köy ağasının oğlu değerli nişanlısıyla birlikte gökten düşen mutluluklarının tadını çıkarmak için soluk güz güneşinin altında tarlalarda dolaşmak için iki kişilik bir geziye çıktılar.

Leyla mavi elbiseler içerisinde kuşluk güneşinin vurduğu yeşil tarlalara hafif ayakkabılarıyla daldı güzel ayaklarına ilk defa köy toprağı değmişti. Sonra yanı başında küçük bir dere ve nehrin kenarında insanlardan gelebilecek tehlikelerden uzak olmak için kuşların en yüksek dallarına yuva yaptığı ağaçların olduğu düz bir yolda yürümeye başladılar.

El ele tutuşarak yürüdüler. İki aşığın konuştuklarını sessizlik dinliyordu sadece. Leyla kendi kendine konuşurcasına şöyle dedi:

- *Bu bana yeter... Bundan daha fazlasını istemiyorum. Keşke seninle hikâyemiz burada sona erse. Her geçen gün şu parlayan şebnem taneciklerinden birine dönüşüyorum. Sanki bir süre sonra güneş beni kurutacak; uçacak ve gökyüzünde kaybolacağım.”¹⁷⁶*

Burada mekânın kahraman üzerindeki etkisine bakacak olursak, başkahramanın şehir hayatında yalnızlığına, karamsarlığına ve iç dünyasındaki düşünsel hareketliliğine alışık olan okuyucunun karşısına, köy atmosferinin etkisiyle farklı bir Leyla çıkmaktadır. Yani değişen atmosferin kahraman üzerindeki etkisi açık bir şekilde görülmektedir.

Romandaki mekân unsuruna genel olarak baktığımızda Kahire’de yaşanan olaylarla birlikte mekân unsuru da ön plana çıkarken İskenderiye’de dikkatler daha çok olaylara yöneltilmiştir. Leyla’nın İskenderiye de kaldığı evden hiçbir şekilde bahsedilmemesi bunu destekler niteliktedir.

2.3. Anlatım Teknikleri

Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah, *Lakîta* adlı eserinde, olayları aktarırken çok sayıda anlatım tekniğinden faydalanmıştır. Anlatım tekniklerinin çeşitliliği, romanı tekdüzelikten kurtarmış ve eserde karşılaşılan şahısların, olayların ve durumların farklı yönleriyle okuyucuya aktarılmasını sağlamıştır. ‘Abdulhalîm

¹⁷⁶ ‘Abdulhalîm ‘Abdullah, *Lakîta*, s. 186.

Abdullah'ın bu eserde kullandığı anlatım teknikleri; anlatma-gösterme, tasvir, diyalog, geriye dönüş, montaj, iç diyalog, iç monolog, özetleme, iç çözümleme ve mektup, teknikleridir.

2.3.1. Anlatma-Gösterme Tekniği

Romanlarda olayların sunuluş biçimi genellikle ya “anlatma” ya da “gösterme” metoduyla gerçekleşir.¹⁷⁷ Anlatma metodu, romandaki olup bitenlerin birisi tarafından anlatıldığı, okuyucunun metinden daha çok anlatıcıya odaklandığı bir tekniktir.¹⁷⁸ Gösterme metodu ise, bir olayı ya da durumu, belli bir zaman ve yer içinde, daha çok kişiler arası konuşma ve eylem biçiminde okuyucuya sunmaktır. Bu yöntem de okuyucu kendisini iyice olayların içinde hisseder; çünkü olaylara sanki geçtikleri sırada tanık olmaktadır.¹⁷⁹

Anlatma-gösterme tekniği ‘Abdulhalîm ‘Abdullah’ın eserde sıkça kullandığı anlatım tekniklerinden birisidir. Yazar, bu tekniği bazen ayrı ayrı bazen de iç içe olmak üzere romanın pek çok yerinde kullanmıştır.

Leyla'nın İskenderiye'ye gitmeden önce yaptığı hazırlıklar okuyucuya *anlatma tekniği* ile aktarılmıştır.

“Evine döndü, odasına girdi, lambayı yaktı. Sonra satılacakları satılmayacakları bir yere ayırmaya ve yolculukta lazım olacakları bavuluna yerleştirmeye başladı. Ardından dinlenmek için oturdu. Bir ara odasının kapısına doğru göz attığında kenarları güzelce katlanmış lambanın ışığında parlayan beyaz bir kâğıt dikkatini çekti. Önce işe yaramayan kâğıtların arasından düştüğünü zannetti. Fakat kâğıt özenle katlandığı için sanki onu çağırıyordu. Kâğıdı almak için yerinden kalktı, açtı ve içindekileri okudu.”¹⁸⁰

Leyla'nın yetimhaneden ayrılmadan önce arkadaşlarından biriyle aralarında geçen şu diyalog *gösterme metoduna* örnek teşkil etmektedir.

“- Neyin var Leyla çok dalgın ve çok üzgün görünüyorsun? Buradan ayrılacağın gün daha fazla düşünmeye ve daha fazla kederlenmeye başladın? Yetimhaneden çıkacak ilk kız sen misin? Senden önce de bir sürü kız gönderdik

¹⁷⁷ Nurullah Çetin, *Roman Çözümleme Yöntemi*, s. 114.

¹⁷⁸ Çetin, *Roman Çözümleme Yöntemi*, s. 115.

¹⁷⁹ Tekin, *Roman Sanatı ve Romanın Unsurları*, s. 70.

¹⁸⁰ ‘Abdulhalîm ‘Abdullah, *Lakîta*, s. 140.

senin gibi olanı hiç görmedik. Allah sana yardım etsin ve içinde bulunduğun durumdan kurtarsın.

- Birincinin ölümlü dünyaya gelmesi ikinciye cesaret vermez, aksine korkutur onu. Ben öldükten sonra, insanlar benden önce ölmüşler ya da ölmemişler ne fark eder! Karanlığa düştüğünüzde bu günün size hiçbir faydası olmayacak.”

Yazarın eserde her iki tekniği iç içe kullandığı bölümler de vardır. Aşağıdaki bölüm her iki metodun iç içe kullanımına örnek teşkil etmektedir. Koyu renkli kısımlar *anlatma* metoduyla diğer kısımlar *gösterme* metoduyla aktarılmıştır.

- “Bu, yetimhanenin dışında yaşayanlarla benim aramdaki bağı güçlendirmez. Ben annemin bana bıraktığından daha fazla bir şey almayacağım. Ben mirasçı da değilim kendine miras bırakılan da değilim! Siz onu benden sonrakine verin efendim. Bırakın beni şu kâğıdı imzalayayım.

Müdür bıraktı, kız imzaladı. Herkesin ağız açık kaldı ve onu şöyle derken duydular:”

Eserde, *anlatma-gösterme-anlatma* şeklinde aktarılan bölümler de vardır. Aşağıda verilen bölümden diyaloglar *gösterme* tekniği, diğer yerler ise *anlatma* tekniği kullanılarak aktarılmıştır.

Onlar, hastalar uykuya daldığında ve gece sessizliğe büründüğünde hastanenin odalarının birinde bir araya gelen dört hemşireydi. Masanın etrafını iyice gözetlediler ve masaya dirseklerini koyarak yaslandılar, neredeyse kafaları birbirlerine değinceye kadar bir birlerine yaklaştılar, eğer oradan birisi geçip onları bu şekilde görseydi tehlikeli bir iş çevirdiklerini anlayacaktı.

“ Oturanlardan birisi çok hafif bir sesle şöyle dedi:

- Emrettiğiniz gibi istediğiniz zamanda ve istediğiniz yere geldik hanımefendim, hastaneye girdiğimizden beri üçümüze karşı yapmış olduğumuz iyilikleri ödeyebileceğimiz bir görev vereceksiniz galiba!

Diğer ikisi de çok dikkatli görünüyorlardı etrafına bakındılar ve şöyle dediler:

- Kesinlikle

Başhemşire onlara doğru iyice yaklaştı ve fısıldaşma başladı:

- *Sizler benim kızlarım olduğunuz için güvenilirsiniz ve ben sizin çıkarlarınızı her şeyin üzerinde tutuyorum üstelik ben sizin göremediğiniz duvarların arkasında gizlenemeyen bazı şeyler görüyorum. Bu hastanede hepimiz bir kızın tehdidi altındayız ve o sizlerin ilerleyeceği yolda duruyor ve sebebini bilmediğimiz bir şekilde iyiliği ve şefkatiyle her şeyi elde ediyor.*

Ve sizler biliyorsunuz ki Doktor K... çok iyi kalpli bir adam. Bir insanın birisi hakkındaki düşüncelerini değiştirmek zordur ancak çok zayıf temellere dayalı bir düşünceyi karşı konulamayacak bir şekilde ispatlarsan bu çok da zor olmaz.

Lakîta kız Leyla'ya gelince, güzelliğiyle büyülüyor, kibarlığıyla hastaların ve doktorların kalplerini fethediyor. Kızlarım, dünya bir mücadeleden ve savaştan ibarettir ve ben amaca götüren her şeyin meşru olduğuna inananlardanım. Yolumuzda büyük bir engel olan bu kızın yolumuzdan çekilmesi için yardımlaşmalıyız. Leyla gibi güzellerin yüzüne hiçbir kapı kapanmaz, biz büyük bir suç işlemeyeceğiz. Bu hastaneden ayrıldıktan sonra başka bir hastanede ya da istediği herhangi bir yerde çalışacak. Onun kalmasına gelince sizler biliyorsunuz ki Doktor K..., onu çok seviyor ve hastalar da ona çeşitli ikramlarda bulunuyorlar. Hastaneye girdiği dört yıldan bu yana hiç görmediğim ve bu günlerde şahit olduğum en garip şey ise, onun şu günlerdeki kibirli tavırları... Sizlere güvenmesem sizleri rahatsız etmezdim, benim isteğim o bize ulaşmadan önce yardım elinizi uzatmanız. Çünkü Leyla korkunç bir hayalet, ağır bir kâbus.

Onlardan biri şöyle dedi:

- *Aynen söylediğiniz gibi hanımefendim. Emir sizin, bize ne yağacağımızı emredin, biz yanınızdayız, emrinize amadeyiz. Plan yapılmış ve tüm aktörler rolünü öğrenmişti, sahnenin perdesini kaldırmaktan başka geriye bir şey kalmamıştı.*¹⁸¹

¹⁸¹ ‘Abdulhalîm ‘Abdullah, *Lakîta*, s. 121-123.

Leyla başına gelecek durumlardan bihaber, tertemiz bir melek gibi güzel rüyalar görerek ya da görmeden uyuyordu. Kötü niyetler onun tertemiz niyetinin üzerine musallat olmuştu, zalim bir hareket onun sessizliğine sızıyordu.”¹⁸²

2.3.2. Tasvir Tekniği

Tasvir; insan, tabiat, eşya ve mekânın kelimelerle resmedilmesi; adeta görünür hale getirilmesi, okuyucunun gözü önünde tecessüm ettirilmesidir.¹⁸³ Farklı bir ifadeyle mekânda yan yana bulunan ve aynı zaman içinde var olan objelerin gösterilmesidir.¹⁸⁴ Roman sanatında en fazla kullanılan anlatım tekniklerinden biri olan tasvir, ‘Abdulhalîm ‘Abdullah tarafından eserde çok sık bir şekilde kullanılmıştır.

Yazarın Cemal’in ağzından İskenderiye’deki bir ikinci vaktini anlattığı aşağıdaki bölüm, tasvir tekniğine örnek niteliktedir.

*“Bu gün kâinat sükûnetin ve huzurun göstergesi gibi geliyor bana. Kâinatın bütün unsurları bir insicam içine girmiş ve bu insicamdan bir güzellik doğmuş. Meltem rüzgârıyla deniz sulh yapmış rüzgâr sakın deniz sütliman; kuşlar gökyüzünde süzülüyor, kartalla serçeler yan yana, ağaçların dalları sessiz sessiz dans ediyor, güneşin insanlara gönderdiği sıcaklık ne az ne de çok sıcak. Gökyüzünün mavisikle denizin mavisi ise tek bir şeyden yaratılmış gibi aralarında ayrı bir uyum var. Martılar denizin üzerinde süzülüyor, sanki aralarında bir anlaşma varmış gibi balıklara saldırmıyorlar. Kâinattaki her şey huzur ve sessizlik için bir olmuş gibi, dünya sanki bir bayram için hazırlanıyor...”*¹⁸⁵

Yazar, Leylanın çalıştığı Doktor K... Hastanesi’ni de, tasvir tekniği ile okuyucunun gözünde canlandırılmaya çalışmıştır.

“Güzel revakları, geniş balkonları küçük bir bahçeye bakan Doktor K... Uygulama Hastanesi, Kahire’nin sakın bir mahallesindeydi. Tedavi görenler gözlerini küçük bahçeye her açtığı anda rahatlıyor ve bahçe onlara güzel kokular getiriyordu. Bu hastaneye insanlardan sadece gücü yetenler gelebiliyordu. Ziyaret

¹⁸² ‘Abdulhalîm ‘Abdullah, *Lakîta*, s. 121-123.

¹⁸³ Çetişli, *Metin Tahliline Giriş/2- Hikâye- Roman- Tiyatro*, s. 89.

¹⁸⁴ Roland Bourneur, Réal Quillet, *Roman Dünyası ve İncelemesi*, (çev. Hüseyin Gümüş), Kültür Bakanlığı Yay., Birinci Baskı, Ankara 1989, s. 99.

¹⁸⁵ ‘Abdulhalîm ‘Abdullah, *Lakîta*, s. 174.

saatinde hastanenin önündeki caddeyi çoğu zaman özel otomobiller ve faytonlarla dolu olduğunu görürsün. Sen tüm bunlardan hastane sahibinin ne kadar zengin olduğunu ve elinde ne kadar para döndüğünü bilebilir ya da tahmin edebilirsin.”¹⁸⁶

2.3.3. Diyalog Tekniği

Diyalog, en az iki insan arasında geçen eden karşılıklı konuşmadır.¹⁸⁷ Bu teknik, yazarın aradan çekilmesi, okurun metin içindeki kişilerle karşı karşıya kalması ve olaya katılımını sağlaması açısından önemlidir. Yani anlatıcı aradan çekildiği için okuyucuya öykü ya da roman kahramanlarını kendi ağızlarından tanıma imkânı verir.¹⁸⁸

Romana çeşitli açılardan güç katan, romanın edebi ve düşünsel yönünü zenginleştiren *diyalog tekniği*,¹⁸⁹ incelediğimiz bu eserde ‘Abdulhalim Abdullah tarafından oldukça fazla kullanılmıştır. Eserdeki diyaloglar genellikle başkahraman Leyla ile diğer şahıslar arasındadır. Romandaki diyaloglara genellikle anlatıcı müdahil olarak kahramanların içinde buldukları durumlara yönelik bilgi vermeye çalışmıştır.

Leyla’nın annesinin hayat hikâyesini dinledikten sonra aralarında geçen konuşma, anlatıcının müdahil olmadığı bir diyaloga örnek niteliğindedir.

- “ - *Ben nişanlıyım ama nişanlımla aramızda bir dargınlık var...*
- *Yarın ortadan kalkar... Peki, neden böyle oldu?*
- *Mazinin eseri.*
- *Ah başıma gelenler! Burada da mı yayıldı?*
- *Kötü haber tez duyulur.*
- *Allah bize yeter! Benim ölümüm yakındır, burada ölmek istiyorum. Senin karşına asla çıkmamam gerekiyordu Leyla, çünkü her şeyin sebebi benim.*
- *Aramızdakileri kimse bilmesin.*
- *Söylediğin gibi olsun kızım.*”¹⁹⁰

¹⁸⁶ ‘Abdulhalim ‘Abdullah, *Lakîta*, s. 47.

¹⁸⁷ Çetişli, *Metin Tahliline Giriş/2- Hikâye- Roman- Tiyatro*, s. 125.

¹⁸⁸ Ahmet Mocan, “Yalnızız” da Anlatım Teknikleri”, *Turkish Studies*, Volume 7/3, Summer 2012, s. 1835.

¹⁸⁹ Tekin, *Roman Sanatı ve Romanın Unsurları*, s. 277.

¹⁹⁰ ‘Abdulhalim ‘Abdullah, *Lakîta*, s. 207.

Leyla ile Cemal arasında geçen aşağıdaki diyalog da anlatıcı araya girerek konuşma esnasında kahramanların durumları ile ilgili bilgi vermektedir.

“ - *Senin şair olman gerekirdi doktor bey, çünkü senin kalbin şairlerin kalbine benziyor, kalbin çok geniş olmalı. Ancak geniş kalpler bazen onu daraltan bir şeyle daralabilir ve bunun için yapılacak hiçbir şey de yoktur. Çünkü kalp ne kanun tanır ne de nizam. Onun kendine göre bir kanunu, bir nizamı vardır.*

- *O zaman benim kalbimi daraltacak şey ne olabilir?*
- *İşte o Leyla.*
- *Ne diyorsun? İkimizden biri deli olsa gerek. Biz buraya konuşmak için geldik ve sana fikrimi değiştirmedigimi söyledim nasıl oluyor da sen benim kalbimi daraltıyorsun?*
- *Yapabileceğimi zannettim ama düşünmek beni kendime getirdi. Bizim için en iyisi ayrılmak. Artık hastane dışında görüşmek istemiyorum... Beni gözünde küçülmeye zorlama, kalbinin benim etrafımdan ayrılacağı gün benim için büyük bir şeref.*
- *Senin korktuğun bir geçmişin mi var? Lütfen bana karşı daha açık konuş ve güven bana.*

Göz yaşları içerisinde Cemal'e baktı. Gözlerini kaydırды ve yüzünü ondan çevirdi biraz kendine geldikten sonra şöyle demeye başladı.

- *Benim için en iyisi insanlardan uzak yaşamak çünkü ne ben insanlardanım ne de insanlar benden. Ancak sen bu dayanılmaz yalnızlığa girmeye ısrar ediyorsun, seni bana baskı yapmaya zorlayan gücün ne olduğunu anlamış değilim ki sana her şeyi anlatmak isteyeyim. Beni kabullenirsen seninleyim ama suçlarsan beni bundan sonra hastanede de göremeyeceksin çünkü başka bir yere taşınacağım!*
- *Sanki çok tehlikeli bir sır gibi... Sen tahammül edemeyeceğinden daha fazla bir şey taşıyorsun, yükünden kurtul ve bana güven. Affetmek için çok sebep var.*
- *Cemal... Ben yalancıyım... Beni affediyor musun, ben yalancıyım?*
- *Bu bir başlangıç mı son mu?*
- *Bu henüz bir başlangıç daha üzerine koyacağım, bütün insanlara yalan söyledim çünkü benim varlığım bir yalanın sonucu!*

- Söylediklerin çok açık değil... Bundan çok kötü anlamlar çıkıyor.
- Evet, çok kötü... Annem sevdi... Babam kaçtı... İşte Leyla bu!
- Sen... Demek istiyorsun
- Evet, ben lakitayım.

Leyla ağlamaya başladı o ise bu kötü sürpriz karşısında kendinden geçmişti, put gibi donup kaldı.

Cemal biraz kendini topladı ve aklı başına geldi.

Uykudan yeni kalkmış biri gibi şöyle dedi:

- Sen lakîtasın... İnsanlar sana acı çekti!
- Onlar ne kadar zalim olsalar da ben onları affettim.

Sonra Leyla yüzünü gökyüzüne kaldırdı sanki yıldızları arıyordu. Cemal de denize döndü sanki içini daraltan bu problemi denizin uçsuz bucaksız genişliğinde çözecekti gibi. Dalgalar sahile bir biri ardınca vuruyor ve sanki Leyla'nın kulağına: "Ben sana ilk buluştuğun gün dikkatli ol, güvenme tabiat sana bir kardeş vermeyecek demedim mi? Tek başına yaşayacaksın ve tek başına öleceksin Leyla, yeryüzündeki dosttan akrabadan sana ne."

Leyla ağzından çıktığının farkında olmadan şöyle dedi:

- Evet, aynen öyle.

Doktor Leyla'ya baktı ve şöyle dedi:

- Evet, aynen öyle Leyla, onlar zalimken sen onları affediyorsun... Bu dünyada bazı şeyler ters gidiyor ve ıstırabını başkaları çekiyor! Hiçbir şeyden korkma ben seninleyim. Toplumdan gelecek her türlü sıkıntıda seni omuzlarımın üzerinde taşıyacağım. Sen benim nişanlımsın ve bunu herkese açıklayacağım. Leyla'yı eşi gibiymiş gibi öptü.
- Sanki gözünde hiç küçülmedim!
- Hayır, gözümde insanlar küçüldü.
- Ama ben onları affettim. Çünkü ben onların arasında çok değerli iki adam buldum; eşim ve Emin bey!
- Sen Emin Bey'i tanyor musun? O çok meşhur birisi.
- İşte o beni zayıflıktan kurtaran, bana güzel ahlakı öğreten ve beni hayata karşı yönlendiren. Ve yine oydu beni insanlara karşı gözetip kollayan.

- *O zaman elması elde ettim... Leyla, artık geçmişi unutamam, maziden konuşma bir daha... Bana güven bu güzel yeryüzünde mutlu bir şekilde yaşamak için denizden çıkalım.*

İskenderiye'yi güzel bir akşam karanlığı kapladı. Şehrin bu karanlığı Leyla'nın gözünde bir aydınlıktı. İki nişanlı yürümeye başladılar ve Leyla şöyle dedi:

- *Burayı unutmuyacağım ve her zaman ziyaret edeceğim çünkü burası benim için çok değerli.*

Cemal de şöyle dedi:

- *Dünyanın her yeri çok değerli, ben sana söylememiş miydim tabiatın bayram için hazırlandığını?*

Sonra vedalaşmak için durdular bu akşamki vedalaşma her zandakinden çok farklıydı: her ikisi de birbirine şöyle dedi:

“ Elveda... Görüşmek üzere ”¹⁹¹

2.3.4. Geriye Dönüş Tekniği

Geriye dönüş tekniği (flashback), sinema sanatından edebiyata aktarılmış, zaman kurgusuyla ilgili bir tekniktir.¹⁹² Anlatıcı, şimdiki zamandan geçmişe dönerek kahramanın kimliğine açıklık getirmek ya da hâlihazırda cereyan eden bir olayı izah etmek, değerlendirmek amacıyla bu tekniğe başvurmaktadır.¹⁹³

Söz konusu eserde, romanın son bölümüne kadar Leyla'nın annesine dair herhangi bir bilgi yoktur. Yazar, geriye dönüş tekniğinden faydalanarak kahramanın merak edilen geçmişine açıklık getirmiştir.

“Anne ve kızı on sekiz yıllık bir geçmişe göz atmak için gözlerden irak bir yere oturdular.

Amcamın oğluyla evlendim ama onunla mutlu olamadım. Hemen ondan boşandım, dedenin yanında yaşamaya başladım. Deden büyük bir yerde küçük bir çiftçiydi.

¹⁹¹ ‘Abdulhalim ‘Abdullah, *Lakîta*, s. 174-178.

¹⁹² Mustafa Karabulut, “Yusuf Atılgan’ın ‘Aylak Adam’ Romanında Anlatım Teknikleri”, *Turkish Studies*, Volume 7/1, Winter 2012, s. 1384.

¹⁹³ Tekin, *Roman Sanatı ve Romanın Unsurları*, s. 78.

Kader köyün zenginlerinden âşıklar gibi rol yapan ve rolünün hakkını fazlasıyla veren bir genci karşıma çıkarıncaya kadar anne ve babamın yanında çok mutlu bir şekilde gençliğimin tadını çıkarıyordum. Bana evleneceğini söyledi ve aldatıldım... Sonra benden kaçtı...

Çıglıklarını tarlaların duyduğu kız çocuğu; doğduğunda herkesin şarkılar söylediği ve gelişine bir hafta boyunca mumlar yakılan bir kız çocuğundan daha değerliydi annesinin gönlünde. Fakat aramıza insanlar girdi ve utanç cehenneminden kurtulmak için seni kaderin kucağına attım.

Tarlamıza afet gelince günlerimiz daha da çetin geçmeye başladı. Sanki benim işlediğim günahın yükünü babam çekiyordu. Sonunda gördüğün gibi hasta oldum. Deden beni hastaneye getirdi, bıraktı ve döndü.

*Benim alınma yazılanları senin de yaşamayı istemiyorum kızım. Benim hayatım ilk bölümünden başka kimsenin gülmediği sefillikten, meşakkatten ve yorgunluktan oluşan bir dizi gibi.*¹⁹⁴

2.3.5. Montaj Tekniği

Muhammed ‘Abdulhalim ‘Abdullah’ın eserde kullandığı anlatım tekniklerinden biri de *montaj tekniği*dir. *Montaj tekniği*, bir romancının, genel kültür bağlamında bir değer ifade eden anonim, bireysel hatta ilahi nitelikli bir metni, bir söz veya yazıyı “kalıp halinde” eserinin terkibine belirli bir amaç dâhilinde katması, kullanması demektir.¹⁹⁵ Bu tekniğin kullanımındaki asıl amaç, esere derinlik, çağrışım zenginliği ve üslup çeşitliliği kazandırmaktır.¹⁹⁶

Romanın başkahramanı Leyla, Emin bey ile tanıştığında geç bir kızdır ve Kahire gibi bir şehirde yalnız yaşamaktadır. Romanda başkahramanı adeta yönlendirici rol üstlenen Emin Bey, Leyla’ya tavsiye ettiği bir kitapla onu karşılaşabileceği muhtemel problemlere yönelik uyarmıştır. ‘Abdulhalim ‘Abdullah, Leyla’nın okuduğu bu kitaptan romanın içeriğine uygun kısımları eserin genel dokusunu zedelemeyen *montaj tekniğini* kullanarak eserine taşımıştır.

“Masasında yeni kitabının sayfalarını çevirdiğinde yalnızlıktan zevk aldı. İçini bir sessizlik kapladı... İlk defa bu türden bir kitap okuyacaktı: “Seven Bir Kızın

¹⁹⁴ ‘Abdulhalim ‘Abdullah, *Lakita*, s. 204-206.

¹⁹⁵ Tekin, *Roman Sanatı Romanın Unsurları 1*, s. 264, 265.

¹⁹⁶ Çetişli, *Metin Tahliline Giriş/2- Hikâye- Roman- Tiyatro*, s. 135.

Anıları...” Böyle bir kitap okumak çok iyi bir fikirdi. Leyla belki de perişan kalbinin acılarını hafifleteceği, alevlenen tutkularını söndüreceği bu kitapta satırların gözyaşına şahit olacak, kelimelerin inlemelerini duyacaktı. Kitaptan çekiniyor ve korkuyordu. Ama kitap ellerinin arasındaydı ve onu okuması gerekiyordu. Uzun bir yorgunluktan sonra uyku da yanaklarını okşuyordu. Masanın altından tüpü aldı, üzerine çay koydu ve başladı sayfaları çevirmeye.

18 Ocak

Âşıkların söylediklerinden başka aşkın ne olduğunu bilmiyordum, acısını ya da güzelliğini tatmamıştım. Ben, aşkı bir gün ansızın gördüğüm ve ondan uzak durduğum bu yakışıklı gençte görmüştüm. Fakat onu tekrar görmeye başlamıştım...

15 Mart

Acaba onun durumu beni neden ilgilendiriyordu? Ben okula o iş yerine giderken yüz yüze geldiğimiz yerde bir gün karşılaşmadığımızda onun randevuya geç kaldığını düşünüyordum... Neredeyse hiç değişmeyen bir yerde karşı karşıya geliyorduk. Sağına ve soluna baktıktan sonra gözlerindeki samimiyeti destekleyen güzel kelimeler söylüyordu...

20 Mart

Bu gün geç mi kaldı, erken mi gitti acaba?

28 Mart

Evimi öğreninceye kadar beni takip etti. O, sürekli oturduğumuz caddeye uğruyordu ya da kahvenin yakınlarında bir yerde oturuyordu. Ama o bizim mahalle sakinlerinden değildi, bir işi olmalıydı. Ama onun durumu beni neden ilgilendiriyor?

Nisanın Başları

Ona acıdım ve onu güzel bir şekilde reddettim. Boynunu eğdi ve yaklaştı. Boynunu eğmesine acıdım ve yaklaşmasına bir şey demedim. Niçin yoluma çıktığını açıklamak için benimle konuşmak istedi. Ben onunla ilgili kararımı vermiştim. Onunla nasıl oturduğumu anlamadım. İlk görüşmeden kalktığımda sevmiyordum ama içim de boş değildi. Kalbimin kapısı eskisi gibi sağlam değildi kapıyı çalan kolaylıkla açabilecekti.

10 Nisan

Aramızda bir kız kardeşin ve erkek kardeşin arasında geçebilecek konuşmalar geçti. Konuşmasına alışmış, saflığına güvenmişim. Ama o benden bu gün bir öpücük istedi... Öpücük! Korktum. İnsanların muameleleri böylemi oluyordu! Bu günden sonra bir daha görüşmeyeceğiz... Ben senin konuşmanı sevdim ama aramızdan bundan fazla bir şey olamaz...

15 Nisan

Beni anlayışla karşıladı ve benden af diledi. Onu affettim, çünkü iyi niyetli ve kalbi temizdi. Benden bir erkek kardeşin kız kardeşinden isteyebileceği türden istekleri oldu... Bunda sıkıntı olacak kötü bir şey yok, sevgi ve muhabbet vardı. Artık onu isteyip istemememe takılmıyor, reddetmem üzümüyordu.

1 Mayıs

Sinemada aşkımız bizi kendimizden geçirdiğinde birden bire bir öpücük attı. İnsanların içinde olduğumuzdan kimse duymasın diye ona engel olamadım, azarlayamadım sadece sustum... Fakat ilk düşen yaprağın ardından gülün yaprakları birer birer döküldü.

7 Haziran

Ne kadar kurnaz ve zekiydi! Etrafımda onun için endişeleneceğim bir ortam oluşturuyor ve benimle her konuştuğunda öleceğini hissettiğini, zamanın kavuşmalarına fırsat vermeyeceğini söylüyordu. Güzel yüzümün gölgesindeyken ölümden korkmuyor ve ölümü önemsemiyordu...

9 Eylül

Berberliğimizdeki ilk geç kaldığı randevusuydu, keşke onu engelleyen şey neydi bilseydim? Hasta mıydı? Başına yolda bir şey mi geldi? Yoksa ona sevgilisi mi engel oluyordu? Sevgili? Bunların hiçbiri de olamaz, çünkü o gerçekten iyi biri... Ben onun için endişeleniyordum!

15 Eylül

Bu defa geç kalmadı ve gülerek geldi... Beni kandırmadı, beni seviyordu ve benim de onu sevmem gerekiyordu...

18 Ocak

Bir yılın ardından aşkımız filizlendi, oturduğumuz yerlerin etrafında melekler dolaşıyordu, ama bir gece oturduğumuzda bir üçüncümüz şeytandı!

Ben ağladım, o ağladı, çünkü bu vaktinden önce acele ettiğimiz bir şeydi, sonra alıştık... Aramızda güven olduğu sürece, her iki taraf birbirine iyice bağlı olduktan sonra bunda ne var. Ona en değerli hazinemi teslim ettikten sonra beni aldatmayacaktı...

20 Ocak

Kendime yazık ettim! Tekerlek neden dönmesi gerekenin tersine dönüyordu? Önceden o bana iltifatlar ederdi şimdi benden ona iltifatlar etmemi istiyor. Kızınca benim gönlümü alıyordu, şimdi ben onun gönlünü alıyorum. Ben ona tavsiyelerde önerilerde bulunurken o bana emreder olmuştu. Sanki ben çekilmez bir şey gibiydim. Artık eskisi kadar da sık görüşmüyorduk?

11 Mart

Artık hiç sözünde durmuyor, sürekli sıkıntı çıkarıyordu. Tavırları iyice değişmişti... Gözünde ikinci bir kadın gibi olmuşum!

13 Nisan

Allah'ım. Artık onu görmüyordum... Üstelik insanlardan hiç kimseyi görmüyordum, çünkü bütün insanlardan yüz çevirmiştim...

Bilmediğim bir yere gitti, dönecek mi dönmeyecek mi bilmiyorum...

14 Haziran

Aldatılacağımı hesap etmemiştim! Bu güzel görüntüsünün altında çirkin bir yüz olabileceğini hesap edememişim! Şeytanın ta kendisiydi! Meçhule doğru gidiyordum!"¹⁹⁷

2.3.6. İç Diyalog Tekniği

Lakîta'da kullanılan anlatım tekniklerinden biri de *iç diyalog tekniği*dir. *İç diyalog*, kahramanın içinde bulunduğu psikolojik durum doğrultusunda karşısında biri varmış gibi kendi kendine konuşmasıdır.¹⁹⁸ Bu teknik daha çok kişinin iç dünyasını aracısız bir şekilde okuyucuya sezdirme amacına hizmet eder.¹⁹⁹

Romanda başkahraman Leyla'nın Ahlâm'a anlattığı yalan dolu hayat hikâyesinin ardından iç dünyasında yaşadığı rahatsızlık nedeniyle kendi kendine yaptığı konuşma *iç diyalog* için eserdeki tek örnektir.

¹⁹⁷ 'Abdulhalîm 'Abdullah, *Lakîta*, s. 105-109.

¹⁹⁸ Tekin, *Roman Sanatı ve Romanın Unsurları*, s. 100.

¹⁹⁹ Çetişli, *Metin Tahliline Giriş/2- Hikâye- Roman- Tiyatro*, s. 128.

“Karşıdan kulağına ‘ Bu yalan... Kendini yalana alıştırma oğlum, söylediğin şeyde her zaman doğru ol.’ diyen bir kadının sesi geldi. Pencerenin kenarında başını kollarının üzerine yaslamış bir şekilde tam düşünceye dalmışken kadınının bu sesiyle kendine geldi ve şöyle dedi:

- *“İnsan her konuştuğunda dürüst olmak zorunda mı? Ahlâm ile konuşmamda çok yalan söyledim.*

Kendi kendini sorguluyordu. Sonra hem sormaya hem cevaplamaya başladı:

- *Hey kız! Senin adın ne?*
- *Leyla!*
- *Babanın adı ne!*
- *Leyla!*
- *Annenin adı ne!*
- *Leyla!*
- *Gerçek anlamda mı söylüyorsun yoksa mecazen mi?*
- *Tabi ki mecazen. Aynı anda baba, anne ve kız olamayacağıma göre.*
- *O zaman baban kim?*
- *İnsanlardan biri.*
- *Onun herhangi bir karakteri ya da iyi bir yönü var mı?*
- *Tabi ki hayır!*
- *Annen kim?*
- *Dünyadaki kadınlardan biri.*
- *Onun babanın karakterinden ve ahlakından başka farklı bir yönü var mı?*
- *Onlar birbirine benzerler!*
- *Ülken nere?*
- *Yeryüzünün tamamı benim ülkem.*
- *O zaman senin bir aslın yok!*
- *Sanki ben zamanın hafızasında bir hurafe ya da dilime doladığım bir yalan gibiydim... Leylacığım Leyla'ya yüklenme, biz lakitalar, lakita olmayanlardan utanıyoruz! Gökten düştüğünü ve ya içine üflenmiş bir balçık olduğunu farz et. Bir denizin fırlattığını ya da bir mezardan çıktığını say. Soyunu sopunu, vatanını unuttuğunu, hafızanı kaybettiğini farz et. Yani onu incitmeyecek istediğin her şeyi düşünebilirsin.*
- *İnsanlar insanları rahatlatmak için mi varsayımda bulunuyorlar?*

- *Keşke varsayımda bulunmasalar ya!*”²⁰⁰

2.3.7. İç Monolog Tekniği

İç monolog, kahramanın karşısında sanki biri varmış gibi kendi kendisine, sessiz bir biçimde uzun ve tek taraflı olarak konuşmasıdır. Daha çok içe dönük kahramanlarda görülür.²⁰¹ Modern anlatım tekniklerinden biri olan *iç monolog*, insanın iç dünyasını yansıtmak, okurla roman kahramanlarını karşı karşıya getirerek özdeşlik kurmasını sağlar.²⁰² Yazar bir takım yorum ve müdahalelerle araya girmez, aksine okuyucu ile kahramanı baş başa bırakır.²⁰³

Lakîta romanında başkahraman Leyla, içe dönük bir yapıya sahiptir. Romanda onun iç dünyasını ortaya koyan birçok monolog vardır.

“Ahlâm çıktı ve Leyla kendi kendine şöyle dedi:

Kesinlikle soruşturmasını tamamlamak için geri dönecek. Vallahi bu insanların insanlardan çektiği ne! Elma, elma ağacındandır, nar nar ağacından. Leyla da bir anne babadan. Onlar bir elmayı ya da narı yediklerinde ağacı, yerini veya ağacı diken araştırıyorlar mı? Onlar tadıyla ilgileniyorlar zamanı ya da mekânıyla değil. Niçin bu benzetmeyi yapmıyorlar da onlar içinde bulunduğumuz zamandan daha çok geçmişime ve kişiliğimden daha fazla aileme ilgi duyuyorlar.

Dünyaya gelmek elimizde olsaydı doğmayı kabul etmezdik. Kim bir imkânsız bir defa başarırsa onu bir kez daha başarır ve onu imkânsızlık dairesinden imkân dairesine çıkarır. Kanunlarını okumamız için hayatın eşiğinde bizi biraz bekletselerdi, en azından hayatın kanunlarını görmüş olurduk. Sonra dünyaya gelip gelmemek arasında bir seçim yaptırırsalardı da sıkıntılı bir yere gelmektense yokluğa dönmeyi tercih ederdik.

*Beni iki meçhul dünyaya getirdi sonra bana o ikisinin kim olduğunu insanlara tanıtmaya sorumluluğunu yüklediler. İnsanlar da sormayı ihmal etmiyorlar. Bir de onlar, beni kabul ettikleri gün bana bir baba uydurdular... Bana yalancı şahitlik yapturdular üstelik şahitlik yaptırmadan önce yemin ettirdiler!”*²⁰⁴

²⁰⁰ ‘Abdulhalîm ‘Abdullah, *Lakîta*, s. 62-63.

²⁰¹ Çetişli, *Metin Tahliline Giriş/2- Hikâye- Roman- Tiyatro*, s. 128.

²⁰² Fatih Tepebaşı, *Roman İncelemesine Giriş*, Konya 2012, s. 209.

²⁰³ Tekin, *Roman Sanatı ve Romanın Unsurları*, s. 101.

²⁰⁴ ‘Abdulhalîm ‘Abdullah, *Lakîta*, s. 54, 55.

“Keşke insanlar için hangisinin daha iyi olduğunu bilebilseydim; şans mı yetenek mi?”

Sonra yaşlı adam neden benim bu kitabı okumamı istedi? Şüphesiz benim gördüklerimi ya da benden daha fazla bir şeyler görüyordu. Toplum iki cins arasında aşkla dolu bir toplum ve onların iyilerinin evleri doldurduğunu kötülerinin de yetimhaneleri doldurduğunu biliyordu. Bana hayatı sevdirdikten sonra anne ve babamın başına gelen lanetin benim başıma da gelmesinden korkmuştu.

Allah sana uzun ömürler versin ya şeyh! Benim için endişelenme. Ben hayatı bir köşeden izliyor; ağlanacak olana ağlıyorum ve güzel nağmelerle de coşuyorum. Fakat ben ne çalıyorum ne de oynuyorum.”²⁰⁵

2.3.8. Özetleme Tekniği

‘Abdulhalîm Abdullah’ın eserinde kullandığı tekniklerden bir diğeri de *özetleme tekniği*dir. Bu teknik, eserdeki gereksiz ayrıntıyı ortadan kaldıran, dolayısıyla esere derli toplu bir görünüm kazandıran bir yöntemdir.²⁰⁶ Diğer bir ifadeyle belirli bir zaman diliminde farklı yerlerde geçen olayı ana hatlarıyla okuyucuya aktaran bir yöntemdir.²⁰⁷ Okuyucuyu olayların ve şahısların geçmişlerinin ayrıntılarıyla sıkmak istemeyen ‘Abdulhalîm Abdullah romanda olayların ve şahısların sunumunda bu teknikten faydalanmıştır.

Yazar, C... yetimhanesinin yerine getirdiği vazifeyi özetleme tekniğini kullanarak anlatmıştır:

“C... yetimhanesi gün boyu çölün bağrında güneşin altında varlığını sürdürürken oradaki işler neredeyse hiç değişmeyen bir tarzda devam etmekteydi... Hizmetliler çocukların ihtiyaçlarını kontrol eden ailelerin arasında gidip geliyordu. Doktorlar hastaları muayene ediyor, aşçılar yemeği hazırlıyor, öğretmenler de çocukları hayata karşı silah kuşanmaları için eğitiyordu. Bir erkek ya da kız çocuğu orada gün geçiriyor, delikanlılar ve genç kızlar oradan nasibini aldıktan sonra ayrılıyorlardı.”²⁰⁸

²⁰⁵ ‘Abdulhalîm ‘Abdullah, *Lakîta*, s. 113.

²⁰⁶ Tekin, *Roman Sanatı Romanın Unsurları I*, s. 250.

²⁰⁷ Philip Stevick, *Roman Teorisi*, (çev. Sevim Kantarcıoğlu), Gazi Üniversitesi Yay., Ankara 1988, s. 113.

²⁰⁸ ‘Abdulhalîm ‘Abdullah, *Lakîta*, s. 13.

Özetleme tekniğiyle sadece eserde yer alan olay veya olaylar özetlenmez; aynı zamanda karakterler tanıtılırken ve onlar hakkında bilgi verilirken de bu teknikten yararlanır.²⁰⁹ Bu kullanıma Emin Bey'in romandaki tanıtımını örnek verebiliriz.

“Emin Bey de Doktor K... Hastanesi'nin konuğuydu...

Allah'ın hikmet verdiği, seçtiği ve hidayet ettiği bir adamdı.

Yüzünün parlaklığında ve yüz hatlarında memnuniyet, kanaat ve hoşgörü izleri bulunan takvalı, tertemiz, âlim, zahit bir yaşlıdır. İnsan, ilk gördüğünde ona içi ısınır, güvenir ve içinde yıllardır onu tanıyormuş duygusu hisseder.

Hafif beyaz sakalları, güneşin çemberi ve ayın halesi gibi daire şeklindeydi. Gözleri, gözlüğüünü seher vaktine kadar ibadet eden okuyan ve yazan bir kimseden almıştı. İki dudağı sadece Allah'ın duyduğu yitik bir fısıltıyla Allah'ı tespih ve hamt etmeyi ihmal etmiyordu. Gecelerin karanlıkları Leyla'yı esir alıp ruhunda kalıcı yaralar hayatında derin yankılar bıraktığında kader Leyla'nın yollarına göndermişti onu.”²¹⁰

2.3.9. İç Çözümleme Tekniği

Roman ve hikâyede başvurulan önemli anlatım tarzlarından biri de *iç çözümleme tekniği*dir.²¹¹ *İç çözümleme tekniği*, kahramanların iç dünyasında olup bitenlerin sunumu esnasında anlatıcının araya girerek kahramanının, duygu ve düşüncelerini aktarmasıdır. Yani kahramanın içinde bulunduğu durumu ve zihninden geçenleri okuyucuya olduğu gibi aktarmak anlatıcının görevidir.²¹² Bu teknikte okuyucunun dikkati olay örgüsüne değil kahramanın iç dünyasına yöneltilir. Bir yönüyle iç monolog tekniğine benzeyen bu yöntem, kahramanın iç dünyasının aktarılmasında araya giren anlatıcı faktörü nedeniyle farklılık arz etmektedir.²¹³

Kahramanların iç dünyalarına yönelik tahlillerin yapıldığı Lakita'da *iç çözümleme tekniği* sık kullanılan anlatım teknikleri arasındadır. Yazar, özellikle psikolojik derinliğe sahip olan başkahraman Leyla'nın iç dünyasını okuyucuya aktarmada bu tekniğin kullanımına ağırlık göstermiştir.

²⁰⁹ Tekin, *Roman Sanatı Romanın Unsurları 1*, s. 250-251.

²¹⁰ ‘Abdulhalim ‘Abdullah, *Lakita*, s.78.

²¹¹ Çetişli, *Metin Tahliline Giriş/2- Hikâye- Roman- Tiyatro*, s. 129.

²¹² Tekin, *Roman Sanatı ve Romanın Unsurları*, s. 81.

²¹³ Ahmet Mocan, “Yalnızız” da Anlatım Teknikleri”, s. 1835.

Emin Bey'in hastaneden taburcu olduğu gün, manevi babasının gidişine üzülen Leyla'nın hissettiklerini, yazar iç çözümleme tekniğini kullanarak okuyucuya aktarmıştır.

“Eğer Leyla'nın kalbini bu ışık huzmelerinin altına koysaydık Emin Bey'in tedavisinin tamamlanıp hastaneden çıkmak için hazırlandığı günkü acılarının boyutunu ancak o zaman anlayabilirdik. Hayatında ilk defa yalnızlık hissetti, bu yalnızlık onun acılarını artıracak ve yine ondan bir şeyler koparacaktı. Yetimhaneden çıkmalı üç yıl olmuştu ama kalbi o gün arkadaşlarına veda ettiği günkü gibi derinden sızladı. İşte o zaman Leyla bu dünyada bir yere ve bir adama alıştığını anlamıştı... C... yetimhanesine ve Emin Bey'e alıştığını.”²¹⁴

Doktor K... hastalandığında evine ziyarete giden Leyla, Doktor K...'nın karısıyla karşılaşır. Bu karşılaşmada tarafların nasıl bir psikoloji içinde oldukları yine iç çözümleme tekniği ile aktarılmıştır.

“Arada sebepsiz yere hafifi hafif öksürüyor, zaman zaman edebinden ve hayâsından dolayı “Doktor bey hiçbir şeyiniz yok. Allah size şifa versin” demeye tereddüt ediyordu. Yanındaki kadın oraya nasıl ulaştı bilmiyorum ona yüksekte bir bakış attı! Yeryüzünde Allah'ın çizmiş olduğu en güzel sureti gördü. Şüphesiz hissettiği şey bir kadının bir kadını kıskanmasıydı. Bu kıskançlığı ruhsuz bir kuklaya, kokusuz bir çiçeğe, ıstıraplarına hiçbir kuşun şarkı söylemediği bir hüüzün bahçesineydi. Leyla'nın güzelliğinde kibir olduğunu zannetti ve bundan dolayı onun üzerine gitti. Eğer güzellik çıkarılabilen bir elbise olsaydı onu Leyla'nın üzerinden çekip alacaktı.”²¹⁵

2.3.10. Mektup Tekniği

Farklı anlatım teknikleri kullanarak her yazar gibi esere edebi zenginlik kazandırma çabasında olan ‘Abdulhalim ‘Abdullah, Lakîta’da mektup tekniğinin sağladığı imkânlardan da yararlanmıştı. Bu teknik, romandaki şahısların hayatlarındaki önemli kesitleri aydınlatan ve onların bu durumdaki hislerini, duygularını an be an, inceden inceye işleyen tahlil eden belgeler aracılığıyla kahramanların duygu ve düşüncelerinin aktarılmasıdır.²¹⁶ Yazar, bu teknik

²¹⁴ ‘Abdulhalim ‘Abdullah, *Lakîta*, s. 92.

²¹⁵ ‘Abdulhalim ‘Abdullah, *Lakîta*, s. 69-70.

²¹⁶ Emel Kefeli, *Anlatım Tekniği Olarak Mektup*, Kitabevi, İstanbul 2002, s. 32.

vasıtasıyla şahısların iç dünyalarında yoğunlaşan duyguları, düşünceleri, itiraf ve temennileri açığa çıkarmakta ve okuyucuyu bunlardan haberdar etmektedir.²¹⁷

Mektup tekniğinin kullanımı Lakita’da iki şekilde karşımıza çıkmaktadır. Birincisi sadece içeriğinden bahsedilen mektuplar bir diğeri ise mektupların esere olduğu gibi aktarılmasıdır. Birincisine Ahlâm’a ailesinden ve âşık olduğu amcasının oğlundan gelen mektupları örnek gösterebiliriz.

“Ona amcasının oğlundan onları ayıran ve evliliğe yönelik attığı her adımda onu iki adım geriye iten günlere sitem eden bir mektup geldi. Kendisi ve onun için nasıl mutlu bir aşk yuvası hazırladığını resmeden başka bir mektup daha geldi. Bir mektup da sıkıntılı durumundan, az paradan ve aşırı yoksulluktan şikâyet eden ve ihtiyacından artanları -borçla bile olsa- küçük kardeşlerine göndermesini isteyen babasından geldi.”²¹⁸

Leyla’nın Kahire’de yaşadığı esnada karşı komşusunun üniversiteli oğlundan gelen aşk mektubu ve Leyla’nın İskenderiye’deyken manevi babası Emin Bey’e Cemal ile aralarında olup bitenleri anlattığı mektup ile Emin Bey’in ona gönderdiği cevap mektubu eserde olduğu gibi yer almıştır.

Komşusu üniversiteli gencin Leyla’ya ilân-ı aşk ettiği mektubu:

“Değerli hanımefendi: Mektubumu kapınızın altından birisine attırdım. Lütfen benim bu deliliğimi kınamayın çünkü benim artık dayanacak gücüm kalmamıştı.

Benimle bir kez göz göze gelebilirdin. Sana tertemiz bir kalp sunmama rağmen her defasında benden korkup kaçıyorsun. O, aşk nedir bilmezken aşkınlıktan yanıp tutuşan bir gencin hiçbir şeyin kirletmediği kalbidir... Sen karşımda yatağında rahat bir şekilde uyurken benim acılar içinde nasıl sabahladığımı bilseydin, ne uykundan tat alırdın ne de güzel rüya görürdün.

Eğer teklifimi reddedersen ilerde bir gün kabul etmediğin bir aşk ve reddettiğin bir sevgili için parmaklarını ısıracağını da unutma. Saygılar.”²¹⁹

Leyla’nın Emin Bey’e mektubu:

²¹⁷ Tekin, *Roman Sanatı Romanın Unsurları 1*, s. 247.

²¹⁸ ‘Abdulhalim ‘Abdullah, *Lakita*, s. 68.

²¹⁹ ‘Abdulhalim ‘Abdullah, *Lakita*, s. 140-141.

“Her çağrımaya cevap veren muhterem efendim, babacığım!

Babacığım, hayatı her ne kadar sevmesem de ondan uzak durmayı başaramadım. En garibi de nefret ettiğimiz halde yaşamaya özen göstermemiz ve yaşamak için ekmek parası kazanmaya çalışmamız... Ne olursa olsun yaşamak üzerimize farz kılınmış. Bir fakir, dünyaya yüz çevirdiğinde onunla ilk alay edecek olanlar yine fakirlerdir!

Nasıl olduğunu bile anlamadan hayatın akışına kapıldım. Artık ondan uzak durabileceğimi de zannetmiyorum. Hayat beni hastanede genç bir doktorla karşılaştırdı. Onun bana seni seviyorum demesine müsaade etmedim ama bana evlilik teklif etmesine de mani olamadım. Biz sadece birbirimize alıştık aramızda aşk yok, çünkü ben aşkın meyvesiyim ve aşkın akıbetinden korkuyorum.

Ne var ki ben durumumla ilgili çok korkuyorum, çünkü o benim sırrımı bilmiyor. Sence ona karşı doğruyu söylemeli miyim? Çünkü yalan üzerine uzun bir hayat kurmak imkânsız. İçim böyle diyor ama bunu ona söylemeye kendimde cesaret bulamadım.

Babacığım!

Benim yol gösterenim ve elimden tutanım sendin. İyiliğini benden esirgeme. Benim dünyada senden başka sığınacak hiçbir kimsem yok. Sevgiler ve dualar”²²⁰

Emin Bey’in Leyla’ya mektubu:

“Sevgili Kızım:

İyiliğin yeryüzünde bir tasavvur olduğunu ve insanların kalplerinde bulunmadığını zannetme. Bil ki var olmak için birbirleriyle çelişen zıt güçlerin bir arada bulunması gerekir. İyilik veya kötülük tek başına yaratılmış olsaydı hayatta belirli bir düzen olmazdı. Hayat, ancak iyiliğin ve kötülüğün bir arada bulunmasıyla bir düzene oturur. Bundan dolayı kötülüğün olduğuna inandığın sürece iyiliğin de olduğuna inan.

Henüz ortada bu doktorun kötü olduğunu düşündürecek bir şey yok, belki de iyi birisidir. Şayet seninle evlenmeyi çok istediğine inanıyorsan ona durumunu açıkla ve bazı insanların senin değil de onların günahkâr olduklarını anlayana kadar da sabret. Seni eş olarak kabul ederse bundan sonra ona yalan söylemezsin, diğer türlü

²²⁰ ‘Abdulhalim ‘Abdullah, *Lakîta*, s. 171-172.

*olursa senin bir Allah'ın var. İşte bizim takip etmemiz gereken yol bu... Kandırmak ya da hile yapmak yok, kesinlikle Allah'ın hükmü gerçekleşecektir. Sana başarılar diliyorum.*²²¹

²²¹ ‘Abdulhalîm ‘Abdullah, *Lakîta*, s. 172-173.

SONUÇ

Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah Modern Mısır edebiyatının 20. yüzyılda yetiştirdiği roman ve kısa hikâye yazarlarından biridir. Edebi gelişim aşamasında birçok yerli ve yabancı unsurlardan etkilenen yazarın ilk eserlerinde romantizm karakterli öğeler bulunurken daha sonraki eserlerinde romantizmden realizme doğru bir geçiş olduğu görülmektedir.

Çalışmamıza konu olan eser, gayrimeşru yolla dünyaya gelen ve toplumsal baskı nedeniyle annesi tarafından terkedilen bir kız çocuğunun hayatını konu edinmektedir.

Her edebi eserin yazarın hayatından az çok izler taşıdığı bir gerçektir. Söz konusu eserde de Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah’ın hayatından ve kişiliğinden izler taşıdığı görülmektedir. Çocukluğunda eğitim için Kahire’ye giden yazar, maddi sıkıntılar nedeniyle bir akrabasının yanında kalmıştır. Ailesinden özellikle de annesinden ayrı geçirdiği bu yıllarda anne hasretini derin bir şekilde yaşayan ‘Abdulhalîm ‘Abdullah bu konuyu, incelediğimiz *Lakîta* romanında işlemiştir. Aynı şekilde utangaç bir kişiliğe sahip olan müellifin bu özelliğini başkahraman Leyla karakterinde görmemiz mümkündür.

Romani şahıs kadrosu açısından değerlendirdiğimizde geniş bir kadroya sahip olduğu görülmektedir. Romandaki olaylar başkahraman Leyla’nın hayatı etrafında dönmektedir. Eserdeki diğer kahramanlar Leyla ile olan ilişkileri nispetinde olay kurgusunda yer almaktadırlar. Bu açıdan baktığımızda Cemal, Emin Bey, Doktor K..., Zeyneb ve Ahlâm romanda öne çıkan diğer şahıslardır. Ayrıca romanda yer alan şahıslardan bazılarının adları ile karakterleri arasında uyum vardır. Buna eserde güvenilirliği ile ön plana çıkan Emin Bey ve sürekli evlilik hayalleri kuran Ahlâm örnek niteliğindedir.

‘Abdulhalîm ‘Abdullah, *Lakîta* romanında eserin genel terkinde vak’a zamanıyla ilgili bir tarih ya da herhangi bir dönemi hatırlatacak karakteristik bir hadiseye yer vermemiştir. Dolayısıyla olayların yaşandığı tarih tespit edilememiştir. Romanda ele alınan olaylar sadece Mısır toplumunu ilgilendiren olaylar olmayıp aksine bütün dünyayı yakından ilgilendiren olaylar dizisi olduğu düşünüldüğünde yazarın zamana evrensel bir boyut kazandırmak istediği görülmektedir. Leyla’nın

henüz yeni doğmuş bir bebekken tarlada bulunduğu gün başlayan, öldüğü gün sona eren romanın anlatma zamanı, -anlatılmadan geçen süre ile birlikte- yaklaşık on sekiz yıllık bir zaman dilimini kapsamaktadır.

Romanda anlatıcı, olayları üçüncü tekil şahıs (o) ağzından ilahi (hâkim) bakış açısıyla aktarmıştır. Kullanılan bu yöntemle eser içerisindeki okuyucuya nakledilmek istenen her şeyi bilen ve gören anlatıcı, şahısların iç dünyasında olup bitenleri okuyucuya sunma imkânı bulmuştur. Romanın genelinde karşılaştığımız ilahi bakış açısına sahip anlatıcının dışında eserin kurgusuna montaj tekniği ile dâhil edilen kitapta anlatılan olaylar, birinci tekil şahıs (ben) ağzından kahraman bakış açısıyla anlatılmıştır. Aynı eser içerisinde farklı anlatım tekniklerinin kullanılması eseri tekdüze anlatımdan kurtarmıştır.

Romanın insanla, insanın mekânla ilişkisi düşünüldüğünde romandaki kahramanların ruhsal yönlerini ve yaşadıkları duygu derinliklerini ortaya koyması açısından romanda mekânın önemli bir işlevi vardır. Esere bu gözle baktığımızda romanda geçen olaylar ve olayların geçtiği açık mekânlar arasındaki uyum anlatılanlara daha gerçekçi bir hava kazandırmıştır. Eserin ilk bölümünden son bölümü ne kadar geçen olaylar, Kahire gibi büyük ve kozmopolit bir şehirde cereyan edebilecek türden olaylardır. Bunun yanında olayların daha çok Leyla ve Cemal'in aşkları etrafında döndüğü son bölümde, mekân olarak İskenderiye'nin seçilmesi tesadüf değildir. Deniziyle, meltemiyle eserde romantik bir sahne konumunda olan İskenderiye, insanlardan nefret eden özellikle erkeklere karşı önyargılı olan Leyla'nın kalbini harekete geçirmiştir. Ayrıca kapalı mekân olarak karşımıza çıkan Leyla'nın Kahire'de kaldığı tek gözlü oda, hayatta kimsesi olmayan kahramanın yalnızlığını ortaya koyması bakımından mekânla kahramanın uyum içinde olduğunu göstermektedir. Kısacası eserde kullanılan mekânlar kahramanların psikolojilerini yansıtma açısından eserde başarılı bir şekilde kullanılmıştır.

Söz konusu eserde olay örgüsüne baktığımızda, romanın olay kurgusu başkahraman Leyla'nın etrafında gelişen olaylardan oluşan tek zincirli sade bir yapıya sahiptir. Eserdeki olaylar anlatılırken başkahraman Leyla'nın hayatına paralel kronolojik bir sıra takip edilmiştir. Olayların gelişimine göre farklı bölümlere ayrılarak anlatılan eserin her bölümü bir bütünün parçası niteliğindedir. Romanın olay kurgusunda dikkat çeken bir diğer unsur ise eserde sıkça karşılaşılan

tesadüflerdir. Ancak yazar tarafından öncesiyle iyi bir şekilde hazırlanan sonrasıyla ustaca desteklenen bu tesadüfler, eserin heyecanını artıran bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Romanın olay kurgusu Leyla'nın trajik bir şekilde ölümüyle son bulmaktadır.

Muhammed 'Abdulhalîm 'Abdullah, romanda olayları aktarırken çok sayıda anlatım tekniğinden faydalanmıştır. Eserde kullanılan anlatım tekniklerinin çeşitliliği, romanın sanatsal değerini yükseltmiş ve eserde karşılaşılan şahısların, olayların ve durumların farklı yönleriyle okuyucuya sunulmasına imkân sağlamıştır. Yazarın romanında tespit edilen anlatım teknikleri; *anlatma-gösterme*, *tasvir*, *diyalog*, *geriye dönüş*, *montaj*, *iç diyalog*, *iç monolog*, *özetleme*, *iç çözümleme* ve *mektup teknikleridir*.

KAYNAKÇA

- ‘Abdulhalîm ‘Abdullah, Muhammed, *el-Vechu’l-Âhar*, Mektebetu Mısır, Kâhire ts.
- , *Kadâyâ ve Meârik Edebiyye*, Matbû‘âtu’ş-Şa‘b, Kâhire ts.
- , *Lakîta*, Mektebetu Mısır, Kâhire ts.
- , *Likâ beyne Cîleyn*, Mektebetu Mısır, Kâhire ts.
- Ahmed, Farid Uddin, “Social Issues in the Novel of Muhammad Abdul Halim Abdullah: A Study”, *International Research Journal of Interdisciplinary Multidisciplinary Studies (IRJIMS)*, Volume 5, Issue 10, 2014.
- , “The Portrayal of ‘Humanty’ in the Fiction of Muhammad Abdul Halim Abdullah: A Discussion”, *International Research Journal of Interdisciplinary Multidisciplinary Studies (IRJIMS)*, Volume 1, Issue 1, February 2015.
- Aktaş, Şerif, *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*, Akçağ Yay., İkinci Baskı, Ankara 1991.
- , *Anlatma Esasına Bağlı Edebi Metinlerin Tahlili*, Kurgan Edebiyat Yay., Ankara 2015.
- Allen, Roger, “Edebiyat Tarihi ve Arap Romanı”, (çev. Faruk Çiftçi), *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 6, 2005.
- Alptekin, Hulusi, “Modern Mısır Edebiyatçısı Tevfik el-Hakîm ve ‘Usfûrun mine’ş-Şark Adlı Eserinin İncelenmesi”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), S.Ü. SBE., Konya 2004.
- Ayyıldız, Erol, *Mısır Romanının Doğuşu ve Muhammed Huseyn Heykel’in Zeyneb Romanının Tetkiki ve Tahlili*, Fatih Yayınevi, Bursa 1992.
- Bedr, ‘Abdulmuhsin Tâhâ, *Tatavvuru’r-Rivâyeti’l-‘Arabiyye*, Dâru’l-Me‘ârif, Beşinci Baskı, Kâhire ts.
- Bourneur, Roland, Quillet Rêal, *Roman Dünyası ve İncelemesi*, (çev. Hüseyin Gümüş), Kültür Bakanlığı Yay., Birinci Baskı, Ankara 1989.
- Çetin, Nurullah, *Roman Çözümleme Yöntemi*, Öncü Kitap, On Üçüncü Baskı, Ankara 2013.
- Çetişli, İsmail, *Metin Tahliline Giriş/2- Hikâye- Roman- Tiyatro*, Akçağ Yay., Dördüncü Baskı, Ankara 2014.
- Dayf, Şevkî, *el-Edebu’l-Arabiyyu’l-Mu‘âsır fî Mısır*, Dâru’l-Me‘ârif, Onuncu Baskı, Kâhire ts.

- Deliaçay, Tahsin, “Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah’ın Hikâyelerinde Kahramanlar”, *Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, XVI, S. 2, Güz 2014.
- , *Kısa Hikayeciliğin Gelişimi ve Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah Ömer Seyfettin Modellemesi*, Dâru’l-Beyânî’l-‘Arabî, Kâhire 2008.
- Doğan, Candemir, *Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah’ta Kısa Hikâyecilik*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), S.Ü. SBE., Konya 1991.
- Eliuz, Ülkü, “Orhan Kemal’in Romanlarında Bakış Açısı ve Anlatıcı”, *Turkish Studies*, Volume 4/8, Fall 2009.
- Er, Rahmi, “Roman”, *DİA*, XXXV, İstanbul 2008.
- , *Modern Mısır Romanı-I*, Hece Yay., Birinci Baskı, Ankara 2015.
- , *Taha Huseyn ve Üç romanı*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ank. Ü. SBE., Ankara 1988.
- el-Fâhûrî, Hannâ, *el-Câmi‘ fî Târihi’l- Edebi’l- Arabiyyê el-Edebu’l-Hadîs*, Dâru’l-Cîl, Birinci Baskı, Beyrût 1986.
- Forster, E.M., *Roman Sanatı*, (çev. Ünal Aytür), Milenyum Yay., Birinci Baskı, İstanbul 2014.
- Güler, İsmail, “*Tevfiq el- Hakîm’in Mısır Tiyatrosundaki Yeri*”, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), U.Ü. SBE., Bursa 1997.
- Hawthorn, Jeremy, *Roman Analizi*, (çev. Ufuk Köse, Özge Gümüş, Özcan Bayrak), Kesit Yay., Birinci Baskı, İstanbul 2014.
- Heykel, Ahmed, *Tatavvuru’l-Edebi’l-Hadîs fî Mısr*, Dâru’l-Me‘ârif, Yedinci Baskı, Kâhire ts.
- el-İskenderî, Ahmed vd., *el-Mufasssal fî Târihi’l- Edebi’l- ‘Arabî*, Dâru’l- Hayâi’l- ‘Ulûm, İkinci Baskı, Beyrût 2004.
- el-Kâ‘ud, Hilmî Muhammed, *el-Gurûbu’l-Mustehîl Sîretu Kâtip Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah*, Metâbi‘u’l-Hey’eti’l-Mısrıyye el-‘Âmme li’l-Küttâb, ys. ts.
- Kâsım b. Mûsâ Bil‘adîs, *Bunyetu’l-Hitâb ‘inde Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Câmî‘atü Muntûrâ Külliyyetü’l-Âdêb ve’l-Lugât, Konstantin 2006.
- Kaşyût, Muhammed Hasaneyn, *Dirâsa Edebiyye ‘an A‘mâl Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah*, el-Hey’etü’l- ‘Âmme’tü’s-Sekâfiyye, Kâhire 2000.

- Karabulut, Mustafa, “Yusuf Atılgan’ın ‘Aylak Adam’ Romanında Anlatım Teknikleri”, *Turkish Studies*, Volume 7/1, Winter 2012.
- Kefeli, Emel, *Anlatım Tekniği Olarak Mektup*, Kitabevi, İstanbul 2002.
- Kömürcü, Ahmet, “Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah’ın “er-Ruknu’l Mukaddes” Adlı Hikâyesi”, *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, c.14, S. 3, 2014.
- Landau, Jacob M, *Modern Arap Edebiyatı Tarihi (20. Yüzyıl)*, (çev. Bedrettin Aytaç), Gündoğan Yay., Birinci Baskı, Ankara 1994.
- Lewis, Bernard, *Uygarlık Tarihinde Araplar*, çev. Hakkı Dursun Yıldız, Pegasus Yay., Birinci Baskı, İstanbul 2006.
- Marîdan, ‘Aziza, *el-Kıssa ve ’r-Rivâye*, Dâru’l-Fikr, Şam 1980.
- Mocan, Ahmet, “ Yalnızız” da Anlatım Teknikleri”, *Turkish Studies*, Volume 7/3, Summer 2012.
- Nevfel, Yûsuf Hasen *Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah Hayâtuhu ve Edebuhu*, ‘Îmâdetü Şüûni’l-Mektebât, Birinci Baskı, Riyâd 1981.
- , *Fennu’l-Kıssa ‘inde Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah*, eş-Şerîketü’l-Mısrıyyetu’l-‘Âlemiyye, Birinci Baskı, Kâhire 1996.
- Öztürk, Nurettin, “Edebî ve Sosyal Boyutuyla Modern Türk Edebiyatında Tipler”, *Türk Edebiyatı Tarihi*, c. III, 2006, s. 441-447.
- Savran, Ahmet, *19. yy. Osmanlı Döneminde Yeni Arap Edebiyatı*, A. Ü. Fen Edebiyat Yay., Erzurum 1991.
- Stevick, Philip, *Roman Teorisi*, (çev. Sevim Kantarcıoğlu), Gazi Üniversitesi Yay., Ankara 1988.
- Şengül, Mehmet Bakır, “ Romanda Mekân Kavramı”, *The Journal of International Social Research*, Volume 3/11, Spring 2010.
- Tekin, Mehmet, *Roman Sanatı Romanın Unsurları I*, Ötüken Yay., On Üçüncü Baskı, İstanbul 2015.
- , *Roman Sanatı ve Romanın Unsurları*, S.Ü. Yay., Konya 1989.
- Tepebaşı, Fatih, *Roman İncelemesine Giriş*, Çizgi Kitabevi, Birinci Baskı, Konya 2012.
- Ürün, Ahmet Kazım; “Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah’ın Küçük Birlik Adlı Hikâyesi”, *Edebiyat Dergisi*, S. 15, 2006.

-----, *Çağdaş Mısır Romanında Necip Mahfuz ve Toplumcu Gerçekçi Romanları*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), A.Ü. SBE, Erzurum 1994.

-----, *Modern Arap Edebiyatı*, Çizgi Yay., Konya 2015.

Vâdî, Tâhâ, *Medhal ilâ Târihi'r-Rivâyeti'l-Mısriyye*, Dâru'n-Neşr li'l-Câmi'ât, İkinci Baskı, Kâhire 1997.

Yalar, Mehmet, *Modern Arap Edebiyatına Giriş*, Emin Yay., Birinci Baskı, Bursa 2009.

Yûsuf eş-Şârûnî, *Muhammed 'Abdulhalîm 'Abdullah'ın ed-Dumûu'l-Harsa'ın Takdim Yazısı*, Mektebetu Mısır, Kâhire ts.

-----, *er-Rivâiyûne's-Selâse*, Merkezu'l-Hadâratî'l-'Arabiyye, İkinci Baskı, Kâhire 2003.

Zeyyât, Ahmed Hasen, *Târihi'l- Edebi'l- 'Arabiyyî*, Dâru Nahda Mısır li't-Tab' ve'n-Neşr, Kâhire ts.

ez-Ziriklî, Hayruddîn, *el-A'lâm (I-VIII)*, Dâru'l-'İlmi'l-Melâyîn, Beyrût 2002.

ÖZGEÇMİŞ

Mükerrem AYHAN, 5 Ağustos 1984 yılında Ordu ili Kumru ilçesi Çatılı köyünde dünyaya geldi. İlkokulu köyünde okudu. Ortaokul ve liseyi Kumru İmam Hatip Lisesi'nde bitirdi. Lise öğreniminden sonra belirli bir süre eğitim hayatına ara verdikten sonra 2009 yılında kazandığı Çukurova İlahiyat Fakültesi'nde eğitim hayatına tekrar döndü. 2009 yılında başladığı İlahiyat Fakültesindeki eğitimini 2013 yılında ikincilikle bitirdi. 2013 yılında yüksek lisans eğitimine Bozok Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Temel İslam Bilimleri Arap Dili ve Belâgatı bölümünde başladı. Aynı yıl Bozok Üniversite'si İlahiyat Fakültesi'ne araştırma görevlisi olarak atandı.

EKLER:

Ek :1

MUHAMMED ‘ABDULHALÎM ‘ABDULLAH İLE İLGİLİ ÇEŞİTLİ YERLİ VE YABANCI GAZETE VE DERGİLERDE YAYIMLANAN MAKÂLELER

1-Fethî Ğânem, Kasas li Musamsameti’ş-Şefât, Âhiru Sâ‘a, Mısır, 10 Ekim 1956.

2- Me’mûn Ğarîb, fi Ğâbeti’l-‘Âcâib elletî Ye‘ûdu ileyhâ küllü Rebî‘ı, Âhiru Sâ‘a, Mısır, 26 Mart 1969.

3-‘Alâüddîn Vahîd, li’z-Zemen Bakiyye, Âhiru Sâ‘a, Mısır, 7 Ocak 1970.

4- Cemîl ‘Arif, Allah Yerhamuhu ve Yerhamunâ min tûl Elsin Sâigî’s-Seyyârâti’l-Ücra, Âhiru Sâ‘a, Mısır, 8 Temmuz 1970.

5-Ahmed Sâlih, Kelâkît, Âhiru Sâ‘a, Mısır, 8 Temmuz 1970.

6-Me’mûn Ğarîb, Füc’e Rahele el-Kâtib ellezî Harece mine’l-Karye, Âhiru Sâ‘a, Mısır, 8 Temmuz 1970.

7-Cemîl ‘Arif, Mektebe li Tahlîd Zikrâ ‘Abdulhalîm ‘Abdullah, Âhiru Sâ‘a, Mısır, 15 Temmuz 1970.

8-Me’mûn Ğarîb, Vâcib ‘aleynâ fi Zikrâh, Âhiru Sâ‘a, Mısır, 12 Haziran 1970.

9-Enîs Mansûr, Ğusnu’z- Zeytûn, el-Ahbâr ve Ahbâru’l-Yevm, Mısır, 15 Temmuz 1955.

10-el-Mevt İftetafehu fi Lahza Vâhide, el-Ahbâr ve Ahbâru’l-Yevm Ahbâru’n-Nâs, Mısır, 1 Temmuz 1970.

11-Muhammed Zekî ‘Abdulkâdir, Nahve’n-Nûr, el-Ahbâr ve Ahbâru’l-Yevm, Mısır, 2 Temmuz 1970.

12-Me'mûn Ğarîb, 'indemâ Ketebe Risâle ilâ Ebîhi, el-Ahbâr ve Ahbâru'l-Yevm, Mısır, 2 Temmuz 1970.

13-Rüşdî Sâlih, 'indemâ Kâlû Vedâan li 'Abdulhalîm 'Abdullah, el-Ahbâr ve Ahbâru'l-Yevm, Mısır, 2 Temmuz 1970.

14-Enîs Mansûr, Kâne Fennânen Rakîkan Mücâmelen, el-Ahbâr ve Ahbâru'l-Yevm, Mısır, 3 Temmuz 1970.

15-Rüşdî Sâlih, Kelime Hubb ilâ Muhammed 'Abdulhalîm 'Abdullah, el-Ahbâr ve Ahbâru'l-Yevm, Mısır, 5 Temmuz 1970.

16-'Abbâs Hıdır, Fakîdunâ Muhammed 'Abdulhalîm 'Abdullah, el-Ahbâr ve Ahbâru'l-Yevm, Mısır, 5 Temmuz 1970.

17-Enîs Mansûr, Mevâkıf, el-Ahbâr ve Ahbâru'l-Yevm, Mısır, 7 Temmuz 1970.

18-Muhammed Tebâruk, Makbere Siyâhiyye li 'Abdulhalîm 'Abdullah, el-Ahbâr ve Ahbâru'l-Yevm, Mısır, 11 Temmuz 1970.

19-Nu'mân 'Aşûr, Cevletü'l-Fikr, 'Abdulhalîm 'Abdullah, el-Ahbâr ve Ahbâru'l-Yevm, Mısır, 18 Temmuz 1970.

20-Mahmûd Teymûr, beyne'l-Edîbi'l-'Alîl ve'l-Edîbi'l-Muğâmir, el-Ahbâr ve Ahbâru'l-Yevm, Mısır, 30 Mayıs 1970.

21-Yûsuf eş-Şârûnî, Mukaddime li Eksûsa (Kıssa bilâ 'Unvân), el-Üdebâü'l-'Arab, Mısır, Nisan 1971.

22-'Alâüddîn Vahîd, Julyet Fevka Sathi'l-Kamer, el-Üdebâü'l-'Arab, Mısır, Temmuz 1971.

23-'Alâüddîn Vahîd, Melâmih fî Kasas Muhammed 'Abdulhalîm 'Abdullah, el-Üdebâü'l-'Arab, Mısır, Temmuz 1972.

24-Fûmîl Lebîb, Şeceratu'l-Liblâb Meleet el-Cevv Kasasen, el-İzâ'a ve't-Telefizyûn, Mısır, 26 Eylül 1959.

25-‘Abdulkâdir Hamîde, Mâte Şâiru’r-Rivâyeti’l-Mısriyye, el-Îzâ‘a ve’t-Telefizyûn, Mısır, 11 Temmuz 1970.

26-Dr. Bintu’ş-Şâtii, Kadâyâ Edebiyye (Kadiyyetu’t-Tekrâri’l-Edebî), el-Ahrâm, Mısır, 3 Şubat 1961.

27- ve Mâte el-Kâtib Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah ve hüve fî Tarîkihi li Ziyâratî Beldetihi bi’l-Buhayra, el-Ahrâm, Mısır, 1 Temmuz 1970.

28-Ahmed Behcet, 3 Mülâhazât, el-Ahrâm, 10 Temmuz 1970.

29-Tercümetu Leylâ et-Tahhan, Tahkik Cibril bi Katar mea‘ Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah, el-Îmâcu’l- Feransiyye, Mısır, 1 Ağustos 1962.

30-Cemâl Selîm, Müellif ve Kitâb, et-Tahrîr, Mısır, 28 Ocak 1958.

31-Nebîle İsmâil, el-Edebu ve’l- Ma‘rike, et-Te‘âvun, Mısır, 6 Ekim 1968.

32-Nebîle İsmâil, el-Karye ve Hayâtu’l-Fellâhîn fî Edeb ‘Abdulhalîm ‘Abdullah, et-Te‘âvun, Mısır, 29 Ekim 1968.

33-Nebîle İsmâil, Dem‘a Sâhine, et-Te‘âvun, Mısır, 12 Temmuz 1970.

34-Fuâd Nûr, el-Fenn ve Vâkı‘unâ’l-Mu‘âsır, es-Sekâfe, Mısır, 9 Mart 1965.

35- Dr. Şükrî ‘Ayyâd, Kuvvetu’l-Fenn ve Kuvvetu’l-Hayât, el-Cumhûriyye, Mısır, 1 Aralık 1966.

36-İbrâhim el-Veredânî, ve Tüvüffiye Eydan Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah, el-Cumhuriyye, Mısır, 1 Temmuz 1970.

37-İbrâhîm Nevvâr, el-Kâtibu’l-İnsân ‘Abdulhalîm ‘Abdullah, el-Cumhuriyye, Mısır, 2 Temmuz 1970.

38-Hâfız Mahmûd, Vedâan yâ ‘Abdelhalîm, el-Cumhuriyye, Mısır, 2 Temmuz 1970.

39-İbrâhim el-Veredânî, ‘Abdulhalîm ‘Abdullah ve meni’l-Kâtil?, Cumhuriyye, Mısır, 8 Temmuz 1970.

40-İbrâhim el-Veredânî, Tûbe ‘alâ Sathı Bahri’s-Sükûn, Cumhuriyye, Mısır, 15 Temmuz 1970.

41-Sâfînâz Kâzım, Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah Yetehaddes ile’l- Cîl, el-Cîl, Mısır, 1959.

42- Kâtibu’l- Hubb, Vedâan ‘Abdulhalîm ‘Abdullah, Havâ, Mısır, 4 Temmuz 1970.

43-‘Abbâs Hıdır, Kasas A‘cebetnî Şemsu’l-Harîf, er-Risâletü’l-Cedîde, Mısır, 1 Aralık 1955.

45- Dr. ‘Abdulkâdir el-Kat, fî Mehâlîbi’l- Kıt, er-Risâletü’l-Cedîde, Mısır, 1 Şubat 1956.

46-Muhammed Fevzî el-‘Antîl, 4 Nisâ ve Racül, er-Risâletü’l-Cedîde, Mısır, 1 Eylül 1957.

47-Tevfîk Hannâ, Beytu Hilvân, er-Risâletü’l-Cedîde, Mısır, 1 Şubat 1958.

48-İbrâhim ‘İsavî Sâ‘fân, el-Cennetu’l-‘Azrâ’, er-Risâletü’l- Cedîde, Mısır, 16 Kasım 1964.

49-Ahmed ‘Abdulmu‘tî Hicâzî, Edebu heze’l- Cîl ellezî Yuğîb, Ravzu’l-Yûsuf, Mısır, 6 Temmuz 1970.

50-Ahmed Hamrûş, Bedelen mine’d-Derdeşe, Rûzu’l-Yûsuf, Mısır, 27 Temmuz 1970.

51- Mahmûd es-Su‘danî, Rahîlu heze’r-Racül, Sabâhu’l-Hayr, Mısır, 9 Temmuz 1970.

52-Mahmûd es-Su‘danî, fî’t-Tarîk, Sabâhu’l-Hayr, Mısır, 16 Temmuz 1970.

53-Şerîf Bâşâ, Nihâyetu Kalem, et-Tullâb, Mısır, 15 Temmuz 1970.

54-Ğâlî Şükrî, Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah ve Tatavvuru’r-Rivâyeti’l-‘Arabiyye, et-Talî‘â, Mısır, Ağustos 1970.

55-Ğâlî Şükrî, el-Fantâziyâ, el-Kıssa, Mısır, Ocak 1965.

56-Ğâlî Şükrî, mine'l- Ustûrati'r-Rûmansiyye ilâ'l-Hâfeti'l-Harice, el-Kıssa, Mısır, Mart 1965.

57-Muhammed Saîd el-'Aryân, Lakîta, el-Kâtibu'l-Mısırî, Mısır, Mayıs 1947.

58-Yûsuf eş-Şârûnî, Hâfetu'l-Cerîme, el-Kâtibu'l-'Arabî, Mısır, Aralık 1966.

59-Sabrî Hâfız, Kâime Bibliyûgrafiyye 'ani'r-Rivâyeti'l-Mısriyye münzü Zuhûrihâ 'Âmm 1867 ilâ 1969, el-Kâtibu'l-'Arabî, Mısır, Temmuz 1971.

60-'Abdunnûr Halîl, Mâte Ebû'l- Cevâiz, el-Kevâkib, Mısır, 7 Temmuz 1970.

61-'Abdunnûr Halîl, Kâlû fî Vedâ' 'Abdulhalîm 'Abdullah, el-Kevâkib, Mısır, 14 Temmuz 1970.

62-İbn 'Arûs, lev Kâne humâ Vâhiden le Ehtemeltuhu, el-Kevâkib, Mısır, 14 Temmuz 1970.

63-Sâlih Cevdet, Hikâyât, el-Kevâkib, Mısır, 4 Ağustos 1970.

64-Dr. Şükrî 'Ayyâd, Sükünü'l-'Âsife, el-Mecelle, Mısır, Ağustos 1962.

65-Jordân Mono, Muhammed 'Abdulhalîm 'Abdullah Revâi ed-Deltâ, el-Mecelle, Mısır, Mayıs 1970.

66-Yûsuf eş-Şârûnî, Mukaddime Eksûsa li külli Şey'in Evân, el-Mecelle, Mısır, Ağustos 1970.

67-Muhammed Cibrîl, Hasâd, el-Mesâ, Mısır, 5 Temmuz 1970.

68- Yahyâ Hakkî, el-Vitru'l-Meşdûd, el-Mesâ, Mısır, 13 Temmuz 1970.

69-'İsa Metûlî, Risâle, el-Mesâ, Mısır, 17 Temmuz 1970.

70-Sûryâl 'Abdumelik, havle Makâl 'Abdulhalîm 'Abdullah ve meni'l-Kâtil, el-Mesâ, Mısır, 15 Temmuz 1970.

71-Mahmûd Emîn el-'Âlem, Hüdû Huyûti'n-Nûr, el-Musavver, Mısır, 1 Ağustos 1969.

72-Jordân Mono, Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah Kâtibu’l-Kıssati’l Kasîra, Tercümetü Leylâ et-Tahhân, Mîdyû, Mısır, 1963.

73-Jordân Mono, Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah Revâî ed-Deltâ, Tercümetü Leylâ et-Tahhân, Mîdyû, Mısır, 1966.

74-Jordân Mono, Vedâan Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah, Tercümetü Leylâ et-Tahhân, Mîdyû, Mısır, 1966.

75-Yûsuf eş-Şârûnî, el-Bâhis ‘ani’l-Hurriyye ba‘de el-Bâhis ‘ani’l-Hakîka, Nâdiyü’l- Kısas, Nisan 1969.

76-Muhammed Fevzî el-‘Antîlî, el-Fellâhu’l-Mısırî fî’r-Rivâyeti’l- Hadîse, el-Hilâl, Mısır, Mayıs 1965.

77-Recâ el-Nekkâş, Mukeddîmetü’l-‘Aded ‘an Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah, el-Hilâl, Mısır, Ağustos 1970.

78- Recâ el-Nekkâş, Üdebâunâ ve’s-Sînemâ min Zeyneb ilâ’t-Tarîk, el-Hilâl, Mısır, Ekim 1965.

79-Âhar Hadîs lehu, me‘a’l-Müsteşrikati’l-Rûsiyye, el-Hilâl, Mısır, Ekim 1970.

80-Yûsuf eş-Şârûnî, Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah el- Vechu’l-Âhar, el-Hilâl, Mısır, Şubat 1970.

81-‘Alâüddîn Vahîd, Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah beyne Kadîm ve Cedîd, el-Hilâl, Mısır, Mart 1973.

82-‘Âdil Zekî, ‘Abdulhalîm ‘Abdullah beyne’l- Vâkî‘iyye ve’r-Rûmansîyye, Vatanî, Mısır, 11 Kasım 1965.

83-Saîd Mansûr, er-Rivâiyyu ellezî Fakatnâhu, Edvâu’l-Kuveyt, Kuveyt, 12 Ekim 1970.

84-Dr. Şükrî ‘Ayyâd, er-Rivâyetü’l-‘Arabîyyetu’l-Mu‘âsıra ve Ezmetü’z-Damîru’l-‘Arabî, ‘Alemu’l-Fikr, Kuveyt, Aralık 1972.

85-Yusûf Nevfel, el-Kıssa ve’s-Sînemâ, ‘Alemu’l-Fenn (sayı 10), Kuveyt.

86-Yusûf Nevfel, el-Kassas benye'l-Mahalliye ve'l-Âlemiyye, 'Alemu'l-Fenn (sayı 11), Kuveyt.

87-Yusûf Nevfel, el-Hubb ve'l-Mer'e ve'l-Fennân, 'Alemu'l-Fenn (sayı 24), Kuveyt.

88-Yusûf Nevfel, el-Cennetu'l-'Azrâ', 'Alemu'l-Fenn (sayı 7), Kuveyt.

89-Enûr el-Cündî, Vedâan li 'Abdulhalîm el-İnsân, el-Beyân, Kuveyt, 1 Ağustos 1970.

90-Muhammed 'Abdulgânî, Rifâku'd-Derb, el-Beyân, Kuveyt, 1 Eylül 1970.

91-Yûsuf eş-Şârûnî, Müşkiletü'l-Mevt fî Edeb 'Abdulhalîm 'Abdullah, el-Beyân, Kuveyt, 1 Aralık 1970.

92-el- 'Avdî el-Vekîl, Kasîde Resa', el-Beyân, Kuveyt, 1 Ocak 1971.

93-Abdu'l-'Azîz ed-Desûkî, Muhammed 'Abdulhalîm 'Abdullah Rihle Hayât ve Fenn, el-Beyân, Kuveyt, 1 Şubat 1971.

94-Yusûf Nevfel, Nemâzic li Batal fî'r-Rivâyeti'l-Mısriyye, el-Beyân, Kuveyt, 1 Aralık 1971.

95-Fârûk Şûşâ, Mukâbele Edebiyye, el-Âdâp, Beyrût, Mayıs 1962.

96-'Abbâs Hıdır, el-Beytu's-Sâmit, el-Âdâp, Beyrût, Eylül 1967.

97-Hilmî el-Kâ'ûd, Li'z-Zemen Bakiyye beyne'z-Zemeni'd-Da'i ve'z-Zemeni'l-Bâkî, el-Âdâp, Beyrût, Eylül 1969.

98-Hilmî Muhammed el-Kâ'ûd, el-Bâhis 'ani'l-Hakîka, el-Edîp, Beyrut, 1 Şubat 1968.

99-Rüstem Kîlânî, Muhammed 'Abdulhalîm 'Abdullah, el-Edîp, Beyrut, 1 Ağustos 1970.

100-'Îsâ en-Nâ'ûra, Mâte Muhammed 'Abdulhalîm 'Abdullah, el-Edîp, Beyrut, 1 Eylül 1970.

101-‘Abdurrahman Şeleş, Kıssa lem Tetim li Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah, el-Edîp, Beyrut, 1 Eylül 1970.

102-Nâdîye Şa‘bân, Kâtibu Lakîta ve Ba‘de’l-Ğurûb Ye‘terif, Kullu Şey’, Lübnan, 22 Mayıs 1965.

103-‘Abdulhalîm Ehabbe fî’s-Sâmine, el-Lîyâlî, Lübnan, 9 Kasım, 1963.

104-Emel Cerrâh, Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah Mâte Hensen, Lübnan, 19 Temmuz 1970.

105-Me‘a Kassâsu’l-‘Arabîyi’l-Kebîr Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah, ed-Difea‘, Ürdün, 19 Haziran 1968.

106-Muhammed es-Seyyîd Şûşe, Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah Yetahaddes ilâ Envâr, Suriye, 12 Ağustos 1962.

107-Yusûf Doktûr, Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah fî Zimmet’i-Mecd, el-Küttab (sayı.3), Irak.

108-el-‘Avdî el-Vekîl, Dem‘a, el-Küttab (sayı.3), Irak.

109-Celîle Rızâ, Fakîdu’l-Edeb, el-Küttab (sayı.3), Irak.

110-‘Abbâs Hıdır, el-Edîbu’l-Mükâfih, el-Küttab (sayı.3), Irak.

111-Yûsuf eş-Şârûnî, el- Bâhis ‘ani’l-Hurriyye ba‘de el-Bâhis ‘ani’l- Hakîka, el-Küttab (sayı.3), Irak.

112-Yusûf Nevfel, Rihle li M‘arifeti’l- Nefs, el-Küttab (sayı.3), Irak.